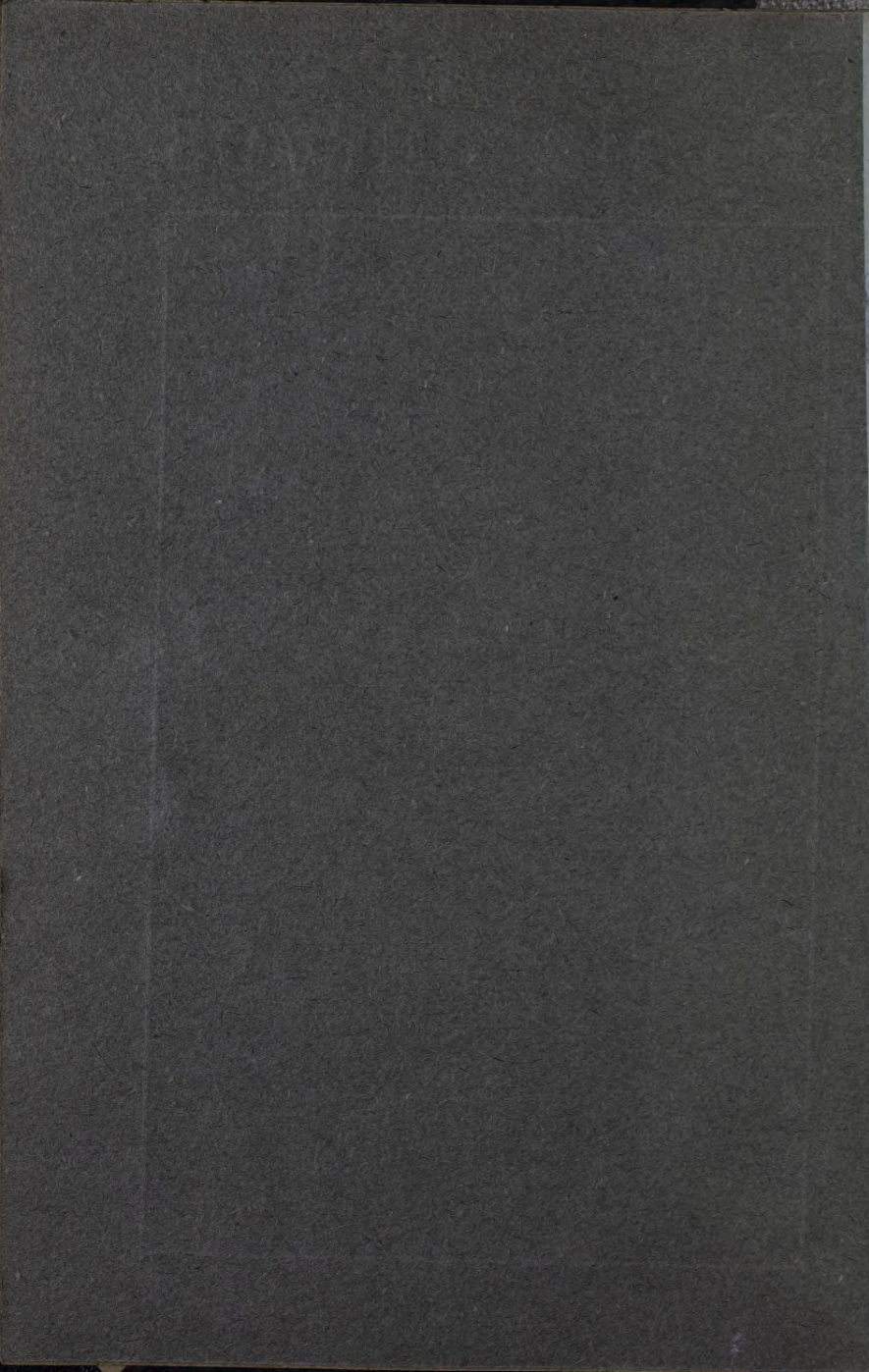

Arturs Tupiņš

Tīreļa purvos

B
9(L)195
V. 1916.

Arturs Tupiņš

Tīreļa pūrvos.

138.51 - 76
Pirmās latviešu strēlnieku brigades pārrāvums
Jelgavas virzienā Mangaļu-Skangaļu rajonā
23. decembrī 1916. gadā.

Vāka zīmējums no bij. latv. strēln. Jāzepa Grosvalda gleznas.
Fotografijas bijušā latviešu strēln. Jāņa Rieksta.

Rīgā, 1924. g.

Valtera un Rapas akc. sab. izdevums.

B
9(L)195
V.B.H.

Arturs Tupiņš

Tīreļa pūrvos.

13851-72

Pirmās latviešu strelnieku brigades pārrāvums
Jelgavas virzienā - Mangaļu - Skangaļu rajonā
23. decembrī 1916. gadā.

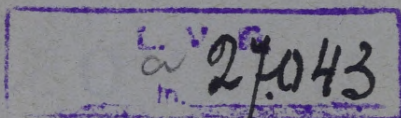
Vāka zīmējums no bij. latv. strēln. Jāzepa Grosvalda gleznas.
Fotografijas bijušā latviešu strēln. Jāņa Rieksta.

30

Rīgā, 1924. g.

Valtera un Rapas ake. sab. izdevums.

Valtera un Rapas
akc sab. sdiestuve,
Rīgā, Skārņu ielā Nr. 13.

Ievads.

Pasaules karā nelielā latvju tauta ņēma ļoti dzīvu dalību. Sevišķu varonību mūsu nacionālie strēlnieku pulki parādīja 1916. gada decembra kaujās dēļ Kurzemes atbrīvošanas un 1917. gada janvāra kaujās, aizstāvot Rīgu. Ar šīm kaujām viņi izpelnījās nevīstošus laurus. Ir pagājuši jau vairāk gadi — tagad var objektīvi novērtēt visu notikušo. Brīvai un neatkarīgai Latvju tautai jāredz pagātnes svarīgie notikumi patiesības gaismā. Nepietiek ar gada svētkiem Meža kapos, nepietiek ar saraustītām atmiņām, nepietiek arī ar neskaitāmām kapu kopiņām Daugavas krastos un Tīreļu purvā, kuŗas, varbūt, nākotnē apkops un izpušķos. Katra šo vēsturisko kauju dalībnieka, kas palicis dzīvs, pienākums ir izstāstīt visu redzēto un dzirdēto, salasīt vērtīgo dokumentu gabaliņus un nodot tos nākamām paaudzēm.

Maz palikušu dzīvu mūsu varoņu, gaišākie un drošsirdīgākie gul purvu mūklajos. Labākie arvien iet bojā . . .

Ja man jautātu, kas bija decembra un janvāra kauju varonis, es nevarētu pateikt vienu jeb divus atsevišķus vārdus, man būtu jāsaka, ka vienīgais varonis bija visa latvju tauta, visa jaunatne — mūsu krāšņākais zieds. Visi, sākot no augstākā priekšnieka, pulku, bataljonu, rotu komandieri, apakšvirsnieki un pelēkie strēlnieki bija savas tautas un dzimtenes cienīgi. Nav apšaubāms, ka mūsu pulkos bija arī atsevišķi ievērojami vadoņi, kā leģendarais pulkvedis Briedis, bet viņš un arī visi citi ir cēlušies no mūsu tautas pelēkajām zemnieku mājām, visi viņi ir latvju zemnieku dēli.

Visu to es sapratu tikai tad, kad 1917. gada rudenī, pēc Rīgas krišanas, aizbraucu uz Franciju. Tur, tālumā no dzimtenes, pārdomāju visu notikušo. Jau tad es sāku rakstīt savas pirmās piezīmes. Es nedomāju par virsrakstu, tas nāca pats no sevis. Atceros šo drudzaino darbu, kad, nemeklējot temas, katru dienu 3 stundas, saliecies pār rakstāmmašīnu, es strādāju mazā studentu viesnīcas istabīnā, Parīzes latīņu kvartālā. Pirmie iespaidi bija dzēlīgi, asi, daudzkreiz pat uzrakstītās lapas puses bija slacītas asarām; bet to man nav kauns stāstīt. Ap šīm atmiņām saistās manas dzīves jaukākie brīži. Es dzīvi redzēju savā priekšā visus kritušos draugus, atcerējos jo sīki katru blokhausi, salaustu priedi, kā arī latvju strēlnieku sakropļotos liķus pie Ložmetēju kalna. Man liekas, ka par dzimtenes dziļākiem pārdzīvojumiem un satrīcinājumiem var rakstīt tikai tālumā no tās. Tad viņa krāšņāka, cēlāka un arī mīļāka, jo nav sasniedzama. Tad tik var saprast visus asiņainos notikumus, un saistītos ar tiem neskaitāmos un bieži neattaisnojamus upurus. Un, tikai caurskatot dokumentus, apvienoto un atsevišķo latviešu brīgažu kaujas aprakstus, varoņu liecības, pamazām noskaidrojas vēsturisko kauju lieliskā aina. Kā putns es pacēlos pār Tīreļa purvu, un manā atmiņā atdzima tālie sīkumi, pavēles, varoņi, kuņģi darīja brīnumus priekš savas tēvijas labklājības.

Un daudz, kas bija nesaprotams, noskaidrojās. Es sajutu lepnumu uz savu tautu un latvju strēlnieku pulku varoņdarbiem, kādi reti nāca priekšā trīs kara gados krievu plašajā frontē no Melnās līdz Baltijas jūrām. Paies gadi un daudz kas tiks aizmirsts un izdzēsts no atmiņas; bet pie pagājušām decembra dienām un Tīreļa purviem atmiņām atgriezīsies ne tikai viena mūsu tauta. Mūsu panākumi nepastāvēja tikai frontes pārrāvumā Jelgavas virzienā bez artilērijas šāviena, aukstā ziemas naktī. Tad tika pārvarētas trīs rindas nepieejamu vācu nostiprinājumu sešas verstes tālu pretinieka aizmugurē, saņemti ložmetēji, vieglās un smagās baterijas un simtiem gūstēkņu.

23. decembrī 1916. g. latviešu pulki dziļi atklāja ceļu krievu armijai uz Jelgavu, jo visi, no mūsu ģenerāļa līdz pēdējam strēlniekam, ticēja, ka šoreiz Kurzemē atbrīvos. Ceļš bija brīvs, jo visus nocietinājumus un visas baterijas plašajā rajonā latvieši bija ieņēmuši, vajadzēja tikai sūtīt pārrāvumā divīzijas un korpusus, kurus XII. armijas komandiers mums solīja pirms uzbrukuma sākšanās. Pateicoties salam un sniega apklātiem laukiem pretiniekam nebūtu bijis iespējams kaut kur noturēties aizmugurē. Vācu armija būtu spiesta atkāpties līdz pašai Lietuvai... Bet rezervu vietā latvieši saņēma pavēli atstāt ieņemto apgabalu ar pretinieka nocietinājumiem un batarejām un atgriezties mūsu bēdīgos ierakumos. Šo pavēli bija atvedis 23. decembra plkst. 11-os vakarā 3. Sibīrijas divīzijas ģenerālis Trikovskis. Šai naktī mūsu pulku panākumi tika likvidēti. Ļoti nopietnu iemeslu dēļ, kuri tika zināmi tikai vēlāk (par kuriem runa būs tālāk), XII. armijas štābs nerēķinājās ar latvju strēlnieku pulku varoņdarbiem, ar mūsu varoņu asinīm. Tikai vēlāk krievu armijas virspavēlnieks, pazīstamais ģenerālis Aleksejevs, sevišķā grāmatā par 23. decembra pārrāvumu pie Mangāļiem un Skangāļiem atzīmēja latviešu strēlnieku pulku varoņdarbus. Viņš bija jo sīki nodziļinājies šai operācijā, asi kritizēja armijas štābu un slavēja latviešu pulkus, kuri deva ideālu piemēru frontes pārraušanā bez artilērijas sagatavošanas. Aleksejevs apliecina, ka tikai pateicoties XII. armijas štāba kļūdām Jelgava netika ieņemta; viņš arī pastrīpo, ka latviešu strēlnieku pulki pie Mangāļiem un Skangāļiem bija devuši visu, ko var prasīt no visidealākām karaspēka daļām. Šo liecību dod arī vācu ģenerālštābs. Vēsture attaisnoja mūsu varoņu asinis. Un krievu ģenerālštāba akadēmijas profesors Izmestjevs savā „Taktikā“ (1919. g.) pirmās latviešu strēlnieku brigades pārrāvumu pie Mangāļiem un Skangāļiem 23. decembrī 1916. gadā pieved kā spožu piemēru frontes pārraušanai bez artilērijas sagatavošanas.

Decembra un janvāra kaujām jābūt mūsu dzim-

tenes lepnumam. Vēsturiskiem nosaukumiem: Mangali, Skangali, Ložmetēju kalns, Kalnciema pauguri, Lielupes krasti un Tīreļa purvi — jābūt priekš Latvijas tikpat svētiem, kā Verdena un Somma Francijai.

Sākot no mūsu 23. decembra uzvaras gājiena uz Jelgavu mums jāiztirzā jo siki šī vēsturiskā diena. Tamdēļ šī grāmata tik veltīta vienīgi pirmās latviešu brigades pārrāvumam uz Mangaliem un Skangaliem. Šī ievērojamā operācija Latvijā netika līdz šim apgaismota. (Otrai latviešu strēlnieku brigādei tiks veltīts speciāls darbs). Nevar atstāt nepieminētas arī nākošās dienas, kuŗas pagāja nemitīgās kaujās uz kaila sniega, stiprā salā, ar daudz spēcīgāko ienaidnieku, kuŗš centās ar visiem spēkiem atdabūt zaudētās pozīcijas. Latviešu brigādes šai laikā neatdeva ne soļa no aizsargājamās joslas, kaut gan caurām dienām bez miega un siltas barības, tās pamazām kusa, sasala atstātajos purvājos un kustējās tikai mehāniski. Daudzreiz kaŗeivjiem bija jāpāriet štikau kaujā, lai uzturētu stāvokli. Bet to, ko mēs bijām pirkuši ar savām asinīm un tik svēti aizsargājām, pēc mūsu nomainīšanas un aiziešanas atpūtā, krievu pulki, pēc dažām dienām it viegli atdeva.

Un atkal janvārī mums vajadzēja par jaunu ieņemt no krieviem atdotās pozīcijas. Uz ģenerāļa Trikovska pavēli 12. janvārī mūsu pulki tika sūtīti pa atklāto Tīreļa purvu uzbrukumā. Šeit mēs, pateicoties dažu sībiešu pulku demoralizācijai un uzdevumu neizpildīšanai, zaudējām dažas kaŗaspēka vienības un labākos strēlniekus un virsniekus. Šo kauju traģiskie momenti un atsevišķas scenas var puškot kaŗa vēsturi. Pat visu spējīgākā rakstnieka fantāzija nevar radīt spēcīgākas ainas par tām, kādas var atrast oficiālos dokumentos.

Pēc tam nāk vācu spēcīgais uzbrukums Rīgai 17. janvārī 1917. gadā. Krievu pulku pretošanās tika pārvarēta un tie atspiesti no Kalnciema pauguriem. Ložmetēju kalns bija apiets no vāciešiem un tie sa-

sniedza agrākās pozīcijas. Pa visiem ceļiem steidzīgi atkāpās krievu pulki, virsnieki bija nespējīgi aizturēt kaŗeivjus, krievu pulki nebija vairs spējīgi glābt stāvokli. Pēc pusstundas vācieši būtu jau bijuši tālāko rezervu aizmugurē pie paša Bābit ezera. Viss bija sajaucies. Rīgas krišana bija tuvāk ne kā to varēja iedomāties. Par laimi bija vēl latviešu strēlnieku pulki. Saprasdami, ka pēc maza brīža tie tiks pazudināti un līdz ar viņiem zudīs ne tikai Rīga, bet arī visa Latvija, tie bez krievu vadoņu rīkojuma gāja pretīm vācu pulkiem. Visu 17. janvāra dienu notika sīvas cīņas starp latviešiem un vāciešiem, kurās krita vēl atlikušie varonīgākie kaŗeivji un virsnieki. Šai kritiskā brīdī ievērojamu lomu nospēlēja pulkvedis Bangerskis ar savu IV. pulku. Uznāca nakts. Krievi vēl nebija sakārtojušies, bet latvju spēki mazinājās; pulkos bija palikuši tikai daži simti aizstāvju, ar dažiem virsniekiem. Bet latvieši saņēma visus savus spēkus un pēdējā, izmisuma pilnā, štik cīņā izsita vāciešus no rajona, kurū tie bija ieņēmuši pateicoties krievu neizturībai. Vēl vairāk — mūsu pulki ieņēma arī daļu no vācu ierakumiem. Rīga bija glābta. Bet tas maksāja latviešiem ļoti dārgi. Kas nekrita purvā, tas lēni sastinga biežajā sniegā un ledū. Maz varoņu atgrīezās Rīgā. Vēlāk ģenerālis Trikovskis izdeva pavēli, kurā cildināja sibiriešu pulku varonību, jo tie paši esot atsituši vāciešus... Lai gan armijas komandiers pavēlēja šo pavēli atsaukt, tad tomēr mūsu pulki atstāja kaujas lauku ar sāpīgu apziņu, ka viņu pārcilvēciskie nopelni neatzīti.

Ja uzmanīgi caurskata mūsu zaudējumu sarakstus pēc decembra kaujām, tad var redzēt, kā diluši latvju pulki no vācu lodēm un salnām. Kad ģenerālis Mišņiņš lūdza atvilkt latviešus kaut uz pāris dienām rezervē, tad krievu štābs atbildēja, ka nevajagot domāt par ērtībām, jo latviešu stāvoklis neesot sliktāks par atrašanos rezervē. Bet atpūta un apsildīšanās mūsu strēlniekiem bija tik nepieciešamas, jo pēc dokumentiem redzams, ka mūsu pulki visu decembra kauju laiku ir atradušies nepārtrauktās kaujās

Tīreļa purvos, uz kaila sniega bez pajumta. Tie lēni sastinga un pārvērtās mechaniskos manekenos bez gribas, bez spēka, bez cerībām un ticības...

Komandieru, vecāko un jaunāko virsnieku ziņojumi ir spilgti un nemāksloti, katra rindiņa aizskar nervus, katrs teikums atstāj spēcīgu iespaidu. No 22. decembra līdz 21. janvarim izdotās pavēles un ziņojumi aptver vienu no ievērojamākām kara vēstures lapas pusēm, kurā mēs paši esam varoņi un upuri. Šīs trīsdesmit dienas nepārtrauktu kauju atstās neizdžešamas pēdas mūsu tautas vēsturē.

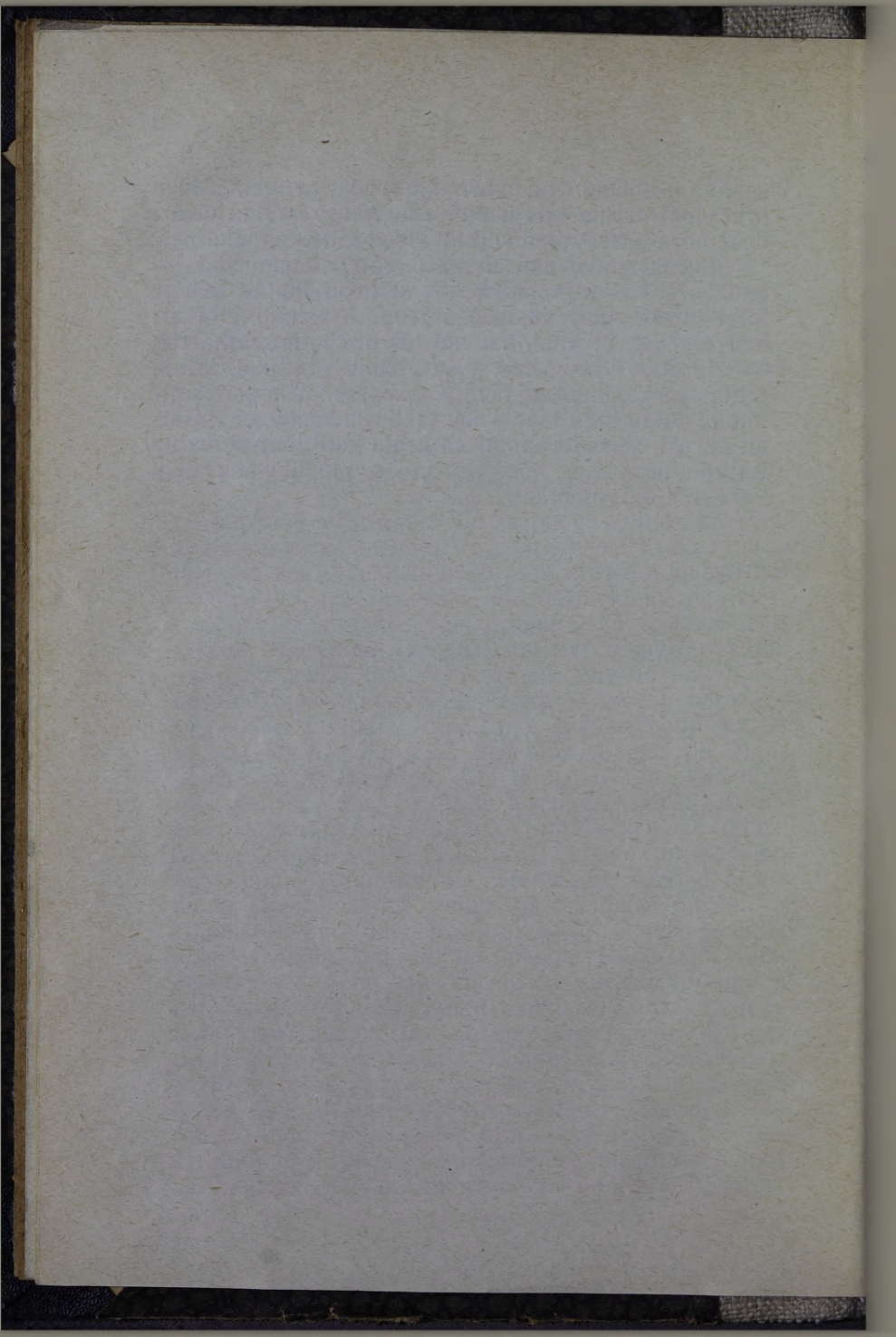
*

Iesākot vēsturisko Tīreļa purvu kauju aprakstu, gribu vispirms lasītāju iepazīstināt ar kauju atmosfēru, kā arī viņu dalībnieku gara stāvokli un pārdzīvojumiem. Lielākā daļa no strēlniekiem un virsniekiem iet pa iepriekš nospraustu ceļu, izpildot atsevišķus uzdevumus, nezinādami par vispārīgo kauju gaitu un iznākumu. Visa kaujas aina un tās sikumi noskaidrojas tikai vēlāk. Sākumā gribu aprakstīt vispārējo stāvokli pirms kauju sākšanās un savus personīgos iespaidus 23. decembra kaujās pie Mangāļiem un Skangāļiem. Un tikai pēc tam, kad lasītājs būs iepazīsies ar kauju iespaidiem, došu 23. decembra pārrāvuma vispārīgo aprakstu pēc militāra rakstura dokumentiem, kaujas pavēlēm un kartēm, oficiāliem ziņojumiem un personīgām varoņu piezīmēm. Nevar atstāt neminētus arī mūsu pretinieka ziņojumus, kurš decembra un janvāra kaujās izrādīja lielu varonību, izturību un spējas. Novērtējot vācu armijas īsto spēku, mēs varam dot pareizu spriedumu par mūsu strēlnieku pulku kaujas spējām. Ja pretinieks vājš un niecīgs, tad nevajaga daudz drosmes un spēka tā uzvarēšanai. Vācu armija pasaules karā parādīja retas, augsti vērtējamās īpašības. Tāpēc numis tik grūti nācās cīnīties un tik daudz Latvijas dēlu bija jāzaudē, jo mēs nebēdzām no vāciešiem, bet aizsargājām soli pa solim dzimtenes zemi, reizēm pat, kā Tīreļa purvos 23. decembra pārrāvumā pret Jelgavu,

sakāvām spēcīgo un varonīgo vācu armiju. Mūsu pretinieki atzina latvju pulku augsto vērtību, kā arī decembra pārrāvumā reti izveicīgi gūtos panākumus.

Latvju tautai par savām pagātnes cīņām nav jākaunās. Tās ir spīdošas — kritušie tautas dēli ir ierakstījuši viņas vēsturē ar savām asinīm. Ja arī kādreiz kāds ir kļūdījies, tad tas pēc tam simtkārtīgi to izpircis. Viss paies, visu aizmirsīs; tikai latvju tautas spēks, idealisms un pašuzpurēšanās paliks atmiņā. Aizmirsīs laudis un vietas, kur tie cīnījušies un miruši, saīrs ierakumi un brāļu kapi, bet ticība uz Latviju un viņas brīvības cīņās piedalījušos dēlu varoņtēli dzīvos mūžīgi.

A. T.

Sagatavošanās un uzbrukuma sākums.

Pēc 1916. gada marta un jūlija nesekmīgajiem, saistītiem ar milzu zaudējumiem, uzbrukumiem, 12. armijas štabs tomēr neapmierinājās un neatmeta nodomu gatavoties uz jaunu operāciju. Armijas priekšgalā atradās ģenerālis Radko-Dmitrijevs, pēc tautības bulgars, Lozengrada un Adrianopoles varonis, kurš bija palicis uzticīgs Krievijai un tās sabiedrotiem. Ar savu noteikto raksturu, būdams sevišķi drošsirdīgs un aukstasinīgs, tas bija izpelnījies kaŗeivju un virsnieku atzinību. Ar viņa vārdu saistīta visa armijas operatīvā darbība Rīgas frontē veselus divus gadus. Radko-Dmitrijevs bija spējīgāks par daudziem krievu ģenerāļiem, kuri atradās tā tuvumā un bija tam padoti. Visas 12. armijas aizsargāšanās un uzbrukšanas kaujas darbību plāni tika no viņa izstrādāti un bieži kaujas sākās priekš mums ļoti labvēlīgi. Bet tālākā operāciju gaitā parasti bija nesekmīga, kā rādās, tāpēc, ka daudz kas atkarājās no korpusu, divīziju un pulku komandieru iniciatīves, spējām un laimes. Būdams ļoti uzcītīgs un nenogurstošs darbinieks, kā arī neapšaubami apdāvināts karavadonis, viņš apsvēra visus vietējās dzīves apstākļus, kas arī to atšķīra no citiem krievu ģenerāļiem. Attiecībā pret latviešu strēlnieku pulkiem viņš bija saudzīgs, deva tiem dažādas priekšrocības un uzskatīja tos par spējīgākām kaujas vienībām un savas armijas spilgtāko zvaigzni. Visās 12. armijas operācijās latviešiem bija jāspēlē ievērojama loma. Vai ģenerālis Radko-Dmitrijevs bija vainīgs pie operāciju neveiksmēm Rīgas frontē, par to lai spriež vēsture nākotnē.

*

1916. gada beigās tika nolemts vēl reiz mēģināt pārraut fronti un atsvabināt Kurzemi, kā tas tika zi-

ņots uzbrukuma priekšvakarā, un dot vāciešiem negaidītu, strauju triecienu. Daļa no iepriekšējo neveiksmju iemesliem bija izskaidrojama ar to, ka vācu štābam teicami bija zināma katras mūsu operācijas izvešanas vieta, diena un pat stunda, tā kā pretinieks arvien paspēja laikā uzbrukuma vietā sagrupēt nepieciešamās rezerves. Daudz pie tam bija vainīga „vācu Rīga“, kurā pastāvīgi, līdz revolūcijai, laiku pa laikam atklāja spiegu ligzdas un bezdrāts telegrafus. Decembra operāciju nolēma izvest pilnīgā slepenībā. Pat iepriekšējā artilērijas sagatavošana, kurai vajadzēja vilkties vairāk dienu, tika atmesta. Pēc armijas komandiera plāna latviešu pulkiem vajadzēja tikai pārraut fronti pietiekošā platumā un padziļināt pārrāvumu, pēc kam nodot sekmju tālāko attīstīšanu krievu karaspēkam.

Jau 1916. gada vēlā rudenī latviešu pulkos varēja noprast, ka gatavojas uzbrukums. Armijas komandiers sāka it bieži apmeklēt latvju strēlnieku nakts apmācības. Tai pašā rudenī visi astoņi strēlnieku pulki tika apvienoti divās strēlnieku brigādēs. Katrā brigādē bija četri pulki, tā ka tās gandrīz līdzinājās krievu strēlnieku divīzijām. Augstā armijas virspavēlnieka štāba atļauju savienot astoņus latviešu strēlnieku pulkus divās lielākās kaujas vienībās gandrīz visā Latvijā saņēma ar prieku. Atsevišķie latviešu bataljoni, izsvaidīti pa krievu divīzijām, uzbrukumos gāja pa priekšu un cieta lielus zaudējumus, bet kad tie bija kaut ko sasnieguši, nebija kas izmanto panākumus un turpina sekmīgi sākt operāciju. 1916. g. jūlija uzbrukumā latviešu bataljoni, atdalīti viens no otra, parādīja lielu drošsirdību, bet cieta arī lielus zaudējumus. Galu galā tomēr neko noteiktu nesasniedza.

Radko-Dmitrijevs to redzēja un saprata. Viņam radās domas savienot visus latviešu pulkus vienā trieciena grupā, kurai būs pa spēkam pārraut vācu fronti. Pēc tam krievu karaspēku lielā daudzumā varēs sūtīt uz pārrāvumu, kurš tad, sasniedzis tālāku pretinieka aizmuguri, kopā ar latviešiem galīgi sa-

kaus pa atkāpšanās laiku demoralizēto vācu armiju. Šo planu atzina frontes un virspavēlnieka štabos par pareizu, un 1916. gada rudenī sākās pulku apvienošana un latviešu strēlnieku brigāžu štabu formēšana. Par pirmās brigades komandieri tika izraudzīts kara akadēmiju beigušais, ar kaujas nopelniem bagātais generalis, latvietis, Misiņš, kas agrāk komandēja sibiriešu strēlnieku brigādi, bet par otrās brigades komandieri Radko-Dmitrijevs iecēla generalštaba pulkvedi Auzanu, kas bija nopelnus guvis jūlija triecienā Ķekavas rajonā. Auzans komandēja septīto latviešu pulku un tika cienīts no latvju strēlniekiem un virsniekiem. Līdz decembra operācijai otrā latviešu brigāde atradās Ķemeru jūrmalas rajonā.

Četri pirmie latviešu pulki tajā laikā, kad viņi tika apvienoti brigādē, atradās sekošā stāvoklī. Tie bija izsvaidīti pa fronti no Ogres līdz Plakanu mājām, netālu no Olaines. Pirmais pulks atradās Kukuļmuižnieku mežsargu mājās un tika nodarbināts ar zemes darbiem pie pozīciju izlabošanas. Ceturtais pulks atradās purvainajā Vilka-Sutas rajonā, kur kaņģevjiem un virsniekiem bija jāmitinās slapjās un aukstās zemniecās, pie kam tos pastāvīgi nodarbināja ar smagiem un netīriem pozīciju darbiem, kā dienu, tā arī nakti. Trešā daļa no kaņģevjiem bija galīgi noplīsuši, bez zābakiem. Visu sejās varēja lasīt pārmērīgu pārpūlēšanos.

Tādā stāvoklī šo pulku atrada jaunieceltais brigades komandiers. Lai gan brigāde skaitījās jau saformēta, tad tomēr tas patiesībā tā vēl nebija, jo visi latviešu pulki atradās krievu priekšnieku rīcībā.

Vēl sliktākā stāvoklī bija otrais Rīgas pulks pie Ogres. Generalis Misiņš par šo pulku oficiālajā raportā raksta: „Puse kaņģevju staigā noplīsušos apavos un apģērbos. Daļa sēž zemniecās, jo apavu galīgi trūkst. Viens bataljons ieņem kaujas rajonu, bet otrs dienu un nakti strādā aizmugurē. Tā tad pulks atstāts bez atpūtas un savstarpīgas iekšējas maiņas.“ Uz ģen. Misiņa raporta pamata tika izsūtīts generalštaba virsnieks pārlicināties par raporta pareizību,

ko tas arī apstiprināja. Trešais Kurzemes pulks pēc ilgākās stāvēšanas „Nāves salā“ bija novietots Milgrāvī, atpūtā.

Tikai no 5. decembra, kad visi pirmās brigades pulki bija ieskaitīti armijas rezervē un atsaukti uz Rīgu, sākās to sagatavošana kaujas darbībai, kuŗu rezultāti bija spīdošais frontes pārrāvums 23. decembrī 1916. gadā.

*

Latviešu pulkos tika steidzīgi strādāts pie nakts operāciju sagatavošanas, kā arī pastiprinātā kārtā izvestas lauku apmācības. Armijas komandiera klātbūtnē notika daudz sapulču, kuŗās piedalījās arī krievu daļu — divīziju un pulku — komandieri. Šais sapulcēs tika pārspriesti latviešu sasniegumi. Tai pašā laikā tika izdota 12. armijas pavēle, kuŗā latvju pulku darbu uzstāda par piemēru krievu pulkiem un visi krievu daļu priekšnieki tika uzaicināti sekot latviešu priekšzīmei. Armijas komandiers arvien piekrita latvju komandieru apmācības paņēmieniem. Maz pa mazām noskaidroja mūsu uzbrukuma rajonu — apgabalu, kas atradās starp Jelgavas un Kalnciema šosejām.

Vispārīgi šis rajons bija ļoti stipri nocietināts; pretinieka pozīcijas varēja uzskatīt par gandrīz neieņemamām, jo viņās atradās daudz rīņķveidīgu nocietinājumu ar daudziem ložmetējiem un artileriju. Bez tam vēl viņas bija jau no dabas aizsargātas ar veselu rindu purvu, kuŗi bija pārejami tikai ziemas laikā. Minētais rajons latviešu strēlnieku komandierus apmierināja, jo no šejienes varēja visātrāki sasniegt vācu galveno aizmugures atbalsta punktu — Jelgavu, un bez tam vēl šeit kristu mūsu rokās trofeji: smagās un vieglās batarejas, liels skaits ložmetēju un citi kara piederumi. Tas stipri vājinātu pretinieku.

*

19. decembrī 12. armijas komandiera, Radko-Dmitrijeva dzīvoklī, absolūtā slepenībā, tika lemts par Rīgas frontes un mūsu strēlnieku pulku likteni.

Apspriedē piedalījās korpusu un ievērojamākie divīziju ģenerāļi, kopskaitā divpadsmit virsnieku. No latviešu virsniekiem bija abi mūsu brigāžu komandieri: ģenerālis Misiņš un pulkvedis Auzans. Radko-Dmitrijevs iepazīstināja sapulcējušos ar stāvokli Rīgas frontē. Ģenerāļi klusēdami noklausījās viņa optimistisko ziņojumu, kurā visspilgtākie un neaizmirstamākie apgalvojumi bija sekošie:

Mūsu spēku frontē septiņas reizes vairāk, nekā vāciešu. Mēs esam tehniski un moraliski sagatavoti lielākai uzbrukšanas operācijai. Ja izdosies pārraut fronti, tad rezerves būs tik, cik vajaga. Šis apgalvojums tika teikts tieši priekš latviešiem. Radko-Dmitrijevs iztēloja uzbrukuma labumus skaisti un pārlicinoši. Šai vēsturiskā apspriedē visi dalībnieki piekrita savam virspavēlniekam un atbildēja ar pilnīgu piekrišanu. Radko-Dmitrijevs bija pārliecināts, ka būs panākumi un savu pārliecību tas gribēja iedvest arī saviem tiešiem darba biedriem, viņam padotiem ģenerāļiem.

Jau pirms šīs apspriedes bija zināms, ka armijas komandiers liek lielas cerības uz latviešiem. Tika nolemts izmantot latvju strēlniekus vācu frontes pārraušanai. Daži no mūsu virsniekiem pat vēlējās, lai tiktu sagatavota uzbrukšanas operācija. Par to runāja jau decembra sākumā Radko-Dmitrijeva štābā. Latvieši bija pārliecināti uzvarā, ko pa daļai ņēma vērā arī armijas komandiers.

Nāk prātā kādi sīkumi. Savā 19. decembra ziņojumā Radko-Dmitrijevs pieminēja, ka Rīgas frontē starp vāciešiem esot daudz elzasiešu, kuri ļoti viegli padošoties. Tomēr decembra un janvāra kaujās mūsu karaspēks nesastapa nevienu no šiem elzasiešiem. Tā tad ziņas par tiem, kurās Radko-Dmitrijevs bija saņēmis no 12. armijas izlūkošanas nodaļas, izrādījās par nepareizām. Bez tam vēl nebija minēts nekas par stāvokli Tīreļa purvā, vai tas ir pietiekoši aizsālis un vai to var pāriet uzbrūkošās kolonas. Kā vēlāk redzēsīm, tad šī apstākļa nenoskaidrošana sajauc latviešu priekšnieku nodomus un tiem vaja-

dzēja atsacīties no vieglāki ieņemamām pozīcijām un uzbrukt stiprāki nocietinātām.

Ari apsolītās rezerves galīgi pievīla latviešus. Pēc pulksten septiņiem, kad mūsu panākumi jau noskaidrojās, ģenerālis Misiņš sāka lūgt pēc papildu spēkiem. Vairāk reizes tika telefonēts uz korpusa štabu: — Dodiet rezerves! Bet jau pulksten vienpadsmitos korpusa komandiers, ģenerālis Vasiljevs kategoriski paziņoja: — Rēķinaties tikai ar saviem spēkiem! —

Un kādas bija tās niecīgās rezerves, kuŗas ģenerālis Misiņš saņēma operācijas sākumā? Tās bija bataljoni no 3. sibiriešu divīzijas, kas nebija aizņemti ar Ložmetēju kalna sturmēšanu. Ieradās tie noguruši, nosaluši, salasījās pa atsevišķiem bataljoniem ar lieliem starpbrīžiem. Bet no vācu puses uz mūsu aizmuguri nenāca neviena lielgabala lādiņa. Varēja pievest rezerves bez kavēkļiem. Bet vācieši tai laikā sūtīja uz pārrāvumu rezerves automobiļos un pajūgos. Kad tie redzēja, ka draud briesmas, viņi bez kavēšanās izsauca jēģeru bataljonu no Liepājas. Tas tika sēdzoši atvests uz Jelgavu, no turienes automobiļos un ragavās gvardījās jēģeri tās pašas dienas vakarā ieradās Skangaļu rajonā un izšķīra mūsu pārrāvuma likteni.

Bet ja kāda no krievu divīzijām būtu veikusi to, ko veica pirmā latvju brigade 23. decembrī, tad gan krievu virspavēlniecībai būtu, varbūt, atradušās rezerves uzvaras izmantošanai.

*

20. decembrī agri no rīta sākās uzbrukuma rajona izlūkošana. Pirmās brigades komandiers, ģenerālis Misiņš, tika iecelts par Apvienotās latvju divīzijas priekšnieku. Viņam, kopā ar štaba priekšnieku, pulkvedi Bangerski, vajadzēja izmeklēt triecienu punktus Mangaļu pozīcijām. Ģenerālis Misiņš negribēja izraudzīties savai pirmajai brigadei vieglāko rajonu, no Mangaļu nocietinājumiem līdz vācu Ložmetēju kalnam, jo šeit pozīcijas ieņēma otrā latviešu

brigade, kuŗa šo rajonu bija jo siki izlūkojusi un labi ar to iepazinusēs. Tāpēc ari viņai nekādu iepriekšēju sagatavošanās izlūkošanu nevajadzēja izvest, pie tam pretinieka pozīcijas te bija vienkāršākas un sastāvēja no viena vaļņa purvā, pēc kuŗa pārraušanas nevarēja gaidīt sevišķu sarežģījumu.

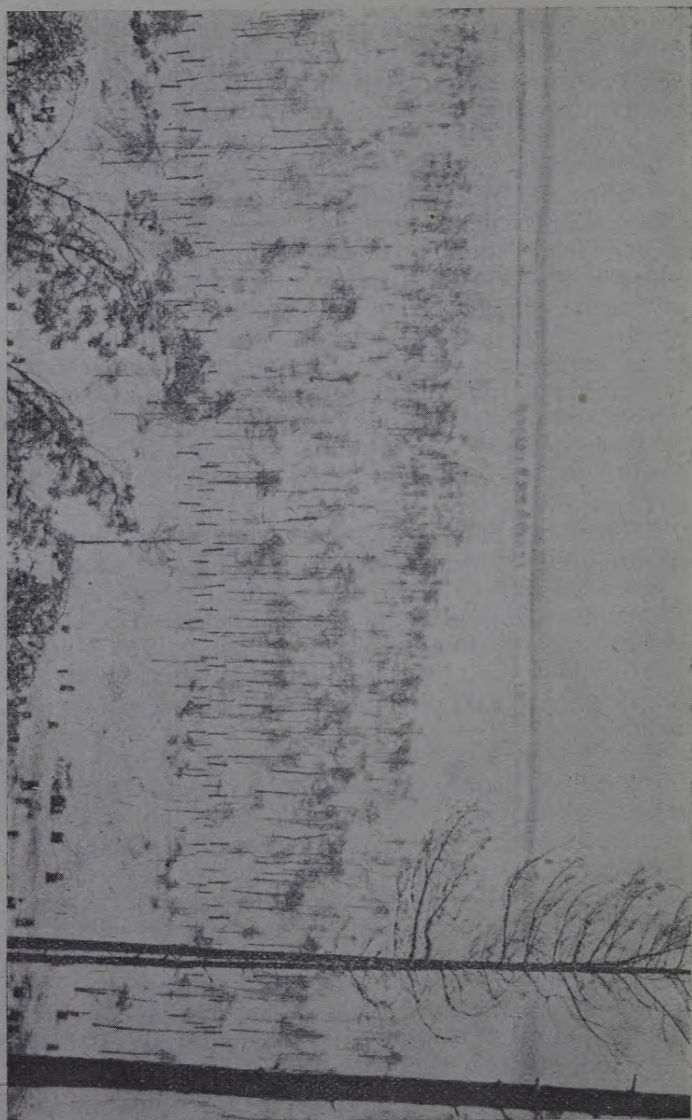
Pirmajai brigadei atlika rajons pret 3. Kurzemes pulku, kuŗš ieņēma pozīcijas no Sarkanā mežsargu mājām līdz Mangaļu nocietinājumu rajonam. Šeit mūsu pulka priekšā atradās purvu josla. Kad sāka šā rajona sīkāku izlūkošanu, tad noskaidrojās, ka purvi nav vēl aizsaluši, tā ka uzbrukt šeit nav iespējams. Generalis Misiņš par to steidzīgi ziņoja armijas komandieram, lūgdams uzbrukumu atlikt līdz Tīreļa purva aizsalšanai. Armijas štābā bija jau izstrādāts decembra uzbrukums, bet nevienam nenāca prātā izpētīt nepārejamo purvu stāvokli, kaut gan pār tiem vajadzēja iet uzbrukumā 12. armijas pulkiem.

Generaļa Misiņa ziņojums bija tik negaidīts un ievērojams, ka armijas komandiers pats personīgi atbrauca uz uzbrukumam izraudzīto vietu. Armijas komandiers ļoti bijās no tā, ka vāciešiem var nākt jau divas nedēļas; tā virsnieku un kaŗeivju garšāvoklis bija teicams. Dažas dienas iepriekš pulkā bija atgadījies ļoti raksturīgs notikums. Mūsu priekšējo sargposteni, kuŗš sastāvēja no 3 kaŗeivjiem, bija pārsteidzis pulciņš vācu izlūku; tie bija viņu apgājuši. Tomēr mūsu strēlnieki nebija zaudējuši apķēribu. Negaidot tie bija devušies vāciešiem pretīm, divus nogalinājuši un divus ievainotos saņēmuši gūstā, tikai vienam bija izdevies aizmukt. Nerunājot par sa-

*

20. un 21. decembra dienas bija dzidras un saulainas. Vācu nocietinājumi bija ļoti labi redzami. Generalis Misiņš ar pulkvedi Bangerski rūpīgi izlūkoja izraudzīto rajonu. 3. latviešu pulks stāvēja šeit jau divas nedēļas; tā virsnieku un kaŗeivju garšāvoklis bija teicams. Dažas dienas iepriekš pulkā bija atgadījies ļoti raksturīgs notikums. Mūsu priekšējo sargposteni, kuŗš sastāvēja no 3 kaŗeivjiem, bija pārsteidzis pulciņš vācu izlūku; tie bija viņu apgājuši. Tomēr mūsu strēlnieki nebija zaudējuši apķēribu. Negaidot tie bija devušies vāciešiem pretīm, divus nogalinājuši un divus ievainotos saņēmuši gūstā, tikai vienam bija izdevies aizmukt. Nerunājot par sa-

Skats uz Tīreļa purvu ar drāšu zogiem.

nemto gūstekņu vērtību rajonā, kur gatavo uzbrukumu, šim gadījumam bija vēl liela moraliska nozīme: trīs latvieši nepadevās divreiz stiprākam pretiniekam, bet drošsirdīgi tos pārvarēja. Tas norādīja uz mūsu gatavību uzsākt cīņu ar pārliecību uzvarā.

Kaut gan pretinieks bija aizsargāts ar plato purvu joslu un savu drāšu sienu, tad tomēr tas izrādīja diezgan manāmu nervozitāti. Vēlāk saņemtie dokumenti norādīja, ka vācieši bija kaut ko jutuši. Mūsu artilērijas piešaude, neatlaidīgāka, kā agrāk, varēja tos vest uz domām, ka kaut kas gatavojas. Bet tā kā 12. armijas iepriekšējie uzbrukumi nebija sekmīgi, un vācieši stipri paļāvās uz saviem nocietinājumiem, tad vācu štabs mūsu gatavošanās zīmēm nepiegrieza sevišķu vērību.

Vācu novērotāji vairāk reizes bija manījuši mūsu izlūkus un atklājuši uz tiem uguni. Latvju priekšniekiem ne vienreiz vien vajadzēja izklist un slēpties purva grāvjos. Bet šajā sagatavošanās darbā pat augstākie priekšnieki nedomāja par personīgām briesmām un nogurumu. Visu vajadzēja pašiem pārbaudīt, jo nevarēja paļauties uz ziņām, ko deva augstākie štabi. Divas dienas pagāja izlūkošanā. Trešā pulka rajonā nelielā bērzu birzē, no kuņas vajadzēja sākties uzbrukumam, tika izmeklēta vieta divīzijas štabam. Bet uzbrukuma priekšvakarā, kad ieradās ģenerālis Misiņš ar štabu, tie atrada aiz neatkarīgiem no sevis apstākļiem divas nepabeigtas zemnīcas, bez durvīm un logiem; no griestiem pilēja ūdens, jo tie bija pārklāti ar slapjo purva zemi. Un šādos apstākļos apvienotās latviešu divīzijas štabam vajadzēja veikt savu grūto un atbildīgo uzdevumu. Telefona stacijas vēl nebija. Vajadzēja pielikt daudz pūļu, lai isā laikā nodibinātu drošus sakarus. Visu 22. decembra dienu abās zemnīcās kļiedza telefonisti, kārtēja sakarus ar korpusu, pulkiem un spārnū daļām.

Kas bijis kaujas laikā divīzijas štabā, tam grūti aizmirst šo tālo kauju trokšņa atbalsu. Gar zemnīcas sienām sakārti desmitiem aparātu, pie tiem it kā

pienagloti stāv telefonisti. Vispārējs troksnis. Vairāki cilvēki kliež reizē, telefoni sic un pīkst. Dažreiz sakarus ar pulku jeb citu karaspēka daļu pārtrauc lielgabala lādiņš, bet telefonists tomēr kliež pilnā spēkā, lai viņu ierakumos, sniegā dzirdētu... Bez tam vēl troksni pavairo ienācēju un izgājēju runas un soļi. Mūsu Apvienotās divīzijas štābā apstākļi bij nepanesami. Tomēr darbs sekmējās līdz tam laikam, kamēr mūsu daļas gāja uz priekšu.

*

Uzbrukuma diena tika rūpīgi slēpta. Beidzot 22. decembrī latviešu pulki saņēma pavēli steidzīgi doties un apmesties priekš kaujas norādītos rajonos.

22. decembrī armijas komandiers izdeva speciālu pavēli, kurā tas griezās pie latviešiem ar apmēram sekošiem vārdiem:

— Varonīgie latvieši! Jūsu priekšā atrodas Jūsu dzimtene — izmocītā Kurzeme! Jūsu tēvi, sievas, māsas gaida uz atsvabināšanu no vācu jūga. Tagad — jeb nekad. Ir atnācis pēdējais atsvabināšanas brīdis, labāk mirt, nekā palikt par vācu vergu. Uz priekšu, slavenie latvju pulki! Uz Jums raugās Jūsu tauta, uz Jums liek cerības Krievija. Rīt kopā ar krievu armiju Jūs iesat cīņā par savu dzimtenes brīvību. —

Šī pavēle tika nolasīta uzbrukuma priekšvakarā, kad latvju pulki bija ieņēmuši izejas stāvokli. Negaidīta sajūsma pārņēma latvju strēlniekus. Tie nejuta vairs iešanas nogurumu, lai gan pēdējo nakti priekš uzbrukuma tie nebija gulējuši, bet bija ceļā. Izšķirošais brīdis tuvojās. Rīt vajadzēja uzvarēt, jeb mirt. Uzvarai vajadzēja sekot Kurzemes atsvabināšanai. Uz to viņi bij cerējuši jau sen. Tādēļ arī viņi bija šeit pulcējušies — tās bija visas latvju tautas ilgas. Bija pienācis latviešu strēlnieku pulku pēdējais pārbaudījums.

Mūsu uzbrukums sākās 23. decembrī pulksten 5. no rīta bez artilērijas šāviena. No vakara puses

plesījās sniegpuenis, — taisni tad, kad mūsu pulki viens pēc otra gāja uz priekšējiem ierakumiem. Kā likās, tad pretinieks neko nezināja. Visas mūsu pārgrupēšanās tika izvestas pilnīgā slepenībā. Šai ledainajā naktī bija patīkami sēdēt zemnicās pie uguns. Pretinieks nevarēja iedomāties, ka turpat, dažus tūkstošus soļu attālumā latvieši gatavo tiem spēcīgu triecienu.

*

Grūti aprakstīt karēivju, šīs pelēkās, klusi zuzošās masas psiholoģiju pirms kaujas. To sapratis tikai tas, kurš pats ir sastādījis tāsniecīgu daļiņu, kurš nemanot, klusi gatavojas uz briesmīgo un noslēpumaino kauju . . .

Auksta, tumša un atbaidoša nakts. Trako sniegpuenis; sniegs sitas acīs, birst aiz apkakles un piedurknēm. Katrs jūt kaimiņa elpu. Visi klusi, noguruši; spiež plecus smagās somas un šautene. Karavīri spiežas gar ceļmalām, pulciņos. Reti kāds pazīst ceļus, pa kuriem būs jāiet, un pozīcijas, kurās būs jāsturmē. Jūt tikai sniega pārklātu līdzenumu, purvu, retus kokus, un priekšā dzelondrāšu jūru. Vajaga izlausties tai cauri un tikt uz priekšu pēc iespējas ātrāki. Ja tas izdosies, tad pats grūtākais būs pārvarēts. Pēc tam būs blokhauži. Šie pasakainie nāves nesēji tīri nedomājot parādīsies gan vienā gan otrā vietā. Klāsies slikti, ja nokļūs zem to ložmetēju uguns. Blokhaužos atrodas pretinieks, kurš labi pazīst apkārtni un redz mūsu uzbrūkošās ķēdes. Pie katra koka, pat grāvī var sasniegt vācu lode. Bet mūsu triecienam jānotiek piepeši ar milzu ātrumu, nedomājot par blokhauziem un negriežot vērību uz paslēptuvēm, grāvjiem un celmiem. Pat par ievainotu draugu nedrīkst domāt. Tikai ātrums var dot panākumus. Pretinieku nepieciešami pārsteigt un nelaut tam apdomāties un sakārtoties. Kas palicis vēl dzīvs pēc cīņas ap pretinieka nocietinājumiem, tam jāsteidzās vēl uz priekšu, vēl dziļāk ienaidnieka aizmugurē — uz viņa pēdējo aizsarga joslu — bata-

rejām. Bet jo tālāk ķēdes iet uz priekšu, jo mazāk paliek uzbrucēju. Laime, ja dzīvs vēl virsnieks. Tad pelēkā masa nav nekārtīgs pūlis, bet bars spēcīgu, asinskārīgu būtni. Apreibinātas no asiņu tvaikiem, tās pārvar pretinieka nocietinājumus, samīn zem kājām tā dzīvos spēkus un iet uz priekšu neapturāmā uzvaras gājienā. Tās ies uz priekšu, līdz kamēr paliks viņu rindas retas, kamēr kritis pēdējais, kas aizsmakušā balsī klieds: uz priekšu! uz priekšu! Šo necilvēcīgo, dzīvniecisko kļedzienu var izbeigt tikai svins un dzelzs . . .

*

Vācieši savos ierakumos gulēja; tikai retie milzīgo vaļņu priekšā atsevišķos blokhaužos stundnieki apsargāja nepieejamos nocietinājumus. Tie sastāvēja no masīviem uzbērumiem ar dziļām satiksmes ejām. Tos rotāja ērtās ložmetēju ligzdas. Ierakumu vaļņi tika laistīti ar ūdeni, lai būtu grūtāki tiem tikt pāri. Viņu priekšā bija izrakts dziļš grāvis, no kuŗa izklūt bija ļoti grūti. Tur pretinieks varēja strēlniekus iznīcināt ar rokas granatām. Grāvja priekšā atradās plašs drāšu žogu tīkls, kas aizņēma veselu lauku, jo katra žoga platums bija vairāk desmit metru. Aiz drāšu žogiem vilkās purvu josla, kuŗa pat ziemu bija ļoti grūti pārejama. Bet tas nebija vēl viss. Vācieši ar apbrīnojamu veiklību un rūpību bija izmantojuši katru tīreļa pakalniņu. Tajos bija ierīkoti nelieli, mākslīgi padziļināti blokhauži ar ložmetēju ligzdām, no kuŗām varēja atklāt uguni uz visām pusēm. Šādus blokhaužus varēja atrast it bieži, un katru no viņiem vajadzēja iesturmēt. Bet kur bija iespējams, tur vācieši ierīkoja veselu blokhaužu sistemu, kuŗi viens otru aizsargāja.

Lielākie pakalni bija pārvērsti īstos cietokšņos ar riņķveidīgiem nocietinājumiem. No tiem tika aizsargāti kauju rajoni ar ložmetēju un artilērijas uguni. Šeit bija ierīkotas patvertnes no betona un tērauda, kuŗām mūsu artilērija nevarēja nekā izdarīt. Apbruņoti ar desmitiem ložmetēju un aizsargāti no veselas

jūras dzeloņu drāšu, tie skaitījās par nepieejamiem. Mūsu uzbrukuma rajonā bija trīs tādi cietokšņi: Mangaļi, vācu Ložmetēju kalns un Kalnciema pauguri. Pat pēc trīs dienu ilgas artilērijas sagatavošanas tos nebija iespējams iesturmēt. Bet pirmā latviešu brigade ar niecīgiem zaudējumiem un bez krievu artilērijas šāviena, ar spēju triecienu, pārrāva vācu dzelzu līniju. Tas bija rets panākums kara vēsturē. Uzbrukumu sāka pirmais latvju pulks, ieņemdams pirmo, galveno vācu nocietinājumu joslu. neapstādamies ne minūti, tas devās uz priekšu pa ceļu uz Skangaļiem. Pulki, kas tam sekoja, turpināja paplašināt pārrāvumu, arvien dziļāk un dziļāk iespiežoties ienaidnieka aizmugurē un iznīcinot visus sastaptos šķēršļus. Vācu kaņēivji bija pārsteigti: pusapģērbušies tie aizstāvējās blokhaužos un tika pa lielākai daļai iznīcināti. Gar Skangaļu ceļu atrodās batarejas ar ātru triecienu tika saņemtas.

23. decembrī pulksten 10. no rīta pirmā latviešu brigade bija ieņēmusi platu un vairāk verstes dziļu zemes gabalu. Mūsu priekšējās daļas bija sasniegušas Skangaļus, kuos nocietinājās, jo varēja sagaidīt vācu pretuzbrukumus. Mangaļu nocietinājumu punkts bija apiets, tā ka tas nekādu pretešķību vairs neizrādīja. Latvieši sūtīja pirmo ziņojumu un lūdzā pēc papildu spēkiem. Atsevišķās latviešu daļas nodibināja savā starpā sakarus un gaidīja uz rezervēm. Neskatoties uz lielo skaitu zaudēto virsnieku, strēlnieku garastāvoklis bija teicams. Šai uzbrukumā daudz latvju virsnieku, ejot savām rotām un bataljoniem pa priekšu, sacentās ar kaņēivjiem drošsirdībā un varonībā. Neskatoties uz stipro nogurumu, jo karaspēka daļas divas dienas atradās zem klajas debess, uzdevums bija veikts un izvests spīdoši līdz galam. Aprīnojamie panākumi izskaidrojami ar neapraķstamo sajūsmu. Pirmā kaujas dienā neviens latvietis nešaubījās, ka Kurzeme tiks atsvabināta. Ceļš uz Lielupes krastiem un Jelgavu bija atklāts. un svaigie krievu pulki ceremoniālā maršā varēja noiet līdz Kurzemes galvas pilsētai.

Zem latvju trieciena.

Bija 23. decembra rīts. Ar drebošu sirdi es tuvojos sanitarautomobilī I. brigades pārsienamam punktam. Neskatoties uz to, ka nebija artilērijas sagatavošanas, līdz ar pirmo ievainoto latviešu strēlnieku ierašanos vēsts par mūsu uzbrukumu un spīdošajiem panākumiem zibeņa ātrumā izplatījās pa visu Rīgu. Latvieši lielos baros drūzmējās gar apvienoto strēlnieku lazareti, mēģinādami izziņāt savu tuvinieku un pazīstamo likteni. Ievainotos varoņus sagaidīja ar sajūsmu. Kāds ieminējās, ka pulki tuvojoties Jelgavai, un drīzi pēc tam visā pilsētā atklāti runāja par Jelgavas ieņemšanu. Līgsme pārņēma tautu, daudzi no prieka raudāja. Šo priecīgo iespaidu pavadīts es izbraucu uz kaujas lauku, lai redzētu mūsu varoņus un to panākumus.

Centralais pārsienamais punkts atradās vecās mežsarga mājās. Divas nelielas mājiņas bija pildītas ar smagi ievainotiem. Steidzoši, manā klātbūtnē, tika uzceltas divas lielas pārvaldājamo lazaretu brezentu teltes. Nepārtraukti ieradās automobiļu rindas pēc ievainotiem. Pārsienamā punktā valdīja liela steiga; latviešu chirurģi strādāja bez atpūtas. No priekšējām līnijām pieveda arvien jaunus ievainotus. Šeit visus ātri apskatīja un tūlī sūtīja tālāk uz Rīgu, jo pirmais pārsējums bija izdarīts kaujas laukā. Es apstaigāju ievainotos, uzklausīju brīnšķīgo kauju sikumus, kaŗeivju un virsnieku varoņdarbus, ievainošanas un varoņu nāves aprakstus. Nebija laika kaut ko pierakstīt. Lielais iespaidu daudzums mani galīgi apmulsināja. Dzeltenus, pārplētus un notecējušus ar asinīm atveda latviešu kara spēku daļu komandierus. Drausmīgi bija tajos noskatīties; tomēr viņu acīs dega sajūsmas uguns. Sāpes, kā likās, tie nejuta. Kad viņi tika sēdināti automobilī, to lūpas čukstēja saraustītus teikumus:

— Ja, tā bija kauja, kurā varēja atdot dzīvību! Kurzeme mūsu! Mūk vācu armija zem mūsu pulku trieciena! Žēl, ka neredzējat šos neaizmirstamos brīžus.

Šeit es redzēju arī latviešu varoni, manu bataijona komandieri, pulkvedi Frīdrihu Briedi. Viņš bija šīs dienas panākumu varonis. Tā roka bija līdz plecam sadragāta no vāciešu sprāgstošās lodes. Atkal viņš bija smagi ievainots, viss dzeltens, jo bija daudz asiņu pazaudējis; viņam vajadzēja atstāt ierindu taisni tad, kad latviešiem viņš visvairāk bija vajadzīgs. Visi jūta, ka tas ir priekš strēlniekiem šīnī brīdī neatsverams zaudējums. Redzot visus šos upurus, kuri izrādīja nopietnajā un grūtajā brīdī apbrīnojamu pacietību un sajūsmu, es sapratu, ka šodien mūsu tauta liek uz spēli savu vērtīgāko karti. Deviņpadsmit gadus vecā štabskapitana Medņa skaištā seja sakropļota, pārklāta asinīm. Lode trāpījusi taisni acī, kad tas devies uz priekšu . . . Ar sajūsmu tas stāsta par savu strēlnieku darbiem. Poručikam Jankovskim pāršautas krūtis; drudzaini tas dzer tēju, tasīte sitās pret zobiem, bet viņš smaida, kā bērns. Visi šie smagie ievainotie ar apbrīnojamu spēku pārvar sevi, cīnoties ar sāpēm. Viņi mēģina izrādīt, ka ievainojums ir nieks, daudz vairāk no svara latvju pulku sekmes, kuŗas bez šaubām izmantos un paplašinās krievu pulki, kas tepat kaut kur ceļā aizkavējušies . . .

Pagalumā un uz ceļiem, it visur steiga. Pašreiz sāk strādāt mūsu batarejas. Viņas apšauda vācu aizmuguri. Tagad lielgabali var svabādi rūkt, jo tas, kas gatavojās daudz dienas pilnīgā slepenībā, ir parādījies šīs dienas uzvaru nesošā uzbrukumā. Krustceļā stāv patruļa. Tā uztur kārtību neskaitāmo vezumu rindā, kas ved patronas, bumbas, lielgabalu lādiņus un lauku ķēkus. Šeit aiztura arī tos, kas mēģina atstāt kaujas lauku, jo gadās arī tādi, kam neiztur nervi un trūkst sajūsmas. Es iesēžos ratos uz patronu kastēm un ātri tieku vests uz turieni, kur notiek kauja un tiek veikti grūtie uzdevumi.

*

Mēs nonākam bērzu birzē. Šeit, netālu no mūsu priekšējās līnijas, atrodas Apvienotās latviešu divi-

zijas štabs. Ar pelēku kareivju pulcīņiem ir aplāti apkārtnes sniegu laukumi un grāvmales. Visos virzienos sakurti uguns kuri, jo ir stipri auksts. Šeit atrodas arī mūsu vieglās batarejas, kas paspējušas panākt uz priekšu. Sausie šāvienu kaudiņi skaļi atbalsojās bērzu birzē. Visi ceļi aizņemti no kavalerijas, vesela jūra pīķu; nevar ne iziet, ne izbraukt tiem cauri. No rīta kavalerija reiz jau mēģinājusi pārvarēt purvus un izlausties Jelgavas virzienā, tas nav izdevies, vajadzējis atgriesties. Šai nelielā birzītē viss, kā cilvēki, tā zirgi un rati sapinušies brīnšķā kamolī. Pie pulku pārsienamiem punktiem drūzmējas ievainotie. Turpat tiek vārits ēdiens. Dun ļaužu pūlis, vaid ievainotie un mūsu artilērija nebeidz šaut. Nevar atrast svabāda stūriša, visa birze aizņemta.

Divos lielos nepabeigtos blokhaužos ievietojies divizijas štabs. Grūti tam pieklūt klāt. Ar ūdeni pildītas bedres (steidzošas būves sekas), ar dubļiem sajauktais sniegs traucē svabādu kustību. Visapkārt redzamas kaudzes kara trofeju: izārdīti ložmetēji, šautenes, vieglie lielgabali, lādiņu kastes un citi kara piederumi. Virsnieks, trofeju pieņēmējs, paskaidro, ka tas vēl nav viss, vērtīgākās trofejas atrodoties vēl uz kaujas lauka. Latviešu pulki gāja tikai uz priekšu, nedomādami par trofejām, jo tāda bija brigades komandiera pavēle. Trofejas savāca tie, kas gāja no muguras, bet priekšējie triecienu bataljoni devās arvien tikai uz priekšu.

Caur ziņnešu, telefonistu un virsnieku pūli iespiežos blindažā. Tur pie galda sēž ģenerālis Mišins, visapkārt tam štaba virsnieki. Uz galda liela karte, uz kuras atzīmētas pašreiz ieņemtās pozīcijas. Gar sienām desmitiem telefonistu ar pulku aparātiem. Sakari tiek katru brīdi pārtraukti; ar dažiem pulkiem vēl nav iespējams savienoties. Ģenerālis uztraucas, jo nav no visām priekšējām daļām ziņu. Nav zināms, kas notiek vienā jeb otrā kaujas rajonā. Pastāvīgi tiek sūtīti ziņneši uz turieni, no kurienes nesa kaujas troksnis. Sešas verstes garo gabalu līdz

Skangaliem grūti apkalpot ar kājnieku ziņnešiem, bet purvam nav gandrīz iespējams jāšus tikt cauri.

Vissāpīgākais jautājums Rīgas frontē arvien bija sakari. Mēs daudzreiz telefonu satiksmes trūkuma dēļ nedabūjām baudīt spīdošo panākumu augļus. Reti mums laimējās tos kārtībā uzturēt. Bieži, viskarstāko kauju laikā, brigades štabs tika pārsteigts ar telefona līnijas pārraušanu uz pulku, pret kuŗu vācieši nāca prettriecienā.

Radās grūts bezizejas stāvoklis. Telefonu sakari arī šoreiz bija ļoti slikti . . .

*

Adjutants dod man ienākušo „lauka ziņojumu“ grāmatu, kuŗa pašreiz svabāda, jo ģenerālis izgājis apskatīt priekšējās līnijas. Es ātri pārlasu šos dzīvos dokumentus, kuŗus rakstījuši varoņi no tālām pozīcijām ienaidnieka aizmugurē. Tie ziņo vienkārši un tieši to, ko tie veikuši un kādā stāvoklī viņi šai momentā atrodas. Bieži šie mazie papīriši apraiņīti ar rakstītāja asinīm, kas tos, varbūt, rakstījis savas jaunās dzīves pēdējās minūtēs. Pakavējos pie virsnieku ziņojumiem, kuŗi jau krituši. Daudzreiz šie ziņojumi ir ļoti neskaidri uzrakstīti un sastāv no atsevišķām, saraustītām frazēm. Dažos var just pēdējo dzīves brižu dvēsmi. No citiem, turpretim, atskan uzvaras un sekmju slavas dziesmas. Vienā lūdž pēc tūlītēja palīga, otrā ziņo par saņemtajām batarejām un ložmetējiem. Bet visi viņi neticami īsi, lakoniski un no visiem nesās pretim nemākslotu jūtu, sakarsētu nervu, neaptveramu moku un laimes kvēle.

Varbūt pēc desmitiem gadu aukstais, objektīvais vēsturnieks, sadalot viņas divās nevienādās paciņās: vienā — sekmes, otrā — neveiksmes, lems par grūto kauju panākumiem, armiju izveicību un pat tautas varonību. Bet priekš manīm tie ir dokumenti, kuŗos atspoguļojās manas tautas prieki un bēdas. Tagad, kur karstā cīņa vēl pilnā spēkā, šī ir vienīgā balss no turienes, kur tiek aizstāvēts dzim-

tenes gods un izšķiras tās liktenis. Viņos var lasīt kauju isto gaitu.

Pirmā trieciena varonis bija pulkvedis Briedis—Latvijas lepnums. Sekmes arvienu bija tur, kur komandēja Briedis. Kauju priekšvakarā viņš izpētīja katru soli, kur vajadzēja uzbrukt pirmā pulka rotām. Viņš nekad nesūtīja kareivjus nezināmā avanturā. Jau no pirmām kara dienām tas pastāvīgi visu apsvēra un izrēķināja. Kareivji, virsnieki un pat armijas komandiers zināja, ka Briedis sasniedz arvien vislielākos panākumus pie vismazākiem upuriem. Viņš bija apbrīnojami mierīgs un drošsirdīgs kaujas laikā, aukstasinīgs visgrūtākajā brīdī, strādīgs un augstsirdīgs ikdienišķā dzīvē. Kur 28 gadus vecs jauneklis varēja smelties praktiskas kara zināšanas un kā, tik jauns būdams, viņš bija sasniedzis pulkveža dienesta pakāpi un ticis apbalvots ar augstākiem ordeņiem, kas notika tik reti krievu armijā, tas daudziem paliks par neatminamu mīklu. Briedis bija bez šaubām izcilus vadonis. Atceros šī varoņa-pulkveža nelaimi. Vāciešiem bija viens teicams cīņas paņēmieni, kas deva tiem lielas priekšrocības, dažreiz pat ļoti vērtīgus panākumus. Katrā vācu bataljonā atradās daži ļoti veikli šāvēji, kuŗu uzdevums bija nošaut enerģiskākos pretinieka virsniekus un vadoņus. Krievu frontē arvien bez pārskatīšanās varēja pateikt, pēc uzstāšanās un izveicības, kuŗš virsnieks, kuŗš kareivis, kaut arī tie būtu vienādi ģērbušies. Latvju virsnieki uzbrukuma laikā tērpās arvienu vieglās drēbēs. Pulkvedim Briedim pastāvīgi atbildīgākajos un nopietnākajos brīžos vajadzēja atstāt ierindu, jo tas tika katru reizi ievainots.

23. decembrī priekš mums tas bija smags zaudējums, jo pēc viņa ievainošanas priekšējās līnijās atslāba uzbrukuma spars. Un tas bija pilnīgi dabīgi. Pulkvedis Briedis, kas strēlnieku priekšgalā ierāvās vāciešu aizmugurē, grupēja ap sevi visus tos spēkus, kas devās ienaidniekam pakal. Briedis ļoti pazina vietējos apstākļus. Viņam vislabāk bija pazīstams

rajons, jo viņš vadīja arī visus izlūkošanas darbus pārrāvuma priekšvakarā. Briedim arī piederēja pašas frontes jaunais pārraušanas paņēmieni bez artilērijas uguns palīdzības. Taisni Briedis šinī uzbru-

Pulkvedis Briedis izdara apmācību pozīciju sturmešanai bez artilērijas sagatavošanas.

kumā bija tas visvajadzīgākais virsnieks un viņš tika izsists no mūsu rindām . . .

Pēc kaujas dzirdēja kareivjus un virsniekus runājam:

— Ja Briedis būtu palicis mūsu starpā, viss būtu iznācis citādi. — Viņi ticēja Brieža kaujas spējām, drošsirdībai un laimei.

Kad tika izmeklēta uzbrukuma vieta, viņam lika priekšā uzbrukt vājāk nocietinātam rajonam, kur pretiniekam bija mazāk ložmetēju un batareju. Bet tur bija tālāk no pretinieka, un Briedis izvēlējās īsāko bet grūtāko ceļu uz Skangāļiem, un tomēr cieta vismazākos zaudējumus. Stāsta, ka uzbrukuma priekšvakarā latviešu pulku komandieru apspriedē daudzi

deva priekšrocību citiem uzbrukuma rajoniem, paredzēdami Brieža izmeklētā pārrāvumā lielus zaudējumus. Un tomēr piektais latviešu strēlnieku pulks, kas gāja uzbrukumā daudz vājāki nocietinātā rajonā, cieta vislielākos zaudējumus. 23. decembrī lieku reizi pierādīja, ka kara māksla spēlē uzbrukumā lielāko lomu. Briedis tika no dabas apdāvināts ar kara vadoņa spējām.

*

23. decembra naktī pulkvedis Briedis savas rotas bija savilcis priekšējos ierakumos. Izvadīja uz priekšu tos pamazām, lai pretinieks, kuŗš šinī rajonā bija sevišķi uzmanīgs, neko neievērotu. Ne ar mazāko troksnīti, pat ar klepu strēlnieki sevi nenodeva, Uz visām varbūtībām sagatavojoties, bija pat karameles pret to iedotas līdz drašu griezējiem, jo visi bija sasaldējušies, atrodoties uz kaila sniega.

Bija vējaina nakts un sniga sniegs, kas bija izdevīgi priekš negaidīta uzbrukuma. Pa retam no vācu ierakumiem pacēlās gaišas raķetes, bet tās nespēja apgaismot sniegputenī tītos strēlniekus. Pirmās latviešu strēlnieku ķēdes gāja uzbrukumā, tērpušās baltos mēteļos, kā pasakainas, miklaines ēnas. Drausmīgi palika pēdējās minūtēs pirms uzbrukuma sākšanas. Bija pavēlēts pēc norunāta signāla doties uz priekšu bez kliegzieniem, bez urrā saucieniem, kas bija tik neparasti. Viens no vācu stundiniekiem staigāja gar pašiem drašu žogiem, katru brīdi raugoties tumsā. Šeit bija gaišāks un grūti nācās izgriest caureju. Nolēma tāpēc palikt zem drašu žoga pagarināto lādiņu un uzspridzināt drāti kopā ar stundinieku. Pulkstens jau rādīja drīz pieci, bet drašu griezēji vēl nebija paspējuši sagatavot otru plato caureju.

Pie drašu griešanas tika nodarbināti kareivji pa diviem kopā. Abi tie uz muguras palīda zem drašu žoga un viens no viņiem cimdos turēja drāti, kamēr otrs to ar šķērēm pārgrieza, pēc kam drāts galus aizbīdīja uz sāniem. Un tā drāti pēc drātes, vislielākā klusībā, vajadzēja pārgriest daudzās žogu rin-

das. Drāšu žogu vidū vācieši laida ļoti liela sprai-guma elektrisko strāvu, kurai vajadzēja iznīcināt pārdošniekus. Bet Briedis to bija paredzējis un de-vis attiecīgus norādījumus, tā ka neviens griezējs no elektrības, uz kuŗu vācieši lika cerības, necieta. Vē-lāk vācu dokumentos atradu, ka tie bijuši ļoti pār-steigti un nevarējuši saprast, kā latvieši varējuši pārvarēt šo spēcīgo šķērsli.

Strādāja tik uzmanīgi, ka neviena drāšu stīga nenoskanēja. Beidzot viss bija sagatavots: pagari-nātie lādiņi ielikti, caureja šaura, gaŗa koridora veidā izgriesta. Pie tās pievilka visa pirmā rota.

Pulkvedis Briedis atrodas tur, kur vajaga notikt sprādzienam. Strēlnieks guļ sniegā ar degli rokā, sagatavojies kuŗu katru brīdi pīlaist uguni. Pēdējo reiz komandiers atkāŗto pirmā rotai pavēli:

— „Līdz kā notīks sprādziens, rotai jādodas klusi uz priekšu. Jātiek galā ar vācu kaŗeivjiem, kuŗi atrodas ierakumos. Atstāt bez ievēribas blind-aŗas, steigties uz priekšu līdŗ lielajam ceļam, kas ved uz Skangaliem. Iznīcināt pa ceļu visus preti-nieka dzīvos spēkus. Ir tikai viens ceļš — uz vācu batarejām. Trofejas neņemt, savienoties ar pirmā pulka galvenajiem spēkiem uz ceļa pie Skangaliem. Tie ir daŗas verstis no mums uz ceļa, kas ved uz Jel-gavu.“ —

Komandiers smaidot vēl reiz apstaigā visas sa-vas rotas, dodams pēdējos rīkojumus. Skatās pulk-stenī. Vēl paliek piecas minūtes.

— Virsnieku kungi, ieņemiet savas vietas. Sveiki! Pulksten astoņos no rīta tiksīmies Klīves muiŗā. —

Cik skaisti un mierīgi! Šai momentā kā kaŗeivji tā ari virsnieki klusi nolīec galvas, apstiprinā-dami ar to savu gatavību uz cīņu. Dzīrdams viegls svilpiens, visi īt kā no pātagas sitiena, sakustās. Da-ŗas zekundes valda nospīedoŗs, baigs klusums, pēc kam spēcīgs sprādziens satrīcina visu apkārtni. Vīsi īnstīktīvi nolīecas pie zemes. Atkal svilpiens, un tumŗi pelēka kaŗeivju masa plūst uz priekšu. Katlīņu

un šauteņu skaņas savienojas ar negaisu un vēju kopējā zīmfonijā. Dzīvie vilņi veļas arvien uz priekšu — uz mīlo Kurzemi. Jau notiek mēma kauja, dzirdami daži šāvieni, pēc kam kaujas dunoņa sāk attālināties. Pulka komandiers ar adjutantu un zīnešiem iziet caur drātīm un vācu ierakumiem. Visapkārt svaigi liķi, vaid ievainotie; kaut kur blakus notiek vēl kauja. Ceļmalā guļ pusapgērbusies kritušie vācieši. Mūsu galvenie spēki jau mežā; tie iznīcina katru, pat vismazāko, pretošanos. Daļa vāciešu slēpjas blindžās un no turienes atšaudās, bet uz tiem neviens negriež vērību, ar viņiem tiks galā tās daļas, kas seko priekšējām. Iesāk strādāt vācu baterijas; tās apber ar lādiņiem savas ierakumu līnijas un sarīko uguns aizkaru, jo negrib laist uz priekšu bataljona vilņus, kuŗi vēl nav paspējuši atstāt pirmo ierakumu līniju. Bet pirmais vilnis jau tuvojas baterijām un pārpludina tās: tur mežā kaut kur atskan kaujas troksnis. Viena pēc otras apklust baterijas — to apkalpotāji padarīti bezspēcīgi.

Ir daudz skaistu un traģisku vietu šaīs „lauku ziņojumos“. Rota pēc rotas, lēni dilstot, virzās uz priekšu. Galvenā triecienā — pie vācu nocietinātās līnijas ieņemšana, kur parasti krīt simti un tūkstoši uzbrucēju — mūsu zaudējumi niecīgi. Tikai negaidīts trieciens, uz ko pretinieks nav sagatavots, kaŗā dod spīdošus panākumus. Bet tālākā virzišanās uz priekšu saistīta ar zaudējumiem. Jo tālāk, jo grūtāk uzbrukt.

Pirmo ierakumu līniju ieņemot vajadzēja brist līdz ceļiem ledainajā ūdenī. Uzbrukuma sākumā tas neatstāja iespaidu uz mūsu strēlniekiem, bet jo tālāk tie devās uz priekšu, jo vairāk nežēlīgais aukstums lika sevi just.

*

Aust rīts. Priekšā grāvis, aiz kuŗa liels lauks. Jau dzirdama vācu ložmetēju tarkšķēšana. Pateicoties telefoniem un izbēgušiem vāciešiem, tie sagatavoti mūsu uzbrukumam sagaidīšanai. Vācu dzelzu disciplina uzvar visu: pat bailes un nāves briesmas.

Viens pēc otra krit labākie virsnieki, tie, kuri iet kaŗeivjiem pa priekšu un uztur tajos sajūsmu. Rotu vairs nav. Plašajā uzbrukuma rajonā tās izklīdušas pa mežu. Tur, kur atrodas kāds virsnieks, salasās cilvķķu piecdesmit, simts; bet tur, kur vadīšanu uzņēmies kāds vecāks kaŗeivis — daži desmiti.

Priekšā lielais lauks zem vācu loŗmetēju krusta uguns un paši vācieši meŗā. Mūsu daļas sagulušās platajā grāvī; bet vajaga virzīties uz priekšu un saķaut atsevišķos vācu pulciņus, kamēr tie nav savienojušies. Tad ar tiem būs grūtāki tikt galā. Un rotas komandiers Menska ar jaunāko virsnieku dodas uz priekšu, aizraujot kaŗeivjus sev līdz. Grūti tikt uz priekšu, jo sniegs līdz ceļiem. Vācieši, slēpdamies aiz priedēm, atklāj stipru uguni. Bet nav tāda spēķa, kuŗu nesalaustu mūsu uzbrucēju vilnis. Ar urrā saucieniem, jaucoties pa dziļo sniegu, latviešu strēlnieki beidzot sasniedz meŗmalu un dzenās vāciešiem pakal. Visā meŗā atskan šauteņu uguns, lodes svilpķ gar galvu, bet neviens tās neievēro. Meŗš ieņemts, bet abi virsnieki maksājuši par to ar savām dzīvībām. Poručiks Menska it kā aizmidzis uz sniega. Pakritis, kā nopļauts. Lode trāpījusi taisni pierē. Neviens pat nav ievērojis tā nāvi. Jaunākais virsnieks ievainots vēdera apakšējā daļā. Paklupis, pacēlies, dažus soļus paskrējis un ķēli iekliegdamies nokritis uz sniega. Ķaut ko melnu tas pielicis pie mutes. Norībējis revolvera šāviens. Kad kaŗeivji tam pieskrēķuši klāt, tas bijis jau beigts. Tumšas, kūpošas asins pilītes tecēķušas no mutes pār lūpām un kritušas uz apkārtnes sniegu. Un kristaltīrais sniegs krāsoķies ar latviešu patriota tīrajām asinīm, kuŗš pašā gaišākajā uzvaras brīdī upurēja savu dzīvību dzimtenēs labā. Klusais virsnieks mira varoņu nāvē. Un vēl daudz šādu varoņu gāja bojā decembra kaujās. Kaŗeivji nezināšanā skatijās visapkārt. Piepeši kāds diŗķaŗeivis iesaucās: — Uz priekšu! — un visa kaŗeivju masa, neapdomādamās ne zekundi, devās tāļāk, klūpot pār celmiem, kritot un atkal pieceļoties. Viņa steidzās uz to pusi, no

kurienes atskanēja bieži šāvieni. Kauja turpinājās. Bija jau gaišs. Pirmie aukstās ziemas saules stari iespiedās meža biežumos. Viņi laistījās apsalušajos kokū zariņos un kaŗeivju štikos un rotāja kritušo bāli-dzeltenās sejas. Pulkstenis rādīja 8. Vajadzēja steigties uz Skangaļiem . . .

*

Arvien jauni spēki nāca klāt un devās uz mežu. Tur tie tika sagaidīti ar uguni no blindadžām, kuŗās vēl no rīta turējās vācieši. Sākās to ielenkšana. Vācieši nepadevās, tos vajadzēja apsvaidīt caur loģiem ar rokas granatām. Vienā no lielākām blindadžām vācieši turējās līdz izmisumam. Caur šīs blindadžas loģiem tika nošauti un ievainoti vairāk mūsu strēlnieki. Grūti bija tikt tai klāt, jo bija no visām pusēm atklāts laukums. Mūsu kaŗeivji mēģināja viņā iekļūt, bet tos par jaunu sagaidīja ar šāvieniem. Tomēr beidzot ielauzās blindadžā: uz grīdas gulēja vairāk vācu kaŗeivju gabalos saraustīti liķi; starp tiem atradās vācu apakšvirsnieks ar sadragātu kāju un šava uz loga pusi . . .

Daļa no vāciešiem atstāja patvertnes un skrēja pa mežu, meklēdama glābiņu. Bet tos sagaidīja mūsu daļas, kas bija tāļu aizvirzījušās uz priekšu. Mežā šur un tur atradās vācu kritušo kaŗeivju kauzdes; starp tiem bija redzami tikai reti mūsu kaŗeivji. Maz vācu kaŗeivju — Skangaļu pozīciju aizstāvju — izglābās. Lielākā daļa krita latviešu štikiem par upuri. Tos, kuŗi bēdza, panāca mūsu lodes.

Viena pēc otras tika saņemtas batarejas. Uzbrukums bija tik straujš, ka vācu artileristi nepaguva glābt ne batarejas, ne sevi. Artileristi aizsargājās varonīgi ar revolveriem rokās. Ap smagajām batarejām bija izrakti ierakumi un apviltkas drātis. Bet arī tās tika iesturmētas un to aizstāvji apmētāti ar rokas granatām. Dažas batarejas bija tik mākslīgi noslēptas, ka tikai zirgu zviegšana barakās tās nodeva. Daži zirgi arī tika nogalināti, jo mūsu strēlnieki, dzirdēdam barakās troksni, domāja, ka tur pa-

slēpušies vācieši, un tāpēc tās apsvaidīja ar granatām.

Ap batarejām cīņa tika izbeigta. Mūsu daļas tuvojās nocietinātam punktam. No tā pretinieks izrādīja pēdējo pretošanos. Šis aizmugures punkts atradās biezā priežu mežā un bija glīti ierīkots. Meža klajums atstāja pilsētiņas iespaidu, jo bija viss apbūvēts. Viņā atradās virsnieku klubs, komandiera ziemas dzīvoklis, baznīca un daudz virsnieku un karēivju mājokļu. Mežmalā no stipriem, lieliem blokhausiem mūsu karēivji tika sagaidīti ar ložmetēju uguni. Tie cietā zaudējumus un bija spiesti apstāties un uzgaidīt citu rotu pienākšanu. Uz visām pusēm mežā tika izsūtīti ziņneši, kuriem bija uzdots salasīt karēivju grupas un sūtīt šurp. Blokhaužos bija vairāki vācu ložmetēji. Tā kā blokhausu bija diezgan daudz, tad nevarēja zināt, kurā atrodas ložmetējnieki, jo logi bija aizsegti. No meža iznāca ap pusrotas karēivju, viņi jau zināja, ka ir iespējams saņemt vairāk vācu ložmetējus. Blokhauzi tika ielenkti un to logos iesviestas rokas granatas. Vāciešus, kuri mēģināja izbēgt, nošāva. Viens pēc otra tika ieņemti blokhausi. Beidzot vācieši saprata, ka tie nespēs turēties. Ar paceltām rokām viņi sāka atstāt patvertnes. Bet žēlastības šoreiz tie nesa-
gaidīja, jo daudz mūsu karēivjus tie bija pazudinājuši.

Nocietinātais punkts tika ieņemts un 3 ložmetēji saņemti. Vācieši šeit bija ierīkojušies ļoti ērti. Pulka komandiera dzīvoklis bija sevišķi glīti un patīkami ierīkots. Mēbeles bija pagatavotas no bērzu koka un koši apstrādātas. Kabinets bija teicami ierīkots. viņā netrūka pat klavieres. Guļamistaba bija vēl patīkamāka. Telpas bija apgaismotas ar rozā elektriskām lampiņām, kas padarīja visu vēl glītāku. Visur, pat karēivju dzīvokļos, bija priekšzīmīga tīrība un viņos arī bija ievilkta elektrība. Vācieši dzīvoja šeit vairāk kā 1½ gada, tāpēc tie bija tik labi iedzīvojušies. Tādos apstākļos varētu nodzīvot arī desmit gadus. Krievu ierakumi bija toties tumši un

netīri. Blakus mums dzīvoja vācieši, kā bagātņiki, neliekot sevim nekam trūkt. Tiem bija ierīkotas pat bibliotekas ar klasiķu un filozofu darbiem. Uz galdiem atradās jaunākās avīzes. Bija ierīkots restorāns, skanēja muzika un tika sarīkoti mākslas koncerti. Dzīve ritēja vienās izpriecās. Sāpīgi palika domājot par lielo, tumšo krievu zemi.

Atceros, latviešu strēlnieki arī ierīkoja sev diezgan glītus dzīvokļus, patērēdami pie tam daudz laika un darba. Bet drīz tos nosūtīja uz citu rajonu, kur viņus sagaidīja krievu netīrumi, izsisti logi, nožēlojamās, tukšās zemiņas. Latviešiem atkal bija jāceļ sev dzīvokļi. Vecās, smirdošās zemiņās tie nevarēja dzīvot. Šeit, vācu nocietinātajā pilsētiņā, visu tie ziņkārīgi apskatīja un brīnījās. Ja, pat no nežēlīgā, ļaunā ienaidnieka varēja daudz ko mācīties...

*

Mūsu kara spēka daļas izbeidza atsevišķo vācu grupu vajāšanu un tuvojās Skangāļiem, no kurienes vairs nebija tālu Klīves muiža — pēdējais punkts, kurš bija uzdots kā mērķis pirmajai brigādei. No šejienes tālākais virziens bija uz Jelgavu sakarā ar ģenerāļa Lebedinska kara spēka daļām. Neskatoties uz diezgan ievērojamiem zaudējumiem, sevišķi virsnieku sastāvā, jo no ierindas bija izrauti gandrīz visi bataljonu un rotu komandieri, kara spēkā valdīja pacilāts gara stāvoklis. Tomēr lielais nogurums un aukstums lika sevi manīt. Daļas bija arī ļoti izkaisītas, daudz karavīru bija palikuši šur tur mežā, vācu zemiņās, jeb citādi kaut kur aizkavējušies. Ap šo laiku pienāca ziņa par pulkveža Brieža ievainošanu. Viens no Brieža karavīriem stāsta, ka ziņa visus ļoti satriekusi. Daudzos no viņiem iezagusies nospiedoša, baiga sajūta: — Ko tagad darīsim? — Visu laiku tie juta, ka iemīlotais komandiers atrodas viņu vidū, viņš redz un zin visu, grūtākajā brīdī tas atradīs izeju. Nebaidīja zaudējumi, aukstums un vācu lodēs. Bet bēdīgā ziņa atstāja drūmu iespaidu. Viņi atcerējās pāgātnes kaujas, kad arī Briedis tika ievainots.

galvā, operācijas svarīgākajā momentā. Daudziem likās, ka ar Brieža pazaudēšanu visi panākumi ies bojā. Viņš bija it kā uzvaru zimbols. Smaga nojauta un šaubas pārņēma atlikušos varoņus: zaudējot karogu, zūd arī cerības uz uzvaru.

Sanitars, kurš bija pārsējis Briedi, atstājēja ievainošanas sīkumus. Briedis ar kaŗeivju un virsnieku grupu tuvojās gar ceļa malu Skangāļiem. Uz ceļa iznāca ar savu rotu 2. latviešu pulka poruķiks Jankovskis. Tas griezās pie pulkveŗa ar jautājumu, kādā virzienā uzbrukt. Lai labāki izskaidrotu, pulkvedis arī uzgāja uz ceļa un tai acumirkļi viņš tika ievainots ar sprāgstošo lodi, ko bija šāvis vācietis no augstas priedes, kas atradās pašā ceļa malā. Briedis, pārplūstot ar asinīm, ievēlās grāvī. Otra vācieša — virsnieku iznīcinātāja — lode ķēra jaunā Jankovska krūtis. Kaŗeivji, redzot šo lielo zaudējumu, it kā satīnga, bet drīzi atkal attapās un metās uz meŗmalu, kur priedes galā nošāva četrus vāciešus. Divi no tiem izrādījās smagi ievainoti, bet tos mūsu kaŗeivji uzskatīja par slepkavām un tie saņēma pelnīto sodu. Smagi ievainotos virsniekus ievietoja nestavās. Šī bēdīgā procesija pievienojās kaŗeivju grupai, kuŗa nesa kritušos virsniekus. Kopīgi tie aizgāja, nesdami uz saviem pleciem visu to dārgāko, kas bija latviešu strēlnieku pulkos.

Kad procesija tuvojās Apvienotās Latvju divīzijas štābam, daudzi izgāja sagaidīt ievainotos un mirušos varoņus. Veci kaŗeivji, kas ar netaiķiem bija strādājuši kopā jau no latvju bataljonu formēšanas dienas un pavadījuši ar tiem gaišus prieku un drūmus pārbaudījumu brīžus, nevarēja valdīt asaras.

Pazaudetas pozīcijas.

Kaut gan tuvojās pusdienu, tomēr rezerves spēki nenāca. Daŗi sībiriešu strēlnieku bataljoni, kuŗi bija no rīta atsūtīti, it kā pazuda starp retajām un nogurušajām latvju strēlnieku rindām. Izņemot kavaleriju,

kuŗa nevarēja purvājos darboties, nebija nekādu palīgspēku. Ievērojamas rezerves, kas bija apsollitas, nenāca. Generalis Mišiņš neuzdrošinājās pat domāt, ka 12. armija neizmantos latviešu pulku panākumus. Nepārtraukti strādāja telegrafs. Vairāk ziņojumu bija nosūtīti korpUSA komandieram. Nokusušās un izmocītās latviešu daļas bija apstājušās Skangaļu rajonā. Divizijas tuvākā aizmugurē bija vēl 53. Sibīrijas pulks. Bet tā raidīšanu pārrāvumā neatlāva korpUSA komandiers, jo šis pulks esot viņa pēdējā rezerve.

Pienāca nepatīkama ziņa. Uz ģenerāļa Mišiņa pavēli viens no Sibīrijas pulku bataljoniem no aizmugures ieņēma Mangaļu nocietinājumu punktu, bet pēdējais, negaidot, par jaunu bija pārgājis vāciešu rokās. No turienes paspēja izvest dažus simtus vāciešu, kuŗi, redzēdami, ka ir apieti, bija padevušies bez lielas pretošanās. Sibīriešu bataljons palika Mangaļos savākt trofejas. Kaŗeivji izklīda pa blindāžām. Tīka uzīets ievērojams krājums vīna, konjaka un konzervu. Vācieši pašreiz bija taisījušies svētīt (pēc jaunā stila) jauno gadu — bija piegādāts daudz dzērienu un dāvanu. Tas pārsteidza sibīriešus. Nocietināšanās un aizsargāšanās sagatavošanās vietā viņi sāka pārmeklēt blindāžas, atrada tur klātus galdus, izsalkuši un noguruši kaŗeivji neizturēja kārdināšanu. Drīz vien parādījās daudz piedzērušu. Varbūt, ka pat kāds paslēpies vācu kaŗeivis redzēja visu šo jucēkli un pa pazīstamo purvu nokļuva pie savējiem un atstāstīja redzēto.

Tai pašā laikā Skangaļu rajonā, tāļu uz priekšu, latviešu daļas cīnījās ar jau pienākušo gvardijas jēģeru bataljonu un citām rezerves daļām Jelgavas rajonā. Dažas vāciešu daļas bija nokļuvušas pa purvu mūsu priekšējo daļu aizmugurē pie Mangaļiem. Vācieši pēdējos ielauzās un saņēma bez kaujas iereibušos kaŗeivjus līdz ar krievu un vācu ložmetējiem. Vairāki desmiti latvju kaŗeivju, kas atradās kopā ar sibīriešiem, pamanīja vāciešu tuvošanos un atklāja uz tiem uguni. Vācieši pavirzījās uz labo pusi un sāka griezt drātis. Daži no latviešiem

ieskrēja nocietinājumu daļā, kur atradās sibirieši un uzsauca: — Aizstāvaties! Vācieši no aizmugures! — Daži sibirieši sāka sviest nost šautenes, jo daļa no tiem bija jau galīgi piedzērušies. Tad latvieši paši atkal sāka šaut, bet tos pārtrauca dažas balsis: — Nevajaga šaut, vācieši mūs nodurs, mēs esam apieti, jāpadodas! —

Visi bija galīgi uztraukušies, vecākie virsnieki nebija redzami. Runāja, ka pulkvedis ievainots, guļot blindažā. No kādas zemnīcas iznāca štabskapitans, bet, redzēdams bezspēcīgos piedzērušos karēivjus, aplencošo pretinieku un sapradsams šo stāvokli, tas lēni aizsmēķēja cigaru un iegāja atpakaļ zemnīcā. Sibirieši bija padoti savam liktenim. Latvieši šāva uz uzbrucējiem, kuri sagulās pie drašu žogiem un lēni tuvojās ierakumiem no visām pusēm. Krievi sāka latviešiem draudēt un kļiedza: — Kāpēc šaut, vajaga padoties! —

Stāvoklis kļuva arvien draudošāks; latvieši baidījās krist vācu štikiem par upuri jeb palikt gūstā. Viens no latviešu virsniekiem pēdējo reiz krieviem uzsauca: — kas negrib palikt vācu gūstā, lai seko latviešiem! — un latvieši lēni, paņemdami dažus ložmetējus, devās uz mūsu pusi. Viņiem sekoja apmēram simts sibiriešu. Citi palika Mangaļos ar paceltām rokām. — Vāciet, nešauj, padodamies! — dzirdēja vēl kļiedzam mūsu strēlnieki, kuri atstāja Mangaļus.

*

Generāļa Mišina stāvoklis bija ļoti grūts. Uz sibiriešu daļām nevarēja palaisties. Mangaļi bija atkal vāciešu rokās. Rezervu Jelgavas ieņemšanai nebija. Bet latviešu daļas bija pie Skangāļiem, nezināja nekā par Mangaļu ieņemšanu un turpināja cīņu ar pēdējām vācu rezervēm. Mangaļu ieņemšana nebija bīstama, uzbrukt no muguras vācieši nevarēja, jo to bija maz. Tomēr tuvākas ziņas trūka, jo nebija vēl nokārtoti, kā pienākās, droši sakari ar priekšējām daļām. Misiņš arvienu pieprasīja solītās rezerves, kaut arī tik priekš Skangāļu noturēšanas,

jo tie bija priekš vāciešiem svarīgs punkts. Bez tam vēl vajadzēja atdabūt Mangalus. Latviešu ģenerālis nezaudēja cerības, ka līdz otram rītam armijas komandiers atradīs tik daudz rezerves spēku, lai no-beigtu operāciju ar Jelgavas ieņemšanu, līdz kurai palika tikai piecpadsmit verstu bez kādiem nocieti-nājumiem.

Bet mēs nezinājām tanī brīdī, kas norisinājās krievu pulkos, mūsu kreisajā spārnā. 23. decembrī vāciešu fronti mēģināja pārraut sešās vietās un tikai vienīgi latviešiem izdevās to izdarīt. Krievu pulki, kuri bija cietuši neveiksmi uzbrukumā, jau nederēja kā rezervi. Pie mūsu pārrāvuma punkta rezervju nebija sagatavotas. Viņas bija izkaisītas pa visu Rīgas fronti. No ziemeļu frontes štāba cerētās rezerves arī nepienāca, jo beidzamā brīdī ģenerālis Ruzskis atsacījās viņus dot mūsu XII. armijai. Dažas sibiriešu daļas 23. decembrī sākās demoralizācija (17. un 55. sibiriešu strēlnieku pulki atsacījās iet uzbrukumā). Tas ļoti uztrauca XII. armijas štābu. Latvieši prasīja rezerves, jo viņi vienīgie bija guvuši uzvaru. Armijas štābam atlika viena izeja, ar mazāku troksni un nepatīkšanām izbeigt kaujas. Armijas štābs bija piespiests atteikties no tik plaša uzbrukuma, kā tas bija domāts Radko-Dmitrieva pavēlē 23. decembrī, 1916. gadā. (Šī pavēle ir pievesta mūsu dokumentu nodaļā). Ģenerālim Misiņam tomēr būtu grūt bijis dot pavēli atkāpties. Jau pulksten 11-os dienā viņam tika paziņots no VI. Sibīrijas korpusa štāba, lai viņš necer uz rezervēm. Štābs gaidīja vakaru, lai redzētu, vai latvieši izturēs pretuzbrukumu. Kad sibiriešu trešās divīzijas bataljoni atdeva Mangalus, atkāpās no Skangāļiem, kad mežā sajuka latviešu un sibiriešu karaspēka daļas, apvienotās divīzijas štābā plkst. 11. vakarā ieradās ģenerālis Trikovskis. Viņam bija uzdots no VI. korpusa štāba mūsu Skangaļu-Mangaļu operāciju likvidēt. Trikovskis paziņoja, ka viņš ir iecelts par apvienotās latviešu-sibiriešu grupas komandieri; Misiņam atstāja tikai pirmās brigādes komandiera

uzdevumus, ar pavēli atvilkt latviešu pulkus neka-
vējoši mūsu pirmā līnijā.

Viss, kas notika pēc 23. decembra Mangaļu-
Skangaļu pārrāvuma likvidācijas, nav mērķis, nav
domāts kā lielas kaujas turpinājums, bet vienīgi kā
izeja no 23. decembra kaujām . . .

Ģenerālis Augusts Misiņš,
I. Latv. strēln. brig. un apvienotās divīzijas komandiers.

Atceros ainu, kas notika 23. decembrī plkst.
11-os vakarā apvienotās latviešu divīzijas štāba
blindažā starp ģenerāli Trikovsku un latviešu ģe-
nerāli Misiņu. Zemnīca bija pilna virsniēku un ka-
reivju. Vājā sveču gaismā latviešu sejas izskatījās

loti tumšas. Zemu, zemu tie bija noliekuši savas nogurušās galvas. Kādēļ gan bija izliets tik daudz latviešu asiņu un zaudēts varoņu? Vecais latviešu ģenerālis stāvēja pavisam satriekts. Viņš bija šo operāciju izstrādājis un izvedis. Sasniedzis ar saviem strēlnieku pulkiem ievērojamus panākumus, bet priekš kā? Kādēļ viņš brauca šurp uz Rīgas fronti un domās pavadīja pēdējās nakts; kādēļ visi latvju strēlnieki sapņoja no Kurzemes; kādēļ, priekš kā tas viss tika darīts? Šai tumšajā, netīrajā zemīnīcā pirmo reizi manī pamodās briesmīgs jautājums: priekš kam gan bija radīti latviešu pulki? Vai vajadzēja maz šīs mazās, varonīgās tautas milzu upurus? Kādēļ gan Radko-Dmitrijevs vīla latviešu pulkus un līdz ar to visu latvju tautu, teikdams: — Tagad, jeb nekad; latvieši, uz priekšu; sagatavojat ceļu krievu armijai, un jūsu dzimtene būs brīva! — Un latvieši izlauza šo ceļu, satrieca vācu spēkus, saņēma to batarejas un ložmetējus. Tur, sniegā, sešas verstes tālu vācu aizmugurē, gul latvju varoņu līķi. Tur, mežā, atrodas arī vēl dzīvie strēlnieki, — atliekas no latviešu pulkiem. Viņi nezina, ka ir piekrāpti, ka visi lielie panākumi ir veltīgi. Ja viņi zinātu visu taisnību, tie grieztos atpakaļ un vērstu štikus pret tiem, kas pašreiz pārdod viņu uzvaru un asinis.

Sīriešu ģenerāļa viltīgi mikstā balss iztraucēja manas domas. Tas vienkārši un pašapzinīgi paziņoja, ka komandēšana tiek nodota viņam un ka viņš pavēl atsaukt no pārrāvuma latviešu daļas un likvidēt visu šīs dienas operāciju. Ģenerālim Misiņam viņš pavēlē atgriezties tieši pie savas pirmās brigades komandēšanas. It kā nekas nebūtu panākts, latviešu daļas tika atvilktas uz mūsu priekšējiem ierakumiem. Desmitiem lielgabalu, ko mūsu strēlnieki bija saņēmuši, palika neizvesti, tas arī bija viss velti. Lai, nevajaga godalgu, lielākā daļa varoņu ir križuši, kam gan tās dos?

Latviešu priekšnieki mēmi raudzījās savā ģenerālī. Bāls un drūms, ar sāpju pilnu ģimņa izteiksmi

tas stāvēja piespiedies pie sienas. Viņam trūka vārdu. Tikko dzirdami, aizraudamies tas čukstēja: Tā tad viss velti, viss velti. — Es neizturēju. Redzēju, ka visiem acīs bija asaras; smags kamols spiedās man kaklā, es atstāju zemnīcu, kurā tika briesmīgi satriektas latvju strēlnieku cerības. Gāju ar kailu galvu pa apsnīgušo ceļu un slaucīju asaras. Man pretim nāca sanitari, nestavās stenēja smagi ievainotie latvju strēlnieki. Klusi atkārtāju tikai vienu vārdu: — Kādēļ, kādēļ, kādēļ . . . —

*

Piepeši man ienāca prātā domas, ka jāiet uz Skangaļiem pie tautiešiem. Tur būs labāki; jāpaskatās, ko tie izdarījuši, vai daudz vēl dzīvu un vai tie jūt notikušo. Un es devos kopā ar sanitariem uz Skangaļu pusi.

Mēs gājām pa ceļu, kur agrā rītā bij uzbrukuši mūsu pulki. Vietu vietām purvā izlikti tiltiņi no žagariem, bet iet tomēr grūti, jo kājas grimst ledainajos dubļos. No Mangaļu puses, kurus ir atkal ieņēmuši vācieši, svilpj lodes un tā vien liekas, kā kāda ķers galvu un izbeigs visu. Vajaga tikai vienu veršoku uz vienu jeb otru pusi — un cilvēka vairs nav. Bet lodes sīc visapkārt un mēs paliekam dzīvi. Nelaimīgākie tomēr iet bojā; bet, varbūt, viņi ir guvuši isto laimi, jo krituši uzvaras laikā. Tie neredz lielo panākumu bojā iešanu.

Nelielās grupās blakus ceļam gul, pa pusei ieputināti sniegā, kritušie, nedabīgi garī izstiepušies un sasaluši. Lēni mēs ejam uz priekšu; mums pretim nāk pulciņi nogurušu karēivju. Viņi iet atpūsties, jo priekšējās līnijās jau izplatījusies ziņa, ka latviešus nomainīšot sībieši. Nāk kādas rotas atliekas ar praporščiku priekšgalā. Es dodos pie tā un saku, ka nav rezervu, nebūs maiņas, latviešiem pašiem kaut kā jānoturās līdz rītam. Bet karēivjus nevar vairs apturēt, un es eju uz priekšu, kur atrodas mūsu pulki. Viņus nomainīs sībieši, bet pēdē-

jos atsauks nakti, jeb tie paši zem dažu vācu daļu spiediena atdos ieņemto apgabalu.

*

Nakts. Ceļam, liekas, nav gala. Mēs ejam gar priežu mežu. Brīžiem paliek viss klusu. Tad izliekas, ka neesam starp ienaidnieka aizmugures nocietinājumiem, bet kaut kur tālu no kaujas lauka, mūsu dzimtenes sniega aplātās birstalās. Bet tad no vairāk pusēm atskan kaujas troksnis, atkal nāk pretīm garas karēivju rindas, kuŗu sejās lasāma pilnīga vienaldzība pret visu. Mēs tomēr ejam vēl uz priekšu. Es sāku jau šaubīties, vai tik latvietis ved mani, jo tuvumā jūtams pretinieks. Man paliek bail, bet neveikli kaut ko jautāt. Mans pavadoņs iet lieliem soļiem, kā redzams, steidzas. Piepeši tas apstājas un saka latviski: — Man liekas, ka esam nokavējušies. Kā redzams, tad mūsējie atstāj pozīcijas: daudz karēivju nāk mums pretīm. —

Paskatos garāmgājēju sejās: tā pati apatija, vienaldzība un nogurums. Negribas ticēt, ka tie ir tie paši varoņi, kas no rīta cīnījās, kā lauvas, veiktami gandrīz neiespējamo. Vienam no nācējiem pietrūkst spēka, tas apstājas un smagi nosligst pie zemes. Daudz tādu guļ gar ceļmalām; no sākuma man likās, ka tie ir ievainotie. Bet kad viņi pacēlās un lēni sekoja saviem biedriem pakal, tad es sapratu viņu stāvokli. Sanitars negaidot man saka: — Labāk griezīsimies atpakaļ, paliek arvien drūmāk, vēl var apmaldīties un krist vāciešu rokās. —

Es tomēr gribu aiziet līdz Skangaljiem un tāpēc iztaujāju manu ceļa biedri, kā līdz tiem tikt. Nav vairs tālu, var iet pa taisnāku ceļu. Viņš mēģina mani atrunāt, jo no rīta būs drošāka iešana, tad būs noskaidrojies mūsu stāvoklis. Redzēdams, ka viņa vārdi mani nepārlicina, tas ātri apgriežas un iet atpakaļ. Es eju viens tālāk — pāri laukam, kā stāstīja sanitars. Piepeši nemiens pārņem mani. Dzīvības instinkts ņem virsroku. Kāpēc es neklausīju sanitaru? Dodos atpakaļ, mēģinādams to panākt.

Ilgī es eju viens, līdz nokļūstu uz meža ceļa. Stipri noguris es apsēžos sniegā. Pa laikam meža kļusumu traucē savāds troksnis, bet man grūti piecelties. Vienam ir grūti iet pa svešu ceļu, apklātu ar dziļu sniegu.

Brīdi pasēdējis, es izdzirdu tuvumā balsis, kuras paliek stiprākas: tuvojas ļaudis. Savāds troksnis, it kā kāds brauktu ar ratiņiem, liek man nodrebēt. Kas tie ir, mūsēji, jeb vācieši? Es klusi noslēpjos sniegā aiz resnas priedes.

Daži desmitu karēivju grupa lēni tuvojas. Dīvains gājiens: pa priekšu iet karēivji ar štikiem, aiz tiem tiek vilkts ložmetējs, no kura nāk savādais troksnis. Karēivji uz brīdi apstājas. Es dzirdu valodu, tie — latvieši. Izlienu no sniega un ieraugu sava pulka adjutantu Bolšteinu un ārstu Jansonu. Viņi tērpušies karēivju šinēļos, ar šautenēm pār pleciem. Kaut gan tie ļoti nokusuši un divas dienas jau zem klajas debess, gūstā tos nesapems. Nezinādami ceļa, tie iet uz mūsu ierakumu pusī. Viņi bija pēdējie atstājuši Skangaļus un tikko nekrituši gūstā pie Mangāļiem, jo nav zinājuši, ka vācieši no jauna ieņēmuši šīs skaistās pozīcijas. Mēs sākam iet atkal uz priekšu, un pa ceļam mums piebiedrojas vēl citas, nelielas strēlnieku grupas, kas aizkavējušās un nomaldījušās.

*

Ārsts stāsta, ka viņš atstājis Skangaļus. Par pavēli pārrāvumu atstāt, tas neko nav zinājis. Iejojot kopā ar priekšējām daļām Skangaļos, tas vienā no to mājiņām ierīkojis pārsienamo punktu, jo bijis neiespējami sešas verstis sūtīt ievainotos bez pārsējuma.

Izmeklētā mājiņā agrāk bijusi vācu pulka kanceleja. Visapkārt mētājušies vācu dokumenti, aprēķini, pavēles, pulka zēģeles. Uz galdiem atradušās rakstāmmašīnas. Sanitari apstaigājuši karavīrus un paziņojuši, ka pārsienamais punkts atrodas, kā agrākajās kaujās, priekšējā līnijā.

Izkāruši sarkanā krusta karogu un sākuši savu darbu. Bijis daudz ko darīt; neesot pat jutuši, kā pienācis vakars. Skangalos atradusies galvenā elektriskā stacija, lielas municijas noliktavas un produktu pārdotavas. Pulki saņēmuši lauku ķēkus ar gatavu ēdienu, kas sastāvējis no desinām un kafijas. Vācieši mukuši no Skangāļiem bez apdomāšanās, pamezdami it visu. Ēdiena bijis pietiekoši priekš visām daļām. Ēduši ļoti labi. Bez tam vēl vāciešiem bijuši sāgatavoti konzervi, ievārījumi, kā arī vīns.

Gaidot papildspēkus, mūsu karēivji sākuši nocietināties Skangāļu rajonā, jo varēja sagaidīt vācu rezervu pienākšanu. Un pareizi, pie vakara no Jelgavas ieradās daži jēģeru bataljoni. Netālu no Skangāļiem, pie kādas vācu smagās batarejas ar gvardijas jēģeriem notikusi kauja. Šīs bija vāciešu labākās daļas. Tērpušies īsajos melnajos puskažokos, tie, ar saviem virsniekiem priekšgalā, uzbruka atklāti pa ceļu. Viņu pretuzbrukums bij ļoti straujš un negaidīts. Daži desmiti latvju strēlnieku ar poručiku Pinku priekšgalā, tikko paspēja stāties tiem ceļā. Jēģeri bija jau klāt un mūsējie gatavojās tos saņemt ar štikiem. Vāciešiem pa priekšu skrēja virsnieks ar zobenu rokā. Mūsu strēlnieki sajuka, tikai viens Pinka ar revolveri rokā devās pretīm vācu virsniekam. Tā kaujas laikā sastapās divi mūžīgi ienaidnieki, — abi virsnieki, viens lepņāko vācu ģimeņu priekšstāvis, otrs — latvju zemnieka dēls. Latvju karēivjus pārņēma trīsas: vai tiešām ies bojā varonīgais virsnieks? Vācietis atradās no viņa tikai dažus soļus; karēivji, kā latvieši, tā vācieši it kā satīngā. Nepatīkamajā klusumā norībēja Pinkas šāviens, un vācu komandiers saļīma sniegā. Tas bija signāls. Atskanēja vairāk zalpi, un latvieši metās uz priekšu. Jēģeri neizturēja un bēga. Bet visus tos panāca mūsu lodes un štiki. Vācu virsnieka somā atrada karti, uz kurās ar ķīmisku zīmuli bija atzīmēti punkti, caur kuriem jēģeri bija steigušies

no Jelgavas. Kā pēdējais bija atzīmēti Brasļi. Šeit gāja bojā viņu pirmā rota. Bet tai sekoja vēl citas, tāpēc vajadzēja sagatavoties uz cīņu. Mūsu atlikušies virsnieki sāka pārdomāt, kā labāki aizsargāties. Rezerves nesūtīja, bet mūsu daļas bij pa daudz niecīgas un nogurušas. Pamazām tās sakārtojās, un, cik varēja, nostiprinājās. Tā pagāja diena. Gara stāvoklis bija diezgan labs, jo par notikumiem aizmugurē un rezervu trūkumu vēl nezināja. Ārsts Jansons strādāja pārsienamā punktā bez pārtraukuma; katru brīdi nāca kāds pēc palīga, jo bija ļoti daudz ievainotu un apsaldējušos. Pa retam pie viņa ieradās kāds virsnieks. Ja draudētu briesmas, ārsts lūdza paziņot, jo viņa mājiņa atradās pašā Skangalju nomalē.

Neko nedomādams, ārsts strādāja līdz tumsai, kamēr visi ievainotie bija pārsieti. Uz galda dega lampa, logs atradās meža pusē. Piepeši iesākās savāda apšaudīšanās, kuŗa gan tuvojās, gan attālinājās. Ārsts aiz nokusuma iemīga. Vecākais sanitars, kuŗš pastāvīgi atradās ārsta tuvumā, sāka bailēties. Klusi tas izgāja no mājiņas. Te, uzreiz, atskanēja šautenu zalpe, tā ka tam vajadzēja pieplakt pie zemes. Viņš aizlida līdz citām mājiņām. Tās visas bija tumšas un tukšas. Logi bija izsisti. Mūsu kaŗeivjus neredzēja nekur. Tas saprata, ka Skangalji atstāti, un vācu spēki nav vairs tālu. Vajadzēja ziņot par to ārstam, citādi varēja nokļūt kuŗu katru acumirkli gūstā. Visu laiku vilpoja lodes. Zemu noliecies sanitars aizlida līdz logam, jo no tās puses, kur atradās durvis, tika šauts. Viņš klusi piekļauvēja, bet atbildes nedabūjis, klauvēja vēl reiz. Pie loga pienāca ārsts un attaisīja to. Sanitars paziņoja viņam bēdīgo vēsti.

Dažās minūtēs tika satīti instrumenti: ārsts uzsvieda plecos klātāko šineli, paķēra divas šautenes — priekš sevis un sanitara, vācu kasku — trofeju, izdeva to visu caur logu un arī pats izlēca. Pavadiņi no lodēm viņi aizlida līdz mežam. Iešanas virziens bija nezināms, tāpēc tie gāja uz laimi, uzmanīgi, jo

varēja viegli sastapt vāciešus. Bieži šaušana tuvojās, tad atkal palika klusāka, it kā attālinādamās. Beigu beigās tie uznāca uz ceļa. Tālumā tie dzirdēja savādu troksni: kirli... kirli... kirli... Viņi steidzās uz priekšu un panāca dažus latvju strēlniekus, kuŗi vilka ložmetēju. Lenšu ar patroniem tiem nebija, tā ka aizsargāties ar to nebija iespējams. Ārsts ar sanitāru viņiem piebiedrojās un gāja tālak. Ceļā tie sastapa mūs pulka adjutantu.

*

... Ilgi gājām pa mežu. Maz pamazām salasījās kāds simts kaŗeivju, un adjutants pavēlēja griezties atpakaļ, lai uzsāktu ar vāciešiem cīņu. Viņš bija nodomājis par jaunu iet uz Skangaliem. Mēs gājām atpakaļ, sekodami kaŗeivjiem, kas vilka ložmetēju. Bet tās bija veltas pūles.

Slikti pārzinot apkārtni, tumsā, nezinādami pretinieka atrašanās vietu, mēs nevarējām gūt panākumus. Pēc dažiem simts soļiem mūsu nodaļa sāka irt, līdz beidzot mēs palikām vieni ar ārstu un ložmetēju. Kaŗeivis, kuŗš vilka ložmetēju, bija galīgi nokusis;; mēs tam palīdzējām, stumdami ritentiņus ar šautenēm. Ārsts, nezaudēdams mierīgo gara stāvokli, mēģināja jokot. Tas stāstīja, ka no rīta tas esot redzējis vācu ložmetējnieka gūstīšanu. Divi vācieši pierādījuši savu varonību. Ar ložmetēju tie bēguši pa ceļu, no galvas līdz kājām notinušies ar ložmetēju lentēm. Mūsu strēlnieki tiem sekojuši, bet tuvoties nav bijis iespējams, jo tiklīdz tie pieskrējuši klātāk, vācieši apstājušies un apšaudījuši mūsu kaŗeivjus, tā kā tiem vajadzējis izklīst, pēc kam vācieši turpinājuši bēgšanu. Tomēr tos saņēmuši, jo izdevies no sāniem apiet.

Klusi mēs tuvojāmies pirmajai ierakumu līnijai, jo bijām pārmocījušies maldoties pa mežu. Mums atkal piebiedrojās kaŗeivji. Kad bija salasījušies daži desmiti, adjutants, turēdams revolveri rokā un aizsmakušā balsī kliegdam, grieza mūsu kolonu pret

vāciešiem, bet tā atkal izjuka. Vācieši sekoja mums nelielā attālumā, it kā baidīdamies tuvoties.

*

Nekad es neaizmirsīšu šo briesmīgo nakts maldišanos ar ložmetēju bez lentēm un mūsu adjutanta sagrausto, nervozo seju, kuŗš no agra rīta visu dienu bija priekšējās līnijās. Viņš nevarēja saprast, kā var pavēlēt atdot pozīcijas, kas tik grūti ieņemtas. Viņš bija cēlāko varoņu nāves liecinieks un tagad gribēja labāk pats krist Skangaļos, nekā atgriezties. Bet nekas nespēja apturēt iesākušos atkāpšanos: viss izjuka, viss zuda. Paspēlēta bija Kurzemes atbrīvošana, mūsu karte izrādījās par sistu. To visi jūta. Daudzi mēģināja izskaidrot šās dienas traģisko notikumu gaitu. Kaŗeivji bija noguruši, jo visu nakti bija gājuši un visu dienu cīnījušies dziļajā sniegā pretinieku aizmugurē. Nelielas latviešu pulka daļas bija izkaisītas pa visu Skangaļu-Mangaļu rajonu. Grūti bija salasīties, sakārtoties, nostiprināties. Pretinieks jau apdraudēja mūsu spārnus... Krievu nedaudzās rezerves pienāca sadalītas, saskaldītas, jau pa daļai izjukušas pa ceļiem un vāciešu blindažām. Viņi ieņēma dažas pozīcijas, izmainīja latviešus, kuŗi palika rezervē turpat pie Skangaļiem. Rotas iesāka meklēt savus bataljonus un pulkus. Tās bija izdarījušas to lielāko, ko varēja no viņām pagērēt. Šinī grupēšanas brīdī sibirieši neizturēja vāciešu rezervu spiedienu. Iesāka atkāpties. Latviešu flangi tika atklāti, tāpēc tiem arī vajadzēja atkāpties. Tumsā Skangaļu mežos krievu un latviešu daļas sajaucās. Vāciešu rezervi spieda no visām pusēm. Mangaļi bija krituši ienaidnieka rokās, vienīgais atiešanas ceļš bija atgriezts. Iesākās panika, atsevišķas daļas, kaŗeivji devās uz mūsu ierakumu pusi. Ievainoti un pakļidūši krita no vāciešu lodēm. Grūti aprakstīt to, kas notika pie Mangaļiem, kur daudz mira vāciešu krusta ugunīs. Un tomēr lielākā daļa latviešu strēlnieku ir izsītušies cauri no šī burvju riņķa. Mēs lēni vilkāmies, apšaudīti no vi-

sām pusēm. Nevarēja izšķirt, kas šauj, mūsējie jeb vācieši. Neko nesapratām, pat nejutām mūsu bēdīgo stāvokli. Reizēm daži apstājās un izšāva uz meža pusi, kur domāja esam vāciešus un atkal bezspēcīgi soļoja tālāk. Visapkārt lidoja lodes, atsizdamies pret kokiem, pie kam dažreiz tās sasprāga ar gaišu liesmiņu. Viena ķēra man blakus ejošo karēivi. Apstājāmies. Viņš klusi stenēja, — lode bija ķērusi galvu. Ārsts pārsēja brūci. Nogurušie karēivji ņēma uz pleciem vēl vienu nastu un lēni vilkās tālāk, tikko cilādami kājas. Tikai vēlu naktī mēs sasniedzām mūsu priekšējās līnijas . . .

*

Dažus gadus vēlāk kāds virsnieks Z. no 4. pulka, kuŗš ņēma dzīvu dalību kaujās pie Skangāļiem, val-sirdīgi man pastāstīja, kas notika traģiskajā vakarā mežā pie Mangāļiem. Šo dziļi psiholoģisko meža kaujas aprakstu (īss aplōks, baigs iespaids, grūta orientēšanās) es pievedu pa vārdam, neko no manas puses nepieliekot.

— Sniegputeņa pavadīts 4-ais strēlnieku pulks sasniedza ap pulksten pus četriem no rīta 23. decembrī bērza birzi, kuŗa atradās pie mūsu pirmās ierakumu līnijas. No šejienes vajadzēja sākties pirmās latviešu brigades uzbrukumam. Ap pusnakti, kad atradamies vēl ceļā, sākās sniegputenis un ilga apmēram 4 stundas. Pēc mūsu novietošanās negaiss apstājās; starp ātri skrejošiem mākoņiem šad un tad parādījās mēnesis, apgaismodams sanestos sniega pakalnus. Tā ka iepriekšējo dienu bijām Dzīlnās labi izgulējušies, tad jutāmies diezgan spīrgti. Ceļā sastapām dažas pirmā pulka rotas, kuŗu lielākā karēivju daļa bija tērpusies baltos palagos, kas atgādināja liķautus. Šie baltie tēli atstāja drausmīgu iespaidu.

Mūsu pulks atradās Apvienotās divīzijas rezervē. Karēivji nervozi klausījās nakts klusumā, gaidīdami, kad sāksies uzbrukums. Bija jau pulkstens 5, bet nevarēja saprast, vai uzbrukums sā-

cies jeb nē. Pa retam atskanēja šauteņu un lielgabalu šāvienu. Runāja, ka pirmais pulks esot izgriezis drāšu žogos caurejas.

Ilgī mēs bijām pilnīgā nezināšanā par to, kas notiek priekšā. Pulka komandiers atradās nelielā zemnīcā, bet no viņa arī nenāca nekādu rīkojumu. Tikai īsi pirms gaismas (ap plkst. 7 $\frac{1}{2}$) aušanas tika

Kaujas lauks pēc vācu pozīciju ieņemšanas.

saņemta pavēle iet pirmajam pulkam palīgā. Klusi devās mūsu rotas uz priekšu. Aiz mūsu ierakumiem atradās plašs sniega pārklāts laukums, kuŗa vidū vietu vietām pacēlās krūmāji. Nonācām līdz vācu drāšu žogiem, kuŗi biezām joslām apsargāja pretinieka ierakumus . . . Bija nesaprotami, kā mūsu drāšu griezēji tik tuvu no pretinieka nepamanīti varēja izgriezt gaŗas caurejas. Gan viņas bija ļoti šauras, tā ka grūti nācās pat atsevišķiem kaŗeivjiem tikt tām cauri, tad tomēr šeit bija gājuši ne tikai rotas un bataljoni, bet pat veseli pulki.

Vācu ierakumos neapstājāmie, bet gājām kaujas kārtībā pār laukumu uz meŗa pusi. Salīdzinot to

ar mūsu izcirsto un izpostīto mežu pozīciju tuvumā, viņu meži izskatījās kā parki, kuros katrs koks it rūpīgi bija saudzēts. Uz labi uzkopta ceļa satikām ievainoto pulkvedi Briedi, kurš nesa divi kaķeivji. Viņš apstājās pie katras kaķeivju grupas, sīki izstāstīja stāvokli un deva norādījumus, kurp iet.

Mūsu rotas virzījās uz priekšu, līdz tās pārsteidza vācu šauteņu un ložmetēju uguns.

Pēc saņemtām ziņām šeit vajadzēja atrasties pirmajam pulkam. Divas rotas tika izsūtītas uz priekšu, tās iesturmēja vācu blokhaužus, pie kam saņēma kūpošu ložmetēju. Mēs zaudējam pie šiem blokhaužiem apmēram 40 cilvēku.

Šai laikā blakus mums tika saņemta vācu batareja. Divi vācu virsnieki paspēja noslēpties kādā zemnīcā. Tie nepadevās un turējās, līdz kamēr zemnīca netika apmētāta ar rokas granatām un aizdedzināta. Atverot zemnīcas durvis, redzējām abus virsniekus guļam uz grīdas, bez dzīvības zīmēm. Domāju, ka tie bija paši sev padarījuši galu, negribdami krist mūsu rokās. Tāpat, kā mūsu kaķeivji, vācieši parādīja apbrīnojamu dūšību.

Kad blokhaužu grupa bija galīgi ieņemta, mums tika atļauts īsu brīdi atpūsties un atspirdzināties ar vācu produktiem, kurus atradām šeit lielā daudzumā. Pēc atpūtas kaujas kārtībā devāmies uz priekšu. Piepeši mums no muguras puses atskanēja ložmetēja tarkšķēšana. Nevarējām saprast, kas notiek, kaķeivji sāka uzbudināties. Atpūka izsūtītie izlūki ar pūlēm atrada divus vācu kaķeivjus, kuri ar mašinfilinti bija noslēpušies biezas egles zaros. Tiem pavēlēja nokāpt, bet pavēles izpildīšanas vietā atskanēja par jaunu šāvieni. Abi varoņi tika nometīti, kā putni. Mums pagāja garām, ar lielu troksni un pašlepnumu, divi krievu kavalerijas eskadroni. Mēs visi ļoti nopriecājamies: tā tad īsts uzbrukums! Bet drīzi abi eskadroni, neatbilddami uz mūsu jautājumiem, auļoja atpakaļ, tā kā pat grūti nācās ceļu pagriezt, jo par mums tie nebēdāja.

Netraucēti sasniedzām Skangaļus, tomēr pēdējos neiegriezāmies, bet palikām pa kreisi no tiem meža malā. Skangaļu priekšā dažas rotas no pirmā pulka nocietinājās sniegā uz pakalniņiem. Mēs ieņēmām pozīcijas pa kreisi no tām. Mums pa kreisi atradās sibirieši. Pulkstens bija apmēram 2. Bez kaut kādas pavēles jeb rīkojuma no štaba mēs nostāvējām uz vietas apmēram divas stundas. Pienāca kāda sibiriešu pulka bataljons. Izplatījās baumas, ka šis bataljons ir atnācis nomainīt latviešu rotas, kas ieņem pozīcijas pie Skangaļiem. Pirmā pulka rotas, izdzirdējušas par maiņu, atvilkās no pakalniem uz Skangaļiem. Sibirieši tomēr viņu pozīcijas neieņēma, un tādā kārtā mūsu pulka labais spārns palika atklāts.

Metās krēsla. Kaut kur mūsu priekšā izdzirdējām šauteņu uguni, kuŗa palika arvien stiprāka. Iestājās pilnīga tumsa. Izsūtītie uz priekšu izlūki atsteidzās ar ziņu, ka pretinieks enerģiski uzbrūk. Sākās uztraukums. Pulka komandiers ar pūlēm saturēja rotas kārtībā. No pretinieka puses sāka svilpt lodes. Es ar dažiem ložmetējiem tiku izsūtīts uz labo pusi ar uzdevumu apšaudīt uzbrucējus. Vācieši nāca arvien tuvāk. Beidzot it skaidri varēja sadzirdēt vācu virsnieku komandu: — Eins, zwei, Feuer! Eins, zwei, Feuer! — un viena zalpe sekoja otrai. Mūsu rindās sākās jukas. Karaivji, nekā nesaprazdami, nekā nedomādami, sāka mukt atpakaļ uz aizmuguri, kliegdami urrā. Visapkārt runāja, ka esam apieti, ka citi visi latvju pulki jau atkāpušies, tikai mēs vien vēl atrodamies citiem tālu priekšā.

Pulkstens bija apmēram 7 vakarā, kad ievēroju, ka rotas ir jau atkāpušās. Ar lielām pūlēm salasīju savus četrus ložmetējus un kopā ar kādiem desmit karaivjiem devos pa ceļu uz Mangaļu pusi. Ceļam gar abām pusēm bija biezs mežs, krūmāji un lieli koki. Mežā valdīja neapprakstāma panika. Latviešu un krievu daļas bija galīgi sajukušas un neapturamā vilnī devās atpakaļ. Virsniekiem nebija iespējams nodibināt kārtību. Tumsā atskanēja kliedziņi: Iesim atpakaļ, uz priekšu, nemūciet, latvieši, tura-

ties... turat krievus... Paniku pastiprināja pastāvīgs šaušanas troksnis un ložu nemitīgi svilpieni. Nesapratām, kas šauj un no kurienes šauj. Katris domāja tikai par savu dzīvību...

Mēs 12 ložmetējnieki ar 4 smagajiem ložmetējiem vilkamies atpakaļ. Pa labi no krūmu puses, kur pēc mana aprēķina vajadzēja atrasties pirmajam pulkam, pa laikam pacēlās gaišas raķetes, kādas lietoja vācieši.

Mūsu pulciņam piebiedrojās citas kareivju grupas. tā ka ap mums salasījās pāri par simts cilvēku. Kad bijām jau netālu no Mangaliem, no turienes mūs sāka apšaudīt. Atkal nevarēju saprast, kas šauj, mūsēja, jeb vācieši. Aiz bailēm krist gūstā, iegriezāties pa labi mežā, šeit sniegs sniedzās pāri par ceļiem. Sevišķi grūti nācās nest ložmetējus, kuŗus negribējām atstāt vāciešiem, kaut arī būtu jāsaļimst zem viņu smaguma. Es gāju visiem pa priekšu. Aiz manis vilkās gaŗa rinda nokusušu un izmocītu kareivju, kuŗi tikai pateicoties bailēm no nāves jeb vācu gūsta vēl varēja cilāt kājas. Daudz no mūsu kareivjiem tomēr palika dziļajā sniegā, maldoties pa biezo un tumšo mežu. Man klājās sevišķi grūti, jo bija jāuzsāk neaiztikta sniega taka. Biju vienīgais virsnieks, un visi šie nožēlojamie ļaudis skatījās uz mani, kā viņu vadoni un glābēju, kaut gan man pašam tāda vajadzēja. Piepeši atcerējos, ka man ir kompass un karte. Izņēmu tos un mēģināju orientēties — bet... lielā uztraukumā piemirsu, kuŗš magneta adatas gals rāda uz ziemeļiem... Neviens no kareivjiem arī nevarēja man to pateikt. Kādu stundu mēs maldījamies pa mežu. Dzirdējām pa kreisi un pa labi šāvienus un kliegzienus, bet uz tiem negriezām vairs vērību, mēģinājām tikai izklūt vācu pirmā līnijā. Beidzot mēs iznācām uz platā ceļa, kuŗš bija pilns ar ievainotiem kareivjiem. Ar šausmām sapratu, ka esam iznākuši uz to pašu Skangaļu-Mangaļu ceļu, kuŗu atstājām kādu stundu atpakaļ. Mēs atradamies it kā burvju lokā, no kuŗa nespējam izklūt. Ko darīt? Kurp iet? Jutu, ka šeit būs mums jāiet bojā. Tomēr

nezaudēju cerības. Neminēdams par savām šaubām ne vārda, atkal iegriezos mežā ar tiem kaņeivjiem, kuŗi vēl varēja sekot un nest manus četrus ložmetējus. Šoreiz mums uzsmaidīja laime: uzgājām uz kādu vācu ierakumu, pēc kuŗa es dabūju īsto virzienu uz mūsu pozīciju pusi.

Sākām iet, pārliecināti, ka ejam pareizo ceļu un tas deva mums spēkus. Laimīgi sasniedzām pirmo vācu ierakumu līniju, kuŗa izrādījās tukša. Dažas minutes atpūtamies un gaidījām, vai vēl kāds nepieņāks un, varbūt, noskaidros mūsu stāvokli. Pa kreisi no mums atradās Mangali; bet tajos bija viss klusu. Nezinājām ko darīt. Nedrīkstēdami šeit ilgāki uzkavēties, atstājām vācu līniju un devamies uz mūsu ierakumiem. Vācu drāšu žogi šeit nebija pārgriezti. Nesteidzoties mēs izgriezām tajos caureju un izgājām neītrālajā joslā. Soļus 500 no vācu drātīm atradās neliela birze, kuŗā mēs kādu pusstundu atpūtamies. Pa to laiku vācieši jau bija ienākuši savā līnijā, un mūsu ceļu sāka apgaismot raketes, kas tika sviestas no vācu ierakumiem. Te mēs sapratām, cik grūti mums un visām krievu karaspēka daļām būtu klājies, ja vāciešiem būtu bijis pietiekoši daudz spēka mūs ieslēgt mežā. Mūsu līnijū sasniedzām 3. Kurzemes pulka rajonā. Krievu kaņeivji bez šautenēm, jo tās tie bija nosvieduši vācu mežā pie atkāpšanās, aizgāja meklēt savus pulkus. Mēs ar ložmetējiem palikām līdz rītam mūsu līnijā, pēc kam sameklējām mūsu pulka atliekas. Nevarējām atrast pulka komandieri. Runāja, ka tam nav izdevies izklūt no biezā meža, redzējuši viņu sēdot uz celma dziļi noskumušu, jo atkāpšanās notikusi bez pavēles. Vēlāk noskaidrojās, ka komandiers pēdējais atstājis vācu mežu. Pulks tika steidzīgi sakārtots un palika visu dienu pirmo ierakumu tuvumā. Atlikušo virsnieku un kaņeivju garastāvoklis bija nospiests un smags. Tā mēs beidzām savu uzvaras gājienu uz Jelgavu. —“

Pēc atkāpšanās.

Es apstaigāju bērzu birzi un priekšējos ierakumus. Latvju strēlnieki bija salasījušies lielākās grupās un kārtotās pēc pulkiem, bataljoniem un rotām. Viss bija sajucis šai lieliskā uzbrukuma laikā un pie nožēlojamās negaidītās atkāpšanās. Bija sakurti uguns kuri, kas apgaismojā tumšās, izmocītās kaŗeivju sejas un ar sniegu un ledu apklātās drēbes. Virsseržanti pierakstīja tos, kas vēl bija atlikuši un aprēķināja kritušo un ievainoto skaitu. Tad tikai strēlnieki saprata, cik daudz šai vēsturiskā dienā zaudēts. Daudz dūšīgāko un labāko kaŗeivju un virsnieku trūka. No birzes atskanēja strēlnieku sarunu troksnis. Visu vajadzēja nokārtot. Varbūt, jau naktī būs jāsak jauna cīņa. Nebija zināms, cik grūtu, bezmiega nakšu vēl stāv priekšā. Piebrauca lauku ķēķi un izdalīja siltu ēdienu. Strēlnieki bija pārpildījuši visas zemnīcas un barakas. Ari pie uguns kuriem, sniegā, gulēja izstiepušies kaŗeivji. Bija auksta nakts, neviens nevarēja aizmigt. Nervi bija galīgi uztraukti; bailes pārņēma domājot par to, kas noticis ar latviešu strēlnieku pulkiem.

Es gāju uz pārsienamo punktu. Viņš atradās netālu no ceļa bērzu birzē. Bija klusa, gaiša mēneša nakts. Starp kupliem bērziem atradās mājiņa ar sarkanā krusta karogu. Pārgāju pār tiltu un gribēju iet mājiņā, bet bija jāapstājas. Mazā uzkalniņā uz sniega guleja rindā salikti auksti ķermeņi. Daži no tiem bija apklāti ar šineliem, citi bez. Viņi mēneša gaismā atgādināja dzīvos ar saviem plānajem virsnieku uzvalkiem. Es tos pazīnu. Tie bija astoņi mūsu pulku virsnieki. Kaŗeivji tos nebija atstājuši pie vāciešiem un iznesuši. Noliecos, lai tuvāki tajos noskatītos. Pirmais gulēja poručiks Menska — viens no labākiem mūsu virsniekiem, Drošsirdīgi viņš gāja kaujā. Domāja tikai par savas tautas laimi; bet tagad bezspēcīgi gulēja manā priekšā. Es mīļēju viņa atklāto sejas izteiksmi. Un arī tagad tā bija skaista, mierīga. Pilna ciešanas gribas un sajūsmas.

Tas krita no lodes trieciena laikā. Diža, cēla nāve. Saku glāstīt tā galvu, — viņš vienmēr bija man labs draugs. Apskatīju visus kritušos, pacēlu šinelus, lai tuvāki novērotu viņu sejas, tās visas bija pazīstamas.

Atcerējos kopīgo dzīvi, ilgas un cerības. Gaiši spīdēja un laistījās uz viņu pleciem sudrabetās virsniņu zvaigznītes, kuŗas apspīdēja mēnesis. Tikai jaunās sejas maigajā gaismā bija aukstas un nedzīvas. Šeit, sniegā, gulēja latvju tautas zieds. Viņa audzināšana ir prasījusi daudz spēka un pūļu nelaimīgajiem vecākiem. Priekš tautas un piederīgiem tas bija jau vītis.

Viena jauna praporčika sejā redzams smaids, ar kuŗu tas aizies kapā. Tas laikam kritis tāi momentā, kad viņam garā rādījās atbrīvotā Kurzeme. Laimīgi ir tie, kas ar šādu sajūtu aizmiguši uz mūžu. Viņi nekad nedomāsies un neredzēs rūgto īstenību. Tiem nevajag nekā, ne uzslavu, ne goda zīmju. Pat nevajag vairs Latvijas, par kuŗu viņi varonīgi cīnījās. Bet tie, kas palikuši dzīvi, vēl ilgi cietīs un pārdzīvos grūtas dienas, varbūt, pat ilgosies pēc mūžīgas dusas ar sniegu pārklātajā vācu aizmugurē.

*

Es iegāju pārsienamā punktā. Bija tumšs. Uz sola, atspiedies pret sienu, snauda ārsts Jansons. Pēc nakts maldīšanās viņš bija paspējis pārsiet veselu rindu kaŗeivju un nosūtīt uz Rīgu vairāk pajūgu ar smagi ievainotiem. No durvju trokšņa tas neruvozi uzlēca kājās. Ieraudzījis mani, viņš itkā atdzīvojās, lika aizdedzināt dažas sveces un sāka cienāt ar tēju un šokolādi. — Nenāk miegs, — teica viņš, — un vēl ilgi nenāks. Kam vēl ir sirdsapziņa skaidra un dzimtene svēta, tie nevar aizmigt. Nāks laiks, kad šīs dienas neprātīgās atkāpšanās un rezervju trūkuma vainīgie saņems pienācīgu algu. —

Es raudzījos ārsta bālajā, ar bārdu apaugušajā, sejā, skatījos uz ienācējiem virsniekiem, kuŗi arī nevarēja gulēt šai baigajā naktī. Viņi bija nožēlojami: kā automati tie dzēra tēju, ēda maizi un runāja nesa-

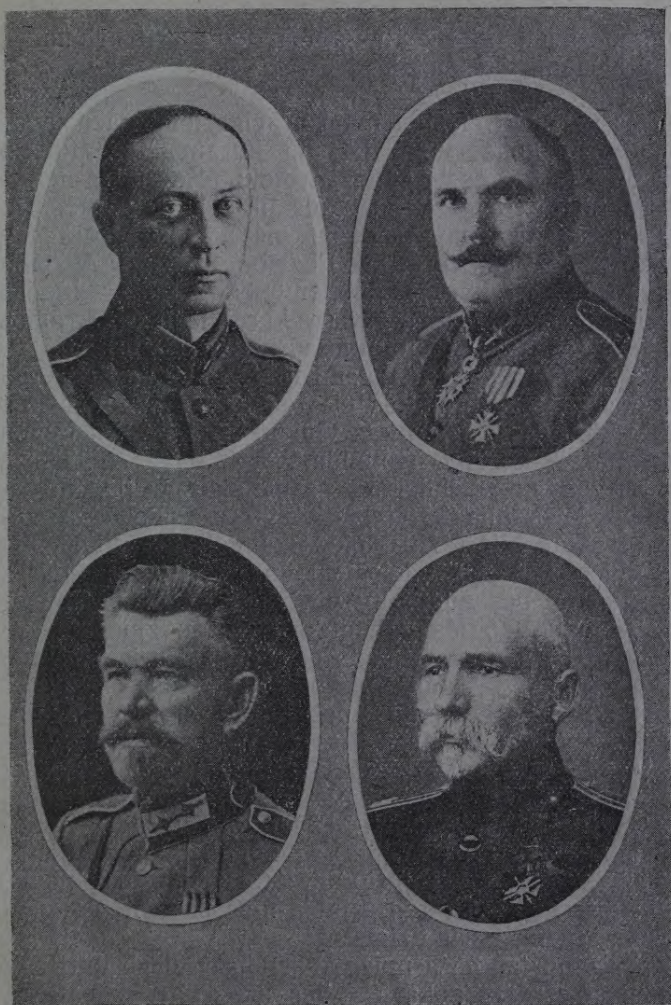
karīgas frazes par saviem piedzīvojumiem. Viens atcerējās, ka spēlētis vācu nocietinātā pilsētiņā klavierēs. Otrs ar sajūsmu stāstīja, ka atkāpjoties elektrības mašīnā tika iesviestas roku granatas, un no tās palikušas tikai druskas. Daži bija pārmērīgi jautri, daži klusi un saīguši. Bet varēja manīt, ka visi viņi ir nospiesti un satriekti. Daudzi izgāja no istabiņas, bet pēc tam atkal atgriezās. Ari tie nevarēja beigt aplūkot savus astoņus kritušos cīņas biedrus.

Es aizgāju pie vienkāršajiem karēivjiem. Dažas rotas bija novietotas netālu no pārsienamā punkta.

Garās barakas ir pārpildītas. Visur redz karēivjus ar basām kājām, jo zābaki un auti samirkuši un sasaluši. Daži, kā nedzīvi, guļ uz nārām. Divas sveces apgaismo visu gaŗo baraku, kuŗa ir auksta un nemīlīga. Karēivji tomēr laimīgi, ka uz dažām stundām nokļuvuši zem jumta. Dala baltmaizi. No Rīgas saņemtās vēstules, tās lasa. Strēlnieki cenšas atkراتīties no drūmām domām. Pat dzirdamas dziesmas. Daži apskata vāciešiem atņemtus cigarus, papirosus un citas trofejas. Citi tīra šautenes. Vadu pārziņi pārskaita „štikus“. Savādi, skaita „štikus“, ne cilvēkus.

Mani interesē mūsu rotas podpraporčika liktenis. Ja tas palicis dzīvs, tad viņš dabūs ceturto Jura krustu un tiks izvests par virsnieku. Tādu mums ir divi rotā. Abi viņi jau ilgi izpilda virsnieku vietas. Sevišķi kaujās rotas komandieram bez tiem grūti iztikt. Vens no viņiem palicis mūsu vidū un es apsveicu to, kā virsnieku. Otrs kritis kaujā, nesagaidot virsnieka dienesta pakāpi.

Karēivji nejūt, ka tie ir veikuši kaut ko lielu, varoņīgu. Viņi mierīgi, kā vienmēr. Tie izpildījuši tikai savu uzdevumu un, ja pavēlēs, sāks no jauna nežēlīgu kauju. Mani pastāvīgi pārsteidza latvju karēivju lielā izturība. Šīs pašas operācijas vēlākās kaujās pārliecinājos, ka mūsu strēlnieki var izturēt ļoti daudz. Latvju tauta vācu kundzības gadu simteņos ir ieaudzinājusi sevī tikdaudz spēka un pacietības, dziļa miera un dzelzu rakstura, ka ar latvju ar-

Pirmas Latv. str. brigades pulku komandieri.

- I. Daugavgrīvas Latv. str. p. komandiers palkavnieks Karlsons.
- II. Rīgas Latv. str. p. komandiers ģenerālis Penikis.
- III. Kurzemes Latv. str. p. komandiers palkavnieks Kalniņš.
- IV. Vidzemes Latv. str. p. komandiers palkavnieks Zeltiņš.

miju, spējīgu virsnieku vadībā, var darīt brīnumus. Un brīnumi tika darīti.

*

Strēlnieki cienāja mani ar cigariem, vācu ievārijumiem, konzerviem, kas nu kuņģam bija atlicies. Sadeva man veselu kaudzi trofeju. Sev nekā negribēja atstāt, jo nezināja, kāds liktenis gaida tos rīt. Kamēr kaujas nav beigušās, nevar visu nēsāt sev līdz. Vēlāk es sapratu šo gudrību. Janvarī redzēju, kā viens no sibiriešu pulkiem pēc laimīgas kaujas gāja atkal uzbrukumā. Katrs kaŗeivis bija nokrāvis ar vācu somām, pildītām ar visādiem labumiem. Dziļajā sniegā tās bija ļoti grūti nest, tomēr tie pacietīgi stiepa. Bet pēc kaujas pie vācu drātīm gulēja kritušo virknes. Un tie, kas viņiem sekoja, atsvabināja nelaimīgos no viņu labumiem . . .

Viens no strēlniekiem pasniedza man paciņu vēstuļu. Tās bija vācu barona — virsnieka — vēstules, kas bija kritis pie Skangāļiem. Viņš bija cēlies no Baltijas vāciešiem un grūtā nāvē miris. Sastāvējis par adjutantu pie vācu štaba un mēģinājis aizjāt no Mangāļiem ar svarīgu ziņojumu uz Jelgavu. Viņš nav zinājis par Skangāļu ieņemšanu.

Kā vējš, tas aulekšoja pa ceļu. Mūsu strēlnieki, kas atradās Skangāļos, nolēma to sagūstīt. Vajadzēja ievainot tā zirgu, kas bija ļoti žēl. Reizē izšāva daži mūsu labākie šāvēji, un zirgs pakrita. Bet arī vācu barons bija krūtīs smagi ievainots. Viņu pārsēja, jo gribēja glābt, bet bija par vēlu. Ievainojums izrādījās par nāvīgu. Vācietis bija jauns, skaists; varēja redzēt, ka tas grib dzīvot. Bet viņš bija nācis, lai aizsargātu tos, kas gribēja mūs padarīt par vērgiem, atņemt mūsu dzimteni.

Tagad tas mira mūsu kaŗeivju priekšā, kuri bija sastājušies tam apkārt. Viņš lūdza ārstu pateikt, vai ilgi tam vēl būs jācieš. Ārsts pateica nežēlīgo patiesību. Mirstošā barona pēdējie vārdi bija jautājums: — Kas mani sašāva? — Visi it kā sastinga. Iestājās drūms klusums. Piepeši viens no strēlniekiem tuvojās mirējam un nobālis sacīja:

—*Es, latvju strēlnieks, jūs sašāvu!

Vācietis pēdējo reizi pacēla savu galvu un aptumšotām acīm raudzījās savā ienaidniekā. Tikko dzirdami tas vairāk reizes atkārtoja: — Latviet, latviet, — un izdzisa.

Nelielā pacīnā smaržojošas vēstules ar vapiem, kuŗu strēlnieks man pasniedza, bija rakstījusi kritušajam viņa jaunā sieva, arī Baltijas baroniene. Pēdējās vēstules tā bija sūtījusi atrazdamies mātes cerībās. Šāīs vēstulēs jaunā sieva, kuŗa ļoti mīlēja savu vīru, lādēja kuŗu, kā likās, tad tā juta kaut ko briesmīgu tuvojamies. Viņa bija ļoti neapmierināta, ka tās jaunais vīrs, būdams krievu pavalstnieks, iestājies vācu armijā un gājis uz Kurzemes fronti. Kurzemē viņš bija dzimis un audzis, zināja Baltijas ierašas un dzīvi un tāpēc varēja būt derīgs Vācijai. Vienā vēstulē, pēc kuŗas varēja spriest, ka vīrs ir rakstījis par cīņām ar latviešiem un to nacionāliem pulkiem, par viņu drošsirdību un nežēlību, sieva to biedināja: —

— Uzmanies, ka nekriti šo nežēlīgo gadu simteņu ienaidnieku rokās. Es ļoti no tā baidos, jo mana sirds, vācietes sirds, paredz kaut ko ļaunu. Mīļais, sargi sevi. Paldievs Dievam, ka tev ir laimējies ierīkoties štabā, tur, ceru, latvieši tevi nesniegs. —

Varbūt no simtiem baronu viens izdzēra savu pēlnīto kausu līdz dibenam. Latvieši viņu bija atraduši. Acumirkli, kad latvju strēlnieks mērķēja uz lepna jātnieka zirgu, senču instinkts tam teica, ka viņa priekšā atrodas gadusimteņu naidnieks, nevajaga mērķēt uz dzīvnieku, bet spīdošā vīrsnieka sirdi. Roka pati pacēla šauteni un nospieda gaili. Liktenis lēma pēc savas gribas. Kurzemes barona nāvē, vācu baronienes smaržojošās vēstulēs un vienkāršā latvju strēlnieka šāvienā nākotnes vēsturnieks atradis ciešus nepārtrauktus sakarus.

*

Kareivjiem vajadzēja pēc grūtām kaujām dažas stundas atpūsties. Es izgāju. Bija gaiša mēneša

nakts. Kāda nepārspējama vara vilka māni pie astoņu latvju virsnieku liķiem. Te bija klusi un patikami.

Ilgi es pie tiem, kā uzticams sargs, sēdēju un domāju: — Manā priekšā guļ latvju tautas sagraustais, apsmietais lepnums. Pēc gadu simteņiem latvju tautas liktenis atradās šo kritušo jaunekļu rokās, un tie bez vārda, ar laimīgu smaidu, 23. decembrī 1916. gadā ziedoja savas jaunās, cerību pilnās dzīvības. Bet... tie bija piekrāpti. Vainīgie pazudināja ne tikai latvju varoņus, viņi pazudināja arī savu plašo tēviju un lielo krievu tautu. Šai dienā tika satricināti arī lielās Krievijas pamati.

Tā beidzās šī lielā kauja. Beidzās pirmā diena. Bet tai sekoja vēl daudz līdzīgas ciešanu un moku pilnas dienas.

Ziemassvētku kauja vācu apgaismojumā.

Lai dotu pilnīgu 1. latviešu brigades 23. decembra kauju aprakstu, turu par nepieciešamu pievest izvilkumus no vācu kara notikumu ziņotāja Emil Herold grāmatas „Cīņas dēļ Jelgavas“ (1916./17. gada ziemā — Kämpfe um Mitau — Fritz Würtz izdevumā, Berlinē). Bez notikumiem mūsu brīvažņu rajonā, no šīs grāmatas dabonam, zināt arī par stāvokli mūsu kreisā spārnā, kur uzbruka 14. Sibīrijas divīzija. Par tās darbību mums galīgi trūkst ziņu. Pievedu atsevišķus izvilkumus:

— ...Dažā labā ziņā mūsu stāvoklis bija sliktāks, nekā krievu. Viņu pārsteidzošais pārrāvums Ziemas svētku vakarā maksāja mums ievērojamu zemes gabalu. Apmēram 10 kilometru garā frontē mēs atvilkām mūsu līnijas, kaut arī pa daļai brīvprātīgi, uz 3—4 kilometriem atpakaļ. Krievi atrada tur daudz patīkamākas apmešanās vietas, uzturas vielas, apģērbus, un — paldievs Dievam — arī alkoholu. Mūsēji, turpretim, bija bez pajumta; daudzi izglabās tikai apakšdrēbēs. Lai gan izsūtīja uz fronti teltis, segas, mēteļus un veļu, kā arī divreiz lielākas ēdamvielu porcijas pirmajās grūtākās dienās, bet visiem tās nepietika. Tomēr tie pārcieta visu, un viņu vienīgās ilgas bija — krievus izdzīt no mūsu siltajiem un ērtajiem mājokļiem. (7. l. p.)

*

Sliktajam laikam un mājokļu trūkumam pievienojās vēl vietējās dabas ļaunumi. Tīreļa purvs un apkārtnē ir vārda pilnā nozīmē „ārprātīgs apvidus“. Tikai nedaudz vietās, kāpās, kuŗas atrodas galvenā kārtā gaŗ purva malām, var ierakties. Citās vietās nepieciešami ierakumus izbūvēt virs purva, jono pus-

lāpstas dziļas bedrītes plūst ūdens, kā asins no ievainojuma. Kā aizsargu josta guļ Tīreļu purvs Rīgas priekšā. Drūms apgabals. Tik pat drūms, kā viņa nosaukums. Daudzās vietās, pat vasarā, sevišķi karstajā laikā, tas ir pārejams. Bet pāriet to var tikai tas, kas jau no bērnības šo apgabalu pazīst. Vietām jau pus metru dziļi var atrast dzeltēnu kāpu smilšu pamatu. Visbiežāki tomēr smilšaino pamatu pārklāj 2—3metru dziļš mūklājs. Kas nokļūst uz tā, ir pazudis. Lieli gabali purvā ir neapauguši. Dažās vietās pacēlas zems, apnīcis mežs, tomēr vietu vietām izkaisīti ir arī simtiem gadu veci, skaisti mežu puduri. Starp kokiem un krūmiem atrodas tūkstošiem pelķu un dūksnes. Nepatikama uzturēšanās vieta vasarā! Mūsu ļaudīm daudz jācieš tai laikā no odiem. Šie mūdži, kas drusku lielāki par tiem, kurus mēs pazīstam mūsu dzimtenē, šeit mīt milzīgā daudzumā. Tie var izdurt caur vilnas segu, un mūsu ļaudis, lai aizsargātos no tiem, ir spiesti pat vasaras karstumā, segties ar divām segām.

Šai apvidū ierakumu ierīkošana bija īsts mākslas darbs. Šeit mēs atrodam tikai to, kas bija pasaules radīšanas laikā: debesis, ūdeni un zemi. Un pate zeme arī šķidrā veidā. Šeit tika ierīkoti peldoši ierakumi. Lai uzceltu daudz maz pastāvīgus mājokļus un nocietinājumus, teknikai vajadzēja atgriezties pie pāļu būvēm. Koku stumbrus dzina apmēram 4 metrus dziļi purvā, kāmēr sasniedza cietu pamatu. Izmēģināja arī citus būves paņēmienus. Lai arī kā nebūvētu, darbus vajaga jau ziemu iesākt, ja grib rudeni dabūt gatavu mājokli. Uz žagaru saiņu kārtas novieto $1\frac{3}{4}$ metru augstu, resnu balķu savienojumu. Kad zeme atkūst, tad šis balķu savienojums peld, kā Noasa šķirsts, un maz pamazām iegrimst 2—3 metru dziļi. Tikai pēc tam, kad viņš noenkurojas uz smilšu pamata, var sākt īsto būvi. Purva apgabalam ir bez tam vēl viena ļoti slikta īpašība: viņš aizsalst ļoti grūti. Neskatoties uz stiprajām salnām, mūklāja pat janvarī nebija vēl pārejami. Un purvu mežu pelķes un dūkstis, kuņas ne-

pazinēji turēja par aizsalušām, kļuva par kapu dažam labam ievainotam, kurš lida no kaujas lauka atpakaļ.

Tāds izskats ir kaujas lauka vienai daļai. Bet otrai? Taisni pretēji šķidrajai purvu zemei, kā satinguši jūras vilņi gul kāpa pie kāpas. Tie nav maigi vilņi, kurus lēns vējš sacēlis; tie ir vilņi, kurus trakojoša auka radījusi. Pie pamata tie lēni paceļas, bet gali stāvi izšaujās uz augšu. Vietām kaili, vietām apauguši ar biezu mežu. Pēc katriem simts metriem viena kāpa. Labāku apgabalu priekš aizsargāšanās nevar iedomāties. (7.—10. l. p.).

*

Un šo apgabalu aizsargāja labākās Krievijas kara spēka daļas: Sibīrijas drošsirdīgie (hünenhaften) lāči un nežēlīgie (grausamen), caur šī apgabala labu pazīšanu divreiz bīstamākie, latvieši. Šie latviešu pulki, — kuri kaujās cieta lielus zaudējumus, jo krievu-latviešu kapsēta pie Babit ezera ir kilometri gara un tikpat plata! — spēlēja galveno lomu mūsu līniju pārraušanā Tīreļa purva rajonā. (10. l. p.).

Krievu pārrāvums 5. janvārī (23. dec. pēc vecā stila), kuŗa mērķis bija Jelgavas pasniegšana caram kā Ziemas svētku dāvanu, tika izvests pārsteidzoši. Kaut gan mūsu nocietinājumu galvenie punkti dažas dienas iepriekš tika dzīvāki, apšaudīti no artilērijas, tad tomēr paša trieciena sākšanas laiks un vieta bija pavisam negaidīti. Bez artilērijas sagatavošanas, nakts tumsā, pabalstīti no dabas apstākļiem un trakojošā sniegutēņa apslēpti un baltos mēteļos tērpušies, krievi bija nepamanīti pārnākuši dažās vietās pār purvu līdz mūsu drašu žogiem. Kad mūsu sargposteni ziņoja par tuvojošāmies „stīprām nodaļām“, tās bija jau pārvārušas elektriskos traucēkļus un pārgriezuši drātis uz ziemeļ-vakariem no Buabaja. Tas notika kādas Hanoveras landsturma pulka rotas rajonā, kuŗu komandēja šaīš kaujās kritušais reichstaga loceklis von Medings. Biezos pūļos, — varēja būt apmēram trīs pulki, — traucās krievi uz priekšu un, kad

mūsu aizkaru uguns sāka darboties, viņi bija jau mūsu ierakumos un mēģināja izplesties pa labi un kreisi. Ar blakus stāvošo rotu spārnu atliekšanu tika šis plans izjaukts. Spēcīgie krievu uzbrukumi landsturma pulka I. bataljonam un Pomeranijas landvēra pulkam cieta neveiksmi un lielus zaudējumus. Bet ielaušanās vietā, caur kuŗu bija iznākuši apmēram 2000 krievu, tie nāca uz priekšu, ieņēma Buabaja mājas un devās uz dienvidiem, neapturēti no pārrāvuma vietā atrodošās rotas atliekām. Trim leitnantiem un bataljona komandieram, kuŗi piedziedzās ar rezervju saujiņu, izdevās, nesaudzējot savas dzīvības, ar niecīgo landšturmistu skaitu — kuŗu nebija vairāk par vienu simtu — veikli uzbrūkot no trim pusēm, krievus atspiest atpakaļ un iesprostot. 500 vīri un trīs vīrsnieki tika sagūstīti. Apmēram tūkstots nogalinātu krievu aplāja laukus, kuŗi atradās ierakumu priekšā un iebrukuma rajonā. Un tas bija landšturms, kas to veica! Simts landšturmistu pret 2000 labākiem krievu kaŗavīriem. Pusotrās stundas laikā tie bija atkal iekarojuši savu agrāko stāvokli. Buabai rajonā uzbruka 14. Sibīrijas divīzija (tulk. piezīme).

*

Grūtāks stāvoklis radās tālāk uz ziemeļvakariem. (Šeit uzbruka I. latviešu brigade — tulkotāja piezīme.) Tur tādos pat, labvēlīgos priekš viņiem apstākļos, krievi bija pārrāvuši fronti uz ziemeļvakariem un ziemeļrītiem no Mangaliem. un mēģināja aizsniegt Kalnciema-Jelgavas ceļu un nokļūt mūsu, uz ziemeļiem no Kalnciema stāvošām kaŗaspēka daļām aizmugurē. Automobilos steidzoši pievestie papildu spēki, sastāvoši no Berlīnes rezerves pulka, vakaram metoties, strauji tika raidīti pretuzbrukumā, gar Dižupu-Mangaļu ceļa abām pusēm. Mūsu laime sastāvēja tikai iekš tā, ka krievi savu panākumu pareizi neizmantoja un uzturējās diezgan ilgi priekš dažām dienām svaigi pildītajās kantīnēs (pagrabos).

Tie varēja apturēt mūsu pretuzbrukumu tikai dažus kilometrus aiz iebrukuma vietas, uz ziemeļ-vakariem no Mangaļiem. Skangaļu-Mangaļu mežu rajonā norisinājās nikna nakts kauja, kuŗa aplāja zemi ar krievu liķiem. Ritam austot mēs sasniedzām savus agrākos ierakumus uz ziemeļ-ritiem no Mangaļiem. (10—12 l. p.) —

*

Daudz pārākie skaitļa ziņā krievu pulki (sibirieši un latvieši) ieņēma divās vietās mūsu pozīcijas. Tās atradās uz dienvidiem no Tīreļa purva, kuŗš aizsargā Rīgu. Uz vakariem no Jelgavas - Rīgas šosejas iebrukums tika ātri likvidēts. Bet tālāk uz Lielupes pusi krievi bija dziļāk iespedušies mūsu rajonā. Ar spēcīgo pretuzbrukumu nespējām atdabūt mūsu agrākās pozīcijas. Tomēr krievi tika atspiesti uz ziemeļiem, caur ko mūsu spēkiem bija iespēja radīt nepārtrauktu līniju. Bet pretinieka pannaķumi pie Mangaļiem un Skangaļiem piespieda mūs kreisajā Lielupes krastā mūsu pozīcijas atvilkt. Tas notika uz pavēli, bez spiediena no pretinieka puses. (25. l. p.)

*

Tagad mūsu kaŗeivjiem sākās grūtas dienas. Tie saprata, ka sibirieši un latvieši, kuŗi krievu revolūcijas laikā pēc japāņu kara un arī tagad parādīja savu lielo nežēlību, atrodas mūsu skaisti sešpadsmit mēnešu laikā ierīkotos mājokļos. Viņi garā redzēja naidniekus sildamies pie glītajām ķieģeļu krāsnīm un zem mūsu vilnas segām. Bet mūsu kaŗeivji pēc kauju uzbudinājuma bija spiesti atrasties zem klajas debess, sniegā, 19, 20 un reizēm pat 24 gradu stiprā salā. Bez pozīcijām, bez mājokļiem, bez segām, bez miera. (25—26 l. p.)

*

Labāks stāvoklis priekš mums bija pa labi, pret Tīreļa purvu pie Jelgavas-Rīgas šosejas, uz dienvid-

vakariem no Olaines. Tur krievus raidīja no desmit līdz četrpadsmit vilņos pret mūsu nocietinājumiem. Pēc šiem pirmajiem vilņiem nāca biezās kolonnas. Kaujas šeit vilkās no agra rīta līdz krēslai, ar īsu pārtraukumu pusdienā. Mūsu krietnie karavīri tomēr noturēja stāvokli. Viņi ar ložmetēju un šauteņu labi mērķētiem šāvieniem sagatavoja pretiniekam pienācīgu apsvēikumu. Laužu vilņi viens pēc otra tika apturēti. Kas brīdi iepriekš vēl steidzīgi devās uz priekšu, mira ložu krusā un sastinga sniegā. Drīz krievi redzēja, ka šai rajonā tiem nav iespējams tikt cauri vācu ierakumu priekšā no ložu un granatu šķēbelēm austam tīklam, un tie pavirzījās uz vakariem. Tur viņiem izdevās vienā vietā ielausties mūsu ierakumos. Bet šis pārrāvums bija tikai atsevišķs epizods. Krievu sasniegums tika ātri un asiņaini likvidēts. (26—27 l. p.)

Septiņus gadus vēlāk.

Miglainā rudens rītā kopā ar kādu ziemas svētku kauju dalībnieku mēs devāmies ceļā, lai apmeklētu vēsturisko cīņu vietas. Vilciens pienāca Slokā ar nokavēšanos. Gājām pa ceļu netālu no Lielupes gar Pavasara muižu. Šai rajonā 1915. gada rudenī otrais un trešais latvju strēlnieku bataljoni tika pirmo reizi raidīti kaujā. Tiem bija jāglābj Sloka no vāciešiem, ko viņi arī panāca. Šai pirmajai latvju strēlnieku uzvarai bija liela stratēģiska nozīme: taisnās aizsargu līnijas vietā no Odiņiem līdz Slokai vāciešiem savas pozīcijas vajadzēja ierīkot aiz Ķemeriem, Smārdes un Tīreļa purvu rajonā.

No Slokas līdz Odiņiem sešas verstis nogājām pa plato, iebraukto ceļu. Viesmīligais Odiņu saimnieks, kuŗš jau paspējis savu māju atjaunot un uzsākt mierīgu dzīvi, pārcēla mūs ar laivu pār Lielupi. Jau no upes var redzēt Kalnciema smilšaino pauguru rindu, kuŗi ieslēdz sevī Tīreļa purvu. Šai rajonā notika decembra un janvāra kaujas. Garā rinda kailo

priežu, kuŗas savus zarus zaudējuŗas viesuļu ugunī, dod ļo spilgtu liecību par pagātnes nīknajām cīņām. Ceļš velkas gar upes malu caur Lediņu, Žvīguļu, Ogles mājām, ap kuŗām cīnijās latvju strēlnīki. Kuŗa pēdas ūeit jau zuduŗas: pacēluŗas jaunas dzīvojamās un saimniecības ēkas. Atjaunotā dzīve pārvar gruŗvēkļu kaudzes. Kuŗa darbību atgādina tikai vietām vēl nenovāktie dzeloņdrāŗu pinumi un veco koku ievainotie stumbri.

Bet tuvojoties Skudrām, no kuŗām ved taisns ceļš uz Skangāļiem, vēl sastopamas kuŗa sekas. ūur tur gar smilŗu pakalniem redz vācu drāŗu ūogus, blindaŗas un ierakumus. ūeit 1916. g. decembrī 3-ās Sibīrijas divīzijas pulki nevarēja pārraut vācu fronti. Lai gan pretinieks bija atspiests no Kalnciema pauguriem un vācu loŗmetēju kalna, tad tomēr te tam izdevās noturēties. Sibīrijas strēlnīkiem pietrūka izturības.

Ējam pa ceļu, kuŗu nevarēja sasniegt krievu pulki. Agrāk ūai rajonā atradās vācu tāļakā aizmugure. Te vācieŗi nebija būvējuŗi blokhauŗus un zemnīcas, bet ērtas mūŗa un koka mājas. Ja arī vēl kādā vietā redz ierakumus un zemnīcas, tad tie galīgi sabīruŗi. Sakrituŗas arī bērzu sētiņas. No visām tām labierīcībām un ērtībām, kuŗas vācieŗi bija divos gados ierīkojuŗi, palikuŗas tikai bēdīgas atliekas. Bet arī pēc tām var spriest, ka vācieŗi ir pratuŗi labi ierīkoties un izmantot katru zemes stūri.

Plato ceļu, no Skudrām līdz Braŗļiem, kuŗš iet līdztekus vācu frontei, latvju strēlnīku pulki nebija pārrāvuŗi Zīemas svētku naktī. Bet gar ūo ceļu gandrīz līdz Braŗļiem vilkā pēdējā vācu nocietinātā aizmugures līnija. Pēc ūīs līnijas pārrauŗanas latvju strēlnīki būtu svabādi sasnieguŗi Lielupi. Ar zinķārību apskatām ūos ierakumus un ūauro drāŗu ūogu rīndu, kuŗa vēl līdz ūim palikusi neaizskārta . . .

Ceļa malā, netāļu no Skudrām, pakalnā, paceļās augsts pareizticīgo krusts. ūo brāļu kapu vācieŗi izrakuŗi 1916. gada decembrī un apbēdījuŗi tanī simtiem krituŗos no 3-ās Sibīrijas strēlnīku divīzijas.

Pozīcijas „Ložmetēja kalna” rajonā.

Vēl tagad dzirdu nepārtrauktu „urrā“ kliedzienu Kalnciema pauguros. Tomēr sibiriešu spēki izrādījās par vājiem, lai salaustu vācu pretošanos. Krusts palicis tumšs, uzraksts izdzisis. Aizmirsti kritušie. Varbūt revolūcijas cīņās un badā gājuši bojā to piederīgie. Paies vēl daži gadi, apgāzīsies lielais krusts un izzudīs nikno kauju pēdas, kuŗu liecinieki un līdzdalībnieki mēs bijām.

No visa plašā ceļu tīkla, kas atradās vācu aizmugurē, palicis tikai viens ceļš — uz Brasļiem un Skangaļiem. Citi, kuŗi apkalpoja vācu pirmo ierakumu līniju, aizauguši ar zāli, vietām pat ar krūmiem. Ja salīdzina uz kartes mūsu ceļu sistemu ar vācu, tad skaidri redzams pēdējās pārākums. Jābrīnās, kā XII. armijas štabs varēja cerēt uz panākumiem, jo uzbrukuma rajona aizmugurē gandrīz nebija ceļu. Decembra un janvāra kaujās mēs sajūtām šo trūkumu jo sāpīgi. Tikai janvarī steidzīgi sāka ierīkot ceļus, ar ķirģižu un kalmiku palīdzību. Ceļu no Skudrām uz Skangaļiem izlieto tā saucami „fondenieki“, t. i. zemnieki, kuŗiem piešķirtas fonda zemes netālu no Mangaļiem. Šādu jausaimnieku tur ir ap 30. Ceļš plats, iebraukts. Koka nostiprinājumi, kuŗus vietām uzlikuši vācieši uz ceļa septiņus gadus atpakaļ, izpilda vēl diezgan labi savu uzdevumu. Ari tilti vēl turās. Interesanti novērot, kā vācieši šeit ierīkojuši savu aizmugures nocietinājumu līniju, kā izmantojuši dabīgos apstākļus — katru pakalnu, ieleju, meža stūri. Šeit mēs varam mācīties aizsargāšanās pozīciju ierīkošanas mākslu, jo šie vācu ierakumi attaisnoja uz viņiem liktās cerības. Viss, kas aizsargāja no uguns un pretinieka uzbrukumiem, uzturējies vēl līdz šim laikam. Bet, kas bijis domāts ērtībām un greznībai, sairis un satrudējis. Ceļš ved gar nelielu vācu kapsētu. Tā norobežota ar sētu, kuŗā ierīkoti augsti vārti. Stabus grezno dzelzs ordeņa izveidojumi. Šai kapsētā, domājams, guldīti Skangaļu pozīciju kritušie aizstāvji — dzelzs krusta kavaleri. Bet arī šo, kādreiz kluso, mierīgo stūrīti ķēris laika zobs: sētiņa vietām jau

apgāzusēs, vārti sašķobijušies un uzraksti uz krustiem izdzisuši... Mežā vairāk vietās vēl sastopamas vācu ierīkotās akas. Dažās no tām pat uzglabājušies filtri. Uz šo mežu no Jelgavas izbrauc ogotājas. Starp drāšu žogiem un zem tiem visa zeme apklāta ar brūklenāju. Mētras pilnas sārta ogu. No tālienes liekas, ka pieejas vācu ierakumiem klātas svaigām asinīm...

*

Tālumā starp kokiem ieraugam Brašļu jaunās ēkas. Mēs nogriežamies pa kreisi no ceļa, kurš ved uz Skangāļiem. Pa šo ceļu pirmās latvju brigades strēlnieku pulkiem vajadzēja iet uz Klīves muižu. Atlikās pārvarēt vēl pēdējo vācu nocietināto līniju, kuŗa beidzās dažus simts soļus no Brašļiem. 23. decembrī vāciešiem nebija vairs karēivju, kuŗi varētu apsargāt šo līniju. Tie pat nevarēja noturēties atbalstu punktos mežmalā pie Skangāļiem. Izdzīti no galvenajiem nocietinājumiem pie Mangāļiem, viņi vēl aizstāvējās mežā. Tomēr mūsu strēlnieku straujais uzbrukums vācu pretošanos salauza, un tie tika iznīcināti, tāpat, kā viņu ložmetēji un lielgabali. Ceļš no Skangāļiem caur Brašļiem un Dižupi uz Cīruļiem un tālāk uz Jelgavu bija svabāds. Uz šā ceļa nebija ierīkoti pat mākslīgie kavēkļi.

Netāļu no Skangāļiem mēs šur tur ieraugam atsevišķas kapu kopiņas. Kā redzams, tad 1916. gadā līdz šējienei nokļuvuši atsevišķi latvju strēlnieki, jo svaigās puķes uz kapiem norāda, ka viņos atdusas tautieši. Drīzi mēs sasniedzam pašus Skangāļus: dažas vecas ēkas, kuŗas celtas pirms kara, un pārīs — vāciešu būvētas. Pa labi, pakalnā, ir stāvējusi vācu smagā batareja. To saņēma latvju strēlnieku pulku rotas, kuŗas pēc tam šeit ierīkoja savu aizsargāšanās līniju, jo gaidīja vācu pretuzbrukumu. Kā septiņus gadus atpakaļ, tā ari tagad, Skangāļi atstāj nelielas zemnieku mājas iespaidu.

Mēs tuvojamies lielākajai ēkai, kuŗā atradās Ziemas svētku naktī vācu štabs, bet vēlāk ārsts Jansons bija ierīkojis savu pārsienamo punktu. Dārzs mājas

priekšā pilns spilgtu rudens ziedu. Priekštelpā liela krāsns, virs kuŗas karājas apkūpējuši katli. Mums pretīm iznāk laipnu seju jaunava.

„Ko jūs vēlaties?“ tā prasa, jo, kā redzams, esam nepierasti, negaidīti apmeklētāji.

„Mēs esam bijušie latvju strēlnieki. Septiņus gadus atpakaļ šeit karojām.“ — „Ach, jūs karēivji... nākiet iekšā, paciemojaties,“ it kā pārsteigta viņa sak, manāmi piesarkdama.

Viņa klāj galdu, cienā mūs ar medu, sviestu, krējumu un tēju. Gribam atlīdzināt saimniecei par pusdienām — mūsu nauda tiek atraidīta. Kaut gan septiņus gadus atpakaļ mēs atsvabinājām šīs mājas no vāciešiem tikai uz vienu dienu, tad tomēr jutām, ka mums ar viņu īpašniekiem ir kaut kas kopīgs. Ari saimniece, kā likās, juta to pašu.

„Neilgi atpakaļ mūs apmeklēja divi virsnieki no kara skolas,“ stāsta jaunava, „bet, vispārīgi sakot, mūs reti kāds apmeklē šai attāļajā stūrī. Visas ekskursijas dodas tikai uz Ložmetēju kalnu.“ —

„Nebēdājaties, par Mangaliem un Skangāļiem maz vēl zin latvju tauta. Bet drīzi arī šīs vietas sāks apmeklēt ekskursanti. Noraus Jūsu skaistās puķes — viņu ziedos sārtojas mūsu strēlnieku asinis...“

Jaunava, mājas īpašniece stāsta, ka divus gadus atpakaļ, kad viņi atgriezušies dzimtenē, mežā uzgājuši dažus latvju strēlnieku liķus. Vācieši tos nebija aprakuši. Pēc krūšu nozīmēm redzējuši, ka kritušie ir latvju strēlnieki. Kāda ogotāja vēl tagad atradusi galvas kausu. Redzējuši arī bedri, kuŗu izrakušas lapsas, meklēdamas pēc apraktiem liķiem. Bedres dibenā atradušies saplosīti zābakā. Šai apvidū uz katra soļa var redzēt kara pēdas.

„Vai neredziet pa sarniem karēivjus, vai nedzirdiet šaušanu un izmisuma pilnos ļaužu kliedzienus Skangāļu mežā?“

Mūsu jautājums paliek bez atbildes, Tikai klātesošie paliek drūmi, domīgi.

tajos zemes valņos ierīkotas šauras ejas, kuņas katru acumirkli varēja tikt aizsprostotas ar dzelondrašu ežiem. Noteiktā attālumā viena no otras paceļas blindažas, desmitiem baķu biezumā.

Tikai šeit, uz vietas, var saprast Mangaļu spēcīgos nocietinājumus. Mangaļi ir, vārda pilnā nozīmē, cietoksnis, no visām pusēm ierobežots ar augstu valni, kurā ierīkotas blindažas uzbrucēju apšaudīšanai no spārniem. Šai samērā nelielajā cietoksnī svabādi varēja uzturēties vairāki simti kareivju. No aizmugures šis punkts aizsargāts pat ar trim nocietinātām līnijām, no kurām vidējā ierīkota aizsargāšanai tikai no aizmugures. Mangaļu nocietinātā mezglā, bez veselas rindas vieglu ēku un pārtikas un municijas noliktavu, atradās stipri nocietinātu blindažu sistēma, no kurām varēja šaut uz visām pusēm. Katrā šādā blindažā varēja turēties vairāki desmiti kareivju. Bez tam vēl līdz šai dienai uzglabājušās paslēptuves, kuņu virsējā daļa taisīta no 18 baķu kārtām. Šādās patvertnēs nebija jābaidās pat no mūsu smagās artilērijas. Gaŗ augstajiem valņiem, bez liekšanās, svabādi varēja staigāt aizsargi. Nebija jāslēpjas no mūsu ložmetēju un šauteņu uguns. Šis pozīciju mezģls bija nocietināts un piemērots aizsardzībai, kā no ārpuses, tā arī no iekšpuses. Šai cietoksnī nevarēja ielausties mūsu rotas, kuņas uzbrukuma sākumā virzījās gaŗ vācu pirmo līniju. Viņas atdūrās pret valni, kuŗš bija ierīkots perpendikulāri vācu pirmai līnijai un aizsargāts ar dziļu grāvi un drašu žogiem, kuŗus pretinieks apšaudīja no spārniem. Neskatoties uz to, ka latvju strēlnieki bija jau tāļu aizmugurē, Mangaļu nocietinājumu garnizons vēl turējās līdz krēslai. Tikai pašā vakarā šo cietokni iesturmēja sešas sibiriešu un viena latvju strēlnieku rotas. Kareivji izklīda pa nocietinājumu rajonu, nerēķinādamies ar varbūtību, ka vācieši var pēkšņi nākt pretuzbrukumā. Uzvarētāji aizrāvās ar ēdienu un alkoholisku dzērienu patērēšanu, kuŗus bija vācieši atstājuši. Klātie galdi sagaidīja uzvarētājus, bet sekmēja arī to bojā iešanu...

ritēja krievu dzīve un pukstēja arī mūsu sirdis. Klusēdami atgriezāmies Mangalos un no tiem pa plato ceļu devāmies atpakaļ uz Skangāļiem. Metās krēsla. Vēl pēdējā nocietinājumu sistēma, aiz tās netālu no ceļa neliels cietoksnis — laikam priekš batarejas. Šai punktā svabadi varēja noturēties un aizsargāties pat ielenkta rota. Bet lai aizsargātu šādu atsevišķi stāvošu punktu, kad pretinieks jau tālu aizmugurē, vajaga daudz aukstasinības un dūšības. Un vāciešiem šo īpašību netrūka.

Apkārtne tinās drēgnā rudens tumsā. Mežs it kā atdzīvojās. Mūs pārņēma baiga sajūta. Likās, ka nakts tumsā maldās kritušo varoņu ēnas, un mežā dzirdami klusi vaidi...

Vajadzēja steigties, lai nokļūtu uz kuģi, kurš iet uz Rīgu. Caur Skangāļiem, gar Brašļiem, gājām ātriem soļiem uz Dižupī un Cīruļiem, kur ir tvaiķoņu piestātne. Ceļā neredzējām ne nocietinātas līnijas, ne ierakumus, ne drāšu žogus, ne arī to pēdas. Tā tad ceļš uz Jelgavu un Skangāļiem arī septiņus gadus atpakaļ ir bijis svabāds. 40 minūtēs mēs sasniedzām Lielupi. Krievu kavalerijai vajadzēja tikai dažas minutes, lai šis nepilnās 4 verstes nojātu un saceltu paniku vācu aizmugurē. Vācieši bija ļoti tuvu galīgai sakaušanai.

Dižupē stāvēja vācu štabs. Līdz šejieni 23. decembrī automobiļos atbrauca pirmās vācu rezerves. Gar abām ceļa malām tās virzījās uz Brašļiem un tālāk uz Skangāļiem. Katru acumirkli viņas gaidīja sastapšanos ar stīprām krievu karaspēka daļām. Bet šo spēku nebija. Pie Skangāļiem atradās tikai daži bataljoni nokusušu, pa grūto uzbrukuma laiku sajuķušu, krievu un latvju strēlnieku. Uzvarētāji nezināja ko darīt, nezināja, kas notiek aizmugurē un uz spārniem. Stāvēja uz vietas un gaidīja apsoltās, svaigās rezerves. Bet vācu štabs tai laikā virzīja no Dižupes un Klives muižas savus pēdējos rezerves spēkus uz Skangāļiem un Mangāļiem. Abus šos punktus tie sasniedza vienā laikā. Kad vācu gvar-

dijas bataljons spieda atpakaļ mūsu spēkus Skangalu rajonā, Mangaļi bija jau par jaunu ieņemti.

Mežā starp Mangaļiem un Skangaliem notika nakts kauja, par kuŗu jau agrāk rakstīts. Vācieši šeit gūstā nevienu neņēma, ne ievainotos, ne pārpūlētus. Par tiem neko neraksta vācu štabs. Vāciešu nebija daudz — tiem grūti bija nakts tumsā savākt gūstekņus. Lai uzvarētu, viņi veda iznīcinošu kauju. Kādā no vācu ziņojumiem lasam: „Skangalu-Mangaļu mežu rajonā notika sīva nakts kauja. Viss mežs pārklāts krievu liķiem.“ (Herold — Die Kämpfe um Mitau).

Atgriezti no Mangaļiem, nomaldījušies, nokusuši ejot pa dziļo sniegu, mūsu kaŗeivji nebija spējīgi pretoties. Visa šī nakts kauja ir bijusi tikai necilvēcisks slaktiņš, kuŗā krita ievainotie, apsaldējušies un vienkārši bēgošie, kas gribēja glābt savas dzīvības. Pēc I. latvju strēlnieku brigades oficialajām ziņām 23. decembrī pazuduši bez vēsts no 4 latviešu pulkiem 3 virsnieki un 359 kaŗeivji, bez ievainotiem un kritušiem, lielākā daļa no kuŗiem tika iznesta. Par krievu zaudējumiem mēs neko nezinām, jo trūkst dokumentu. Bet viņu skaits bez šaubām bija daudz lielāks. Krievu pulku kaŗeivji nebija pretojušies vāciešiem, jo lielākā daļa pat no tiem, kuŗi atgriezās no pārrāvuma, bija bez šautenēm. Tās viņi bija steigā pametuši mežā.

*

Septiņi gadi pagājuši no šīs Mangaļu-Skangalu nakts traģedijas. Ar laiku vēsturnieki sīki apgaismos šo notikumu gaitu. Viens, kas tomēr nav apstrīdams, ir tas, ka traģedija sākās jau reizē ar uzvaru. Vēsture pierādis, kuŗš šai operacijā rikojies pareizi, kuŗš nepareizi. Tomēr ar saviem varonīgajiem un traģiskajiem momentiem šīs kaujas rāda spilgtāko gleznu latvju strēlnieku Kurzemes atbrīvošanas cīņās. Cilvēki nevar darīt vairāk par saviem spēkiem. Katrs darīja tik daudz, cik viņš spēja. Vieni izturēja cīņu līdz galam un krita ar uzvaras sajūtu, citi turējās

kamēr smaidīja laime, bet pēc tam pagura, neizturēja. Šais ciņās parādījās cilvēku varonība visā savā spilgtumā, parādījās ar vājības... bet tāda ir mūsu dzīve, tāds karš. Neviena nedrīkst pārņemt pielastās kļūdas bez panākumu cildināšanas. Lielākā daļa no kauju dalībniekiem savas kļūdas izpirka paši savām asinīm, ja ne šais kaujās, tad vēlākās. Un galu galā jāatzīst, ka ziemas svētku kauju dalībnieku lielākā daļa bija varoņi. Šī gaišā apziņa pavadīja mūs tumšajā rudenī vakarā ejot pa kādreiz tālo vācu aizmuguri uz kuģa piestātni.

*

Dus plašā Lielupe. Tikko redzami spīd lukturis vecīša rokā, kurš gaida kuģa pienākšanu. Vēl šeit, nakts tumsā, jūtamās tālas pagātnes kauju atskaņas. Izzinājis, ka mēs esam bijuši uz pozīcijām, vecīts sāk stāstīt, kas noticis šeit septiņus gadus atpakaļ, kad mūsu strēlnieki bija pārrāvuši vācu fronti.

„Mēs gaidījām atsvabinātājus. No Lielupes labā krasta vācieši mūs pārdzina uz kreiso, kur atradās ķieģeļu ceplī. Pēc lielas steigas, ar kādu brauca vezumnieku rindas uz Jelgavas pusi, jūtām, ka šoreiz fronte pārrauta. Vācieši neslēpa, ka nu tiem ejot slikti. Mēs drebējām no prieka redzot vācu kaŗeivju sajukušās sejas. Kas notika uz frontes, nezinajām. Tikai vēlāk dabūjām visu taisnību zināt. Krievu palkavnieks ieņēmis ar vienu rotu Kalnciemu. Visu dienu gaidījis rezerves. Bet rezerves nav nākušas. Saņemtiem vācu gūstekņiem nocirtis galvas un nostādījis tās rindā gar ceļmalu. Vēlāk gan vācieši to saņēmuši gūstā kopā ar kaŗeivjiem un visus nošāvuši.“

Mūsu sarunām piebiedrojās kāds cits vecis un sašutis jautā: „Kāpēc kaŗeivji raidīti uzbrukumā pa atklātu purvu? Neviena no mūklājiem nav atgriezies...“

Tā tad septiņos gados ne tik vien kailais purvs apaudzis ar krūmiem, apaugušas ar nezālēm arī atmiņas par pagātni. Šie veči ir kaut ko dzirdējuši, kaut

ko atceras no avīžu ziņojumiem. Un tagad ar pārliecinošu toni tie stāsta nākamām paaudzēm no viņiem izgudrotās leģendas, kurās patiesība sajaukta ar fantaziju. Šinī miglainā rudens vakarā mēs sapratām, ka pienācis laiks apgaismot pagātnes notikumus.

Dubultos, septembrī 1923. g.

Dokumenti.

Priekšvārds.

Par latviešu pulku 23. decembra pārrāvumu Jelgavas virzienā (krievu dokumentos tas tiek nosaukts par Jelgavas pārrāvumu) ir uzglabājušies ļoti maz dokumentu. Pazuduši ne tikai latviešu strēlnieku pulku dokumenti un sarakstiņās, kuŗi aizgāja uz Krieviju un tika no Padomju valdības izformēti. Gājuši bojā arī to krievu divīziju un korpusu archivi, kuŗiem bija padoti latvju pulki kaujas laikā. Visvairāk dokumentu iznīcināti 1917. gada augustā, kad vācieši negaidot ieņēma Rīgu. Lielākā daļa trešās Sibīrijas divīzijas, VI. korpusa un XII. armijas sarakstiņās tika sadedzināta jeb atstāta likteņa varā. Ja kaut kas arī vēl palika no vāciešiem nepamanīts, tad tas tika vēlāk juku laikos izlietots malkas vietā. Dokumentus, kuŗu tulkojumi šeit pievienoti, ir izdevies izglābt galvenajiem latviešu pulku kauju dalībniekiem revolūcijas un trimdas laikos.

Šais nobālējušos papīros ir mūsu vienīgais pierādījums vēsturei. Pēc tiem mēs un mūsu naidnieki varam pārliecināties par latvju karavīru varoņdarbiem un dzimtenes mīlestību. Tikai pēc vēsturiskiem dokumentiem varam spriest par daudzo štāstu pareizību, kuŗos ietērti vēsturiskas kaujas un to dalībnieki. Arī naivie, nereti egoistiskie un personīgie spriedumi par pagātnes cīņām var atrast dokumentos īsto kritiku.

Pievēstie dokumenti neizsmel visu to, kas ir, bez šaubām uzglabājies citu kaujas dalībnieku rokās. Būtu vēlams, ka arī pārējie dokumenti ieraudzītu dienas gaismu. Kad šādu materiālu būs salasījis

pietiekoši daudz, tad varēs ķerties pie pilnas mūsu kara vēstures sastādīšanas. Šis darbs lai ir ierosinājums, tikai pirmais solis mūsu kara vēstures gaitā. Ja kādam kara biedrim jeb viņa piederīgiem ir uzglabājies kāds dokuments, atmiņa, dienas grāmata jeb vēstule, kuru viņš pats nevar izlietot, lai uztic man un es pievienošu viņu maniem nākošiem kara darbu aprakstiem. Kopīgiem spēkiem mēs varētu daudz ko panākt un noskaidrot, kas vēl līdz šim laikam ir palicis tumšs un miklains.

Vēsturiskie dokumenti ir tautas lepnums uz savu pagātņi un ticība uz nākotņi. Šajā lepnumā un ticībā slēpjas mūsu spēks un tiesības uz neatkarību.

A. T.

I.

XII. armijas operatīvā pavēle.

22. decembrī 1916. g. pulksten 22 un 30 min.
Nr. 010521/1.

Karte 2 verst. collā.

Pēc esošām ziņām pretinieks ievērojami samazinājis savus spēkus mūsu armijas rajonā un ieņem savas nocietinātās pozīcijas ar necīgām karaspēka daļām, bez ievērojamām rezervēm aizmugurē.

Man uzticētai armijai ir pavēlēts sturmēt pretinieku Tīreļa purva, Kaģu, Neinu, Mangaļu mežsargu māju, Olaines muižas rajonā ar nolūku izsist to no ieņemtajām pozīcijām, pārraut tā fronti un, manevrējot atklātā laukā, atspiest viņu pār Iecavu un Lielupi.

Tādēļ pavēlu:

1. 43. korpusam, bez diviem 110. kājnieku divīzijas pulkiem, aizsargāt frontes rajonu no jūras krasta līdz Tīreļa purva rīta malai, nodrošinot ģen.-maj. Lebedinska karaspēka daļu labo spārnu. Nakti no 22. uz 23. decembri starp plkst. 2—6 sturmēt ienaidnieka pozīcijas Bļodnieku-Katlāpu rajonā ar nolūku saistīt pretinieka uzmanību korpusa rajonā; bet ja ir iespējams, ieņemt daļu no pretinieka ierakumiem.

2. General-majora Lebedinska karaspēka daļām, sastāvošām no 6. Sevišķu uzdevumu brigades, 440. kājn. pulka un palkavnieka Meļņicka artilērijas grupas, sturmēt pretinieka pozīcijas starp Tīreļa purva austrumu malu un Lielupes kreiso krastu, ar nolūku atsviest pretinieku uz dienvidiem, ieņemt pāreju pār Lielupi pie Kalnciema muižas un, aizsargājot labo spārnu, būt sagatavotām attīstīt uzbrukumu dienvidu

virzienā gar Lielupes kreiso krastu uz Jelgavu. Turēt ciešus sakarus ar 43. korpusa kreiso spārnu, bet pēc Kalnciema pārceļtaves sasniegšanas nodibināt sakarus ar latviešu daļām. Uzbrukuma sākums 23. decembrī plkst. 5 no rīta.

3. Sestajam Sibīrijas korpusam, ar tam pievienoto smago artilēriju un divām latviešu strēlnieku brigādēm uzbrukt pretinieka rajonā no Neinu kapiem līdz 2. Sibīrijas korpusa labajam spārnam. Rajonu Nein-Ložmetēju kalns sturmēt ar visas smagās artilērijas palīdzību, pēc pietiekošas artilērijas sagatavošanas. Bet pretinieka pozīcijas uz dienvidaustrumiem no Ložmetēju kalna mēģināt ieņemt ar pēkšņu, strauju triecienu, pabalstītu no vieglās un pa daļai arī no smagās artilērijas aizkaru uguns. Uzbrukuma sākums 23. decembrī plkst. 6 no rīta.

4. Otrajam Sibīrijas korpusam ar pievienoto smago artilēriju aizsargāt frontes rajonu no Bumbieru mājām līdz Daugavai pie Doles salas (saistīšanās punkts ar 21. arm. korpusu) un, saistot šeit pretinieka uzmanību, koncentrēt Grenhofa-Bumbieru-Stūrišu rajonā kaŗaspēka grupu, sastāvošu ne mazāk, kā no 16 bataljoniem, nosaucot to par Olaines grupu. Ar sestā Sibīrijas korpusa darbības sākumu šī grupa ar spēcīgu artilērijas uguni sagatavo pretinieka pozīciju sturmēšanu gar Jelgavas šosejas abām pusēm. Pēc tam, kad 6. Sib. korpus ir pārrāvis fronti Mangaļu rajonā, Olaines grupa pāriet uzbrukumā ar nolūku atvieglināt 6. Sib. korpusa kaujas darbību Jelgavas virzienā, aizsedzot pēdējā kreiso spārnu no Mīsas puses un saskaņojot kaujas darbību ar to.

5. 21. armijas korpusam, cieši aizsargājot savas pozīcijas uz Daugavas krasta, mēģināt ar vietēja rakstura aktīvu darbību no Iksķīles puses, bet ja ledus stāvoklis Daugavā atļauj, arī citās vietās, saistīt pretinieku tagad ieņemtajās pozīcijās, neļaujot viņam pārsviest spēkus uz Jelgavas rajonu. Divus kājnieku pulkus atstāt armijas rezervē Skriptu-Annas muižas rajonā, tā kā tie vajadzības gadījumā, uz manu pieprasījumu varētu tikt nekavējoši pārsviesti uz

Rīgas nocietināto rajonu. Armijas rezervē atrodami pulkiem uzturēt sakarus ar armiju caur 21. korpusa štabu.

6. Armijas rezerve: 21. armijas korpusa divi pulki, 438. kājnieku pulks, atsevišķā kavalerijas brigade bez batarejas un divizona bez zirgiem un 4. Donas kazaku divizija bez artilērijas divizona. 438. kājnieku pulkam, paliekot tagadējā vietā, un, turot sakarus ar armiju caur 43. korpusa štabu, uz pirmo manu pavēli būt sagatavotam iziet. 4. atsev. kavalerijas brigadei, turot sakarus caur 6. Sib. korpusu (Majoros), pilnā kaujas gatavībā salasīties 23. decembrī pulksten 8 pie Kīšu tilta. 4. Donas divīzijas pulkiem salasīties 23. decembrī ar saules lēktu Torņakalna, Zommerfelda un Katrines muižu, Katlakalna mācīt. muižas rajonā un būt sagatavotiem iziet 23. decembrī no rīta uz manu pirmo pavēli. Divīzijas štabs Torņakalnā, turēt sakarus ar 12. armijas štabu.

7. Es atradīšos Rīgā, uz kurieni arī sūtīt visus ziņojumus.

8. Mani vietnieki: Infanterijas ģenerālis Vasiļevs un ģen.-leitn. Novikovs.

Oriģinālu parakstījuši: Armijas komandiers Infanterijas ģenerālis Radko-Dmitrijevs un armijas štaba priekšnieka v. i. ģen. maj. Sokovņins.

II.

Apvienotās Latviešu Strēlnieku divīzijas un tai pievienoto karaspēka daļu 22. un 23. decembra 1916. g. kauju apraksts.

(Karte 2 verstes collā, šemas 250 asis collā un ceļu karte).

Uz ienaidnieka nocietinājumu joslu pārraušanu bez artilērijas sagatavošanas, saskaņā ar Armijas Komandiera norādījumiem, latviešu daļas gatavojās jau vairākas nedēļas. Tika apmācīti speciāli drašus griezēji un spridzinātāji, nakts un dienas manevros piedalījās Viņa ekselence ģenerālis Radko-Dmitrijevs dodams karaspēka daļām jo sīkus aizrādījumus par

līdzekļiem un paņēmieniem pie mākslīgo šķēršļu pārvarēšanas, pirmās un nākošo nocietinājumu līniju ieņemšanas, batareju saņemšanas un t. t.

Apmēram nedēļu pirms operāciju sākšanās, pēdējā no nakts apmācībām piedalījās korpusu komandieri un visi vecākie kara spēku daļu priekšnieki. Šai apmācībā Armijas komandiers bija pavēlējis demonstrēt trīs rindās drāšu žogos caureju izgriešanu, kā arī uzspridzināšanu ar pagarinātu lādiņu palīdzību. Demonstrācija deva teicamus rezultātus.

Kad 19. decembrī no Viņa ekselesences tika saņemti norādījumi par priekšā stāvošo kaujas darbību rajonu, ģenerālis Misiņš devās uz 6. Sibīrijas kājnieku korpusa štabu, kurā sastāvā vajadzēja ietilpt latviešu brigādēm. Šeit tika zināms, ka priekšā stāvošo kaujas darbību izvešanai ir nodomāts pirmo un otro Latviešu Strēlnieku brigades savienot vienā apvienotā Latviešu Strēlnieku divīzijā zem ģenerāļa Misiņa vadības. No 6. Sibīrijas kājnieku korpusa štaba ģenerālis Misiņš, kopā ar apakšpalkavnieku Bangerski, kas bija nozīmēts par Apvienotās divīzijas štaba priekšnieku, devās uz 2-ās Latviešu strēlnieku brigades štabu, Lāču mājās, no kurienes 19-tā, 20-tā un 21-ā decembrī tika sūtīti izlūki nākoša kaujas rajona un pieeju pamatīgai izpētīšanai.

Izlūki noskaidroja, ka labākās priekš uzbrukumā ejošām kolonām pieejas un salasišanās punkti ir sekošie: 1) uz austrumiem no Mangaļu mežsarga mājām, a) atvašu puduri, kas pieslienas klāt pašiem vācu ierakumiem uz austrumiem no Neiman — mežs. Mangaļu māju ceļa, un b) atvases gar Sarkanais — mežs. Zeltiņa māju ceļa abām pusēm, 2) uz vakariem no Mangaļiem: a) atvases kvadratos (šema 250 asis collā) 353, 354, 373 un 374.

Uz austrumiem no Mangaļu mežs. mājām abas pieejas ir viena no otras atdalītas ar 1—1½ verstes platu atklātu purvu joslu, kurā, pēc gaisa izlūku ziņām, ir stipri nocietināta. Liels purvs atrodas arī uz ziemeļiem no atvasēm, kas var noderēt, ka pieeja uz vakariem no Neiman — mežs. Mangaļu māju ceļa.

Kā kara spēka daļu, tā arī gaisa izlūki šai rajonā nav atraduši stiprus ienaidnieka nocietinājumus. Labākā peeja, atvašu josla gar abām Sarkanais — mežs. Zeltiņa māju ceļa pusēm, atrodas no vispārējā uzbrukuma virziena — līnijas Mangali-Skangali 2,5—

Generalis Rudolis Bangerskijs,
Apvienotās Latv. strēln. div. štaba priekšnieks.

3,5 verstes tālu un bez tam tā atdalīta no šī virziena, kā jau teikts, ar atklātu purvu. Lai nebūtu spēki jāsadala, bet it sevišķi tāpēc, ka kaujas darbībām vajadzēja notikt mežā nakti, nolēma uzbrukuma rajonu norobežot ar austrumu meža malu, kas atrodas Nei-

man — mežs. Mangaļu un Plugge — mežs. Mangaļu māju ceļu rajonā. Uz to arī tika izprasīta 6. Sibīrijas armijas korpusa komandiera pavēle.

Ar korpusa komandiera pavēli, kura tika nodota pa telegrafu, ģenerālim Misiņam tika uzdots 22.-ā decembrī pulksten 10-os uzņemties kaujas rajona, kuru ieņēma latviešu strēlnieku pulki (5-ais Zemgales un 3-ais Kurzemes), komandēšanu.

Līdz pulksten 18-iem 22. decembrī latviešu daļām tika uzdots atsvabināt Trenču, Mežs. mājas Nr. 1 (2-ās brigades daļas), Dzilnas un Beberbeķi (2-ais un 4-ais Latv. Str. pulki). Piecas batarejas (2, 3, 4, 5 un 6) no 3-ās Sibīrijas strēlnieku artilērijas brigades, 6-ais mortīru artilērijas divīziņš un 6-tā batareja no 13-tās smagās artilērijas brigades pāriet ģenerāļa Misiņa rīcībā. 3-ās artilērijas brigades batarejām un 6-tā mortīru artilērijas divīziona divām batarejām tika pavēlēts nostāties izraudzītās kaujas pozīcijās, — pirmām līdz plkst. 12, pēdējām līdz plkst. 10-iem 22. decembrī.

22.-ā decembrī pulksten 10-os latviešu daļas bija sagrupējušās sekoši:

1.-ā brigade: 1-ais Latv. Str. pulks — viens bataljons mežss. mājās Nr. 1, otrs — Staroruskas ceļa un Fedotova šķērsielas krustojumā rajonā. 2-ais Latv. Str. pulks — Beberbeķu muižā. 3-ais Latv. Str. pulks — viens bataljons pozīcijās, rajonā no Neiman — mežs. Mangaļu māju ceļa līdz 14-ās Sib. Str. divīzijas rajonam, otrs Lāču mājās. 4-ais Latv. Str. pulks — Dzilnās.

2.-ā brigade: 5-ais Latv. Str. pulks — pozīcijās no 3.-ā pulka labā flanga līdz augstumam 0,7 uz guberņas robežas. 6-ais Latv. Str. pulks — Lāču un Miglas māju rajonā. 7-ais Latv. Str. pulks — Cenās. 8-ais Latv. Str. pulks — rajonā Trenči — Mežs. m. Nr. 1.

Otrā rota no 7. Sibīrijas sapīeru bataljona — mežs. m. Nr. 1. Artilērija pēc pārgrupēšanās nostājas uz pozīcijām, kā tas parādīts šemā Nr. 1.

21. decembra rītā Lāčos ieradās Armijas komandiers. Sasaucis brigādes un pulku komandierus, Viņa ekselence deva tiem pēdējos vadošos norādījumus, kā arī iztaujāja par 20-tā un 21-ā decembra nakts izlūku gājienu rezultātiem. Armijas komandiera gala vārdi pārliecināja visus priekšniekus panākumu gūšanā. Šī pārliecība tika iedvēsta arī strēlniekiem.

Naktī no 21. uz 22. decembri tika saņemta pavēle 6-am Sibīrijas kājnieku korpusam zem Nr. 400, ar kuru tika uzdots Apvienotai Latv. Str. divīzijai, kopā ar tai padotām citām daļām (5 vieglās batar. no 3. Sib. Str. art. br., 6-ais mort. art. divīz., 6-ā batarēja no 13-ās smagās art. br., otrā rota no 7-ā Sib. sap. b.) strauji un piepeši uzbrukt un pārraut pretinieku pozīcijas abās pusēs no Mangaļu mežs. mājām, pēc kam kopējā virzienā iet uz priekšu — 2-ai brigādei uz Kalnciema muižu, 1-ai brigādei uz Skangaļiem un Klīves muižu, ar nolūku, atspiežot vāciešus pār Lielupi, kopā ar ģeneral-majora Lebedinska karaspēka daļām, virzīties uz Jelgavu. Uzbrukuma sākums pulksten 5-os 23. decembrī.

Apvienotās Latviešu Strēlnieku divīzijas uzbrukumu no labās puses sedza 3-ās Sibīrijas Strēlnieku divīzijas brigādes uzbrukums Neinu kapsētas un Ložmetēju kalna rajonā un 6-ās sevišķu uzdevumu brigādes ar 440 kājn. pulku uzbrukums gar kreiso Lielupes krastu. Kreisais Apvienotās divīzijas flāngs tika segts ar 14-ās Sib. Str. divīzijas uzbrukumu Zeltiņu mežs. mājām un tālāku virzienu uz Žibus-Jaunzemju mežs. mājas rajonu.

Sprīžot pēc kara spēka daļu un gaisa izlūkošanas ziņām, galvenā pretošanās bija sagaidāma Mangaļu un Skangaļu mežs. māju un Klīves muižas virzienā, t. i. 1-ās brigādes uzbrukuma rajonā, jo uz šejieni pa Klīves muižas-Skangaļu un Čiruļu-Skangaļu ceļiem ienaidnieks ātri varēja koncentrēt savus rezerves spēkus no Lielupes rajona.

Otrai brigādei Kalnciema virzienā, pēc pirmās nocietinājumu joslas, uz ziemeļu-vakarēm no Man-

galiem, pārvarēšanas līdz Lediņu-Skudru māju līnijas nekādus kavēkļus nevajadzēja sastapt. Bistamāks bija tikai viņas kreisais spārns no Mangaļu un Skangaļu mežs. māju puses, it sevišķi, ja pirmajai brigādei neveiktos.

Kalnciema virzienā nozīme atkarājās no tā, ka Apvienotās divīzijas labajam spārnam pie Kalnciema tilta vajadzēja saistīties ar ģenerāļa Lebedinska atsevišķu brigādi, kuŗa uzbruka gar Lielupes kreiso krastu uz dienvidiem, kreiso spārnu. Kalnciema tilta aizsniegšana, pēc iespējas ātrāki, bija sevišķi svarīgs jautājums.

Nemot vērā minētos norādījumus, Apvienotās divīzijas priekšnieks nolēma, 1) otrās brigādes rīcībā dot plato rajonu no Cenu-Lediņu ceļa līdz Mangaļu mežs. mājām, cerēdams, ka kādā vietā šeit laimēsies fronti pārraut, 2) ar pirmo brigādi sturmēt nocietinātās ienaidnieka līnijas pārraušanas nolūkā, nelelo rajonu uz rītiem no Mangaļiem, 3) bet priekš tam, lai aizturētu ienaidnieku Mangaļos, uzturētu sakarus ar otro brigādi un turētu ienaidnieku nezināšanā par mūsu īsto uzbrukuma vietu, sturmēt ar nelieliem spēkiem pašas Mangaļu mežsarga mājas. Šaurā fronte deva iespēju uzbrukt atklāti, ja negaidītais frontes pārrāvums neizdotos.

Piepeša nakts uzbrukuma izvešanas ideja nepielaida artilērijas sagatavošanu, bet pēdējā varēja sniegt lielu palīdzību tad, kad pretinieks būtu ieraudzījis mūsu sagatavošanās darbus un kad drāšu žogus un pirmo nocietinājumu līniju vajadzētu sturmēt atklāti.

Artilērijas vajadzība varētu rasties arī pie mūsu kara spēku daļu iedziļināšanās ienaidnieka mežā pret tā rezervēm, kā arī citos gadījumos.

Lai būtu artilērijai ar uzbrūkošiem strēlniekiem ciešāki sakari, tad katrai brigādei nolēma pievienot divas vieglās batarejas, t. i. vienu batareju katram pulkam, kas uzbruka pirmā līnijā, bet atlikušās batarejas apvienot sevišķā grupā vecākā artilērijas priekšniekā (palkavnieks Orels) vadībā, lai varētu

koncentrēt uguni pēc vajadzības uz katru sturmējamo punktu, galvenā kārtā Mangaljiem, Skangaļiem, Brašļiem jeb turēt zem uguns visu uzbrukuma rajona aizmuguri.

Pirmās brigades kreisā spārna aizsargāšanai nolēma ienaidnieka ierakumus ārpus uzbrukuma rajona turēt zem sevišķas grupas vieglās batarejas uguns. Ienaidnieka ierakumi šeit atradās atklātā purvā (cita tieša flangu aizsardzība šeit bija neiespējama bez mūsu uzbrukuma atklāšanas).

Lai pretinieku ar artilērijas uguni jau priekš laika neiztraucētu, tad to vajadzīgs atklāt pēc nocietinātās līnijas pārraušana, jeb gadījumā, kad mūsu piepešais uzbrukums nav izdevies un mums jāsturmē pretinieks atklāti.

22. decembrī 1916. gadā, plkst. 12. Apvienotā Latviešu Strēlnieku divīzija izdeva pavēli Nr. 3: 2-ai brigadei ar 12 lielgabaliem no 3-ās Sibīrijas art. brigades un pusrotu sapieru strauji un piepeši sturmēt un pārraut pretinieka pozīcijas uz vakariem no grāvja, kas iet caur tā ierakumiem starp 18—19 artilērijas mērķiem.

I-ai brigadei bez viena pulka ar 12 lielgabaliem un pusrotu sapieru strauji sturmēt un pārraut pretinieku pozīcijas gar abām pusēm no Mangalju mežsargu mājām uz rītiem no grāvja, kas iet caur tā pozīcijām starp 18 un 19 artilērijas mērķiem, vispārīgā virzienā uz Skangaļiem — Klīves muižu.

Palkavnieka Orela artilērijai, 6 viegliem, 12 haubicām un 4 smagiem lielgabaliem palīdzēt divīzijai uzbrukumā, turot zem vieglās batarejas uguns neapdraudēto pretinieku ierakumu rajonu (mērķi 25—29), smagai artilērijai un mort. divizionam apšaudīt Mangaljus, Skangaļus un ceļu starp tiem, sagatavojoties arī uz aizsargu uguns atklāšanu visa uzbrukuma rajona aizmugurē. Uguni atklāt tikai ar Apvienotās Latv. Str. divīzijas komandiera pavēli. 4-am pulkam palikt divīzijas rezervē, mežā, 1,5 verstes uz vakariem no Kārsteņiem.

Apvienotās Latv. Str. divīzijas pavēles izpildīšanai brigāžu daļām tika doti sekoši speciēli uzdevumi:

Pirmā brigade uzbrūk divās kolonās: 1) palkavnieks Kalniņš ar vienu 3-ā pulka bataljonu bez vienas rotas, 4 ložmetējiem un 6 lielgabaliem (2-ā batareja) sturmē nocietinātās joslas rajonu gar grāvja, kas iet caur kvadrata uzrakstu 374 uz Skangāļiem, rīta malu, izdalot vienu rotu priekš pirmās ierakumu līnijas ieņemšanas un aizstāvēšanas no Sarkanais — Zeltiņa mežs. mājas ceļa ieskaitot līdz līnijai, kuŗa iet no uzraksta 420 kvadratā un k burtu uzrakstā Ekmen; 2) palkavnieks Karlsons ar pirmo pulku un vienu 3-ā pulka bataljonu, 8 ložmetējiem un 3-šo batareju no 3-ās artilērijas brigades uzbrūk nocietinātai pretinieka līnijai uz rītiem no līnijas, kas iet caur kvadrata 418 uzrakstu uz 69. mērķi un tālāku uz Skangāļiem un Klīves muižu.

Palkavniekam Penike, kuŗš atradās ar 2-o pulku brigades trieciena grupas rezervē, tika uzdots pēc no 1-ā pulka nocietinātās pretinieka joslas pārraušanas ieņemt Mangaļus, pēc kam virzīties uz Skangāļiem un Klīves muižu.

Otrā brigade uzbrūk arī divās kolonās: 1) labajā palkavniekam Gopperam ar 7-to pulku un 6 lielgabaliem uzdots pārraut ienaidnieka nocietināto līniju starp 13. un 15. mērķiem, ieņemt birzi, kas atrodas 349 un 350 kvadratā, un tālāk uzbrukt Kalnciema tiltam, 2) kreisajā palkavniekam Vācietim ar 5-to pulku un 6-to batareju pārraut ienaidnieka ierakumu joslu starp 18. un 15. mērķiem un pēc pretinieka batarejas saņemšanas, kas atrodas 412. kvadratā, virzīties uz Skangāļiem.

6-ais un 8ais pulki — brigades rezerve. Pirmajam atrasties starp Mangaļu un Konstantina ceļiem, otrajam — aiz 7-tā pulka. 8-am pulkam, kad 7-ais pulks jau pārrāvis ienaidnieka nocietināto joslu, tika uzdots virzīties tam no muguras caur ienaidnieka ierakumiem un uzbrukt Grabbe virzienā, uzturot sakarus ar 5-to un 7-to pulkiem. Divu 6-tā

pulka rotu uzdevums bija apsargāt mūsu pozīcijas no mūsu pirmās brigades labā spārna (kvadr. 374) līdz Ložmetēju kalnam.

Visus jautājumus attiecībā uz priekšā stāvošo operāciju, neieskaitot pavēles, Apvienotās divīzijas priekšnieks noskaidroja kopā ar 2-ās brigades komandieri, pulku komandieriem un artilērijas priekšniekiem.

Vispārējo uzbrukumu bija uzdots sākt pulksten 5-os 23. decembrī.

Ļoti lēni gāja pulku salasīšanās izejas punktos. Ceļi, pa kuriem garās rindās vilkās artilērijas paņēmji ar lādiņiem, bija galīgi aizputināti. Sāka pat šaubīties, vai tik karaspēka daļas laikā sasniegs izejas punktus.

Ap pulksten 20. Apvienotās divīzijas priekšnieks ar štāba priekšnieku, apakšpalkavnieku Bangerski un vecāko adjutantu, podporučiku Ozolu devās no Segļiņu mājām uz blindažu, kas atrodas uz Staroruskas un Fedotov aceļu krustojuma.

Pulksten 3-os 23. decembrī visas Apvienotās Latv. Str. divīzijas daļas bija ieņēmušas norādītos izejas punktus pēc šemas Nr. 1.

Pulksten 4-os 30 min. pirmā brigādē viena caureja drašu žogos bija izgriesta nepamanīti no ienaidnieka; otru caureju dabūja pulksten 5-os 20 min. ar spridzināšanu (pirmo rindu) un atklātu griešanu (pēdējās 3 rindas), jo pretinieks bija palicis nemierīgs.

Pēc spridzināšanas trokšņa vadošais (1-ais Daugavgrīvas Latv. Str.) pulks ātri caur abām caurejām devās uz priekšu un ielauzās vācu ierakumos; ātrā laikā ar štiķi un rokas granātu palīdzību bija iztīrīti no ienaidnieka ierakumi un pulks devās tālāk gar ceļu Skangaļu virzienā.

Vācieši ārkārtīgi pretojās un nāca pret abiem uzbrūkošās kolonas spārniem pretuzbrukumos, kurus atsita izsūtītās rotas ar ložmetējiem. Ap pulksten 5-eeem 30 min. noskaidrojās, ka otrās brigades 14. mērķa rajonā pretinieka nocietinātā līnija pārrauta un ka vadošais (7. Bauskas Latv. Str.) pulks,

pēc īsas cīņas, atklāti pārvarot ienaidnieka drāšu žogus, ir ieņēmis pirmo ienaidnieka ierakumu rindu.

Pulksten 7-os paspēja ievirzīties, no vadošām daļām radītos pārrāvumos, ienaidnieka aizmugurē 1-ās brigades rajonā I. bataljons 3-ā pulka un viss 2-ais pulks, — 2-ās brigades rajonā — viss 8-ais pulks un priekšējās rotas no 6-tā pulka.

Ātrā rezervu izmantošana bija nepieciešama tāpēc, ka visa operācija balstījās uz apslēptu sagatavošanos, piepešu triecienu, strauju un ātru panākumu izmantošanu. Pie tam vēl kaujas darbība notika mežā, dziļā sniegā; šādos apstākļos spēki ātri mazinās un sakaru uzturēšana apgrūtināta. Ap pulksten 7-eem 10 min. 3-ā pulka komandiers pa telefonu ziņoja, ka pretinieks nāk stiprā pretuzbrukumā no 18—19 mērķu puses uz viņa II. bataljona labo spārnu, kas uzbrūk Mangaļiem 389. kvadrata rajonā, un ka viņš baidās, vai tik stāvokli būs iespējams noturēt.

Ja vācu pretuzbrukums tiem no 3-šā pulka k-ra norādītā virzienā izdotos, tad tam varēja būt sliktas sekas priekš visas operācijas, jo, pārvarot 3 rotas no 3-ā pulka, pretinieks atrastos pirmās brigades uzbrūkošo daļu aizmugurē, pārdalot uz divām daļām Apvienoto Latv. Str. divīziju.

Apvienotās divīzijas priekšnieka rezervā atradās 4-ais Latv. Str. pulks 375. kvadrata rajonā un mežs. māju Nr. 1 rajonā 10-ais Sibīrijas strēlnieku pulks, kuŗu korpusa komandiers bija nodevis 22. decembrī otrās brigades komandiera rīcībā.

Ar telefonogramu 2054 tika uzdots 4-tā pulka komandieram ar vienu bataljonu enerģiski uzbrukt ienaidniekam Mangaļu virzienā. Izpildīt uzdevumu visos sīkumos; ziņot pa telefonu par vācu pretuzbrukumū, atzina par nevēlamu.

Pulksten 7-os 20 min. tika saņemts ziņojums no 1-ā latviešu pulka komandiera (zem Nr. 192 no 23. decembra, plkst. 7.), ka, trūkstot sakariem ar 2-ro pulku, tas, virzoties uz priekšu, baidās par savu kreiso spārnu, kāpēc lūdzot palīgā 2-ro un 4-to pul-

kus. Otram pulkam, kas atradās pirmās brigades rezervē, bija speciels uzdevums: aiz pirmā pukla ielausties pretinieka ierakumos un ieņemt Mangaļu nocietināto punktu, pēc kam tikai virzīties uz Skangaliem.

Mangaļu ieņemšana varēja 2-ro pulku aizturēt uz nenoteiktu laiku, bet panākumu attīstīšanai vajadzēja vadošo pulku enerģisku iešanu uz priekšu — uz Skangaliem un Klīves muižu, bet no pirmā pulka komandiera ziņojuma varēja spriest, ka tā enerģiju priekš jauna trieciena var uzturēt tikai ar svaigu spēku palīdzību.

Apvienotās divīzijas labajam spārnam palīdzības nevajadzēja, kā to ziņoja 2-ās brigades komandiers, jo tur pretinieks neuzmācās; bez tam vēl pēc 2—2,5 stundām vajadzēja pienākt no mežs. mājām Nr. 1 Apvienotās divīzijas štaba rajonā 10-am Sibīrijas Strēlnieku pulkam.

Tāpēc 4-tā pulka komandieram tika nosūtīta pavēle (telefonograma Nr. 2056, 23. dec. plkst. 7-os 30 min.) ar vienu bataljonu palīdzēt pirmajam pulkam un bez tam vēl atkārtots otrā bataljona uzdevums iet palīgā 3-am pulkam. Ap pulksten 8-eem trešā pulka komandiers ziņoja, ka vācu pretuzbrūkums atsists ar tā paša spēkiem, tā ka 4-tā pulka bataljona, kurš bija pienācis jau pie trešā pulka rajona, palīdzība ir nevajadzīga.

Otrs 4-tā pulka bataljons bija pašlaik pagājis garām divīzijas štābam, atrazdamies ceļā uz pirmo pulku. Tādā kārtā radās iespēja tūdaļ visu 4-to pulku sūtīt pirmā pulka panākumu paplašināšanai pēdējam palīgā, uz ko arī tika pulksten 8-os 13 min. dots rīkojums (ziņojums Nr. 17b no 23. dec. 1916. g. plkst. 8-os 13 min.). Tai pašā laikā tika pavēlēts arī otrā pulka komandieram enerģiski paplašināt pirmā pulka panākumus.

Vēlāk noskaidrojās, ka 2-ais pulks Mangaļu nocietinājumu punktu nav ieņēmis: I. bataljons aizrauts no pirmā pulka un bataljona no trešā pulku straujā triecienā, metās, caur drāšu žogiem, pakal

ienaidniekam, kas atkāpās uz dienvid-vakariem. II. bataljons bija ar bataljona komandiera iniciatīvi virzīts uz dienvid-dienvid-rītiem, lai atsistu pretinieka pretuzbrukumus pirmā pulka kreisajam spārnam.

Ievērojot to, ka uzbrukums notika ļoti ātrā tempā, un karaspēka daļas atradās pastāvīgā kustībā mežainā apvidā, telefona sakarus starp brigādēm un pulkiem, kā arī starp pēdējiem un to daļām nevarēja kārtīgi, vismaz pirmā dienas pusē, uzturēt. Ziņas par daļu atrašanās vietām un pārgrupēšanos pienāca ar pusotras jeb vēl vairāk stundu nokavēšanos, tā ka viņu saturs bija jau novecojies. Viss tas ļoti apgrūtināja vadību un savstarpīgu orientēšanos.

Pulksten 8-os 30 min. Apvienotās Latviešu Str. divīzijas daļas bija sargupējušās, kā parādīts šemā Nr. 2.

Otrā brigade: 7-ais pulks no meža, kas atrodas 348., 349. un 350. kvadratos, virzījās tālāk uz Grabbe; uz rītiem no 7-tā pulka, 338. kvadrata virzienā uzbruka 8-ais pulks, bet vēl tālāk uz rītiem vispārējā virzienā uz Skangāļiem, lai atvieglinātu 5-am pulkam ieņemt vācu ierakumus, uzbruka 6-tā pulka viens bataljons.

Piektā pulka uzbrukums 16—17. mērķiem, kā palkavnieks Auzans ziņoja, nebija izdevies, un pulks, ciezdams lielus zaudējumus, turējās mežmalā, pretīm savam izejas punktam.

1-mā brigade: noteikta karaspēka daļu atrašanās vieta netika noskaidrota. Pēc dabūtām ziņām 1-ais pulks, pirmie bataljoni no 2-ā un 3-ā pulkiem, pēc ienaidnieka batarejas Nr. 114, uz dienvidiem no Mangāļiem, saņemšanas, sargupējās kvadratu 438, 439 un 440 rajonā un virzījās uz Skangāļiem. Kreiso spārnu apsargāja dažas 2-ā pulka rotas.

3-ā pulka otrais bataljons bija tikko atsitis vācu triecienu no 18. un 19. mērķu puses, 4-ais pulks atradās ceļā uz pārrāvumu, lai sekmētu uzbrukumu Skangāļu virzienā. Otrās brigades daļas pēc nocie-

tinājumu joslas pārraušanas cieta zaudējumus, galvenā kārtā no artilērijas uguns. Pirmās brigades daļām vajadzēja ar kauju ieņemt ierakumus uz dienvidiem no Mangaļiem, nocietinātu punktu „Gorodok” uz rītiem no pārrāvuma, batarejas aizsargu ierakumus, blokhaužus uz ziemeļiem no 69. mērķa un bez tam atsist pretinieka pretuzbrukumus kreisajā spārnā.

Rezerves. 10-ais Sibīrijas Strēlnieku pulks atradās ceļā uz divīzijas štabu no mežs. mājām Nr. 1. 9-ais Sibīrijas Strēlnieku pulks no Cenām uz korpasa štaba rīkojumu, tika pārcelts uz mežs. rajonu Nr. 1.

Savu uzdevumu — pārraut ienaidnieka nocietinājumu joslu — Apvienotās Latviešu Strēlnieku divīzijas daļas pulksten 8-os 30 min. bija izpildījušas. Atceroties Armijas komandiera noteikumu, kas bija zināms katram kara vīram, neapstāties pie dažādu šķēršļu un nocietinātu punktu ieņemšanas, jo tiem jākrīt pašiem no sevis, abu brigažu daļas steidzīgi devās uz priekšu, atstājot tikai nelielas daļas spārnu aizsegšanai un aizmugures apsargāšanai, bet arī tikai tad, kad ienaidnieks tos apdraudēja.

Parastos apstākļos Apvienotās divīzijas spēki, nezin, vai būtu pietikuši, lai, pēc uzbrukumā ciestiem, ievērojamiem zaudējumiem, nocietinātu 10—12 verstes garas jaunas pozīcijas.

Kaimiņu darbību vēl nevarēja manīt. Sevišķi no liela svara būtu bijuši ģenerāļa Lebedinska Atsevišķās brigades panākumi Lielupes kreisajā krastā, ar kuŗu mūsu labajam spārnam vajadzēja savienoties pie Kalnciema tilta. 3-šā Sibīrijas strēln. divīzijā, kas atradās blakus, tāi laikā notika slepena caureju taisīšana ienaidnieka drāšu žogos, un stāvēja vēl priekšā artilērijas sagatavošana. No 14-ās divīzijas nāca pa telefonu nepārbaudītas ziņas par ienaidnieka pozīciju pārraušanu.

Tālākā virzīšanās uz priekšu, bez šaubām, atvieglinātu kaimiņu darbību, bet ja tiem nebūtu panākumu, bez lielāku rezervu pārsviešanas Mangaļu,

Skangalu un Grabbe rajonā, divīzijas uzbrukums Kalnciema-Klīves muižas virzienā nevarēja attīstīties.

Nolēmis turpināt enerģisku virzišanos uz priekšu Lielupes virzienā, divīzijas komandiers lūdz sūtīt uz pārrāvuma I. brigades rajonu kavaleriju, kuŗas parādīšanās ienaidnieka aizmugurē varētu izsaukt vāciešos paniku.

Dr. Jansons ierīko pārsienamo punktu ieņemtajā vācu blindāžā.

Ap pulksten 9 ieradās 3-ais un 4-ais bataljons no 10-tā Sibīrijas Str. pulka. Otrās brigades daļām, kuŗas gāja arvienu uz priekšu, bija ļoti grūti uzturēt sakarus ar viņu aizmuguri, jo pretinieks, pamudināts no 5-tā pulka neveiksmes, ar visiem spēkiem mēģināja tās atgriest. Caurejas paplašināšanai palikavnieka Auzana rīcībā tika izsūtīts 10-tā Sibīrijas pulka 3-ais bataljons. Tā paša pulka 2-ais un 4-ais bataljoni tika izsūtīti 2-ā Latv. pulka k-ra rīcībā 1-ās

brigades panākumu paplašināšanai. Tos virzīja uz dienvidiem, lai viņi sturmētu Skangaļu pozīcijas.

Sakarā ar Skangaļu pozīciju sturmēšanu bija nepieciešami vajadzīgs ieņemt aizmugurē palikušo Mangaļu mežs. māju nocietināto punktu. Tas tika no divīzijas komandiera uzdots izpildīt 10-ā Sib. pulka 1-am bataljonam. Šis bataljons, pazaudēdams ceļu, bija gājis par daudz uz dienvid-vakariem un iznācis pie Skangaļiem. Mangaļi bija palikuši vēl ar vienu ienaidnieka rokās.

Pirmās brigades daļas, izsitot vāciešus no blindažām un ierakumiem, kas atradās gar ceļa malām, virzoties ar kauju uz dienvidiem, pulksten 11-os un 30 min. ieņēma visas Skangaļu pozīcijas, kas sastāvēja no veselas rindas blokhaužu, un pakalna, nocietināta ar drāšu žogiem, kurus turēja zem uguns vācu smagā artilērija.

Pulksten 12-os 10 min. Latviešu brigades štabu sasniedza 9-ā Sibīrijas strēlnieku pulka priekšējās daļas. Tā ka bija jau noskaidrots, ka Mangaļi vēl atrodas vācu rokās, tad nekavējoties tika nodalīts 9-ā Sibīrijas pulka 1-ais bataljons to ieņemšanai un izsūtīts 3-ā Latv. Str. pulka komandiera, palkavnieka Kalniņa, rīcībā.

Jau pulksten 13-os radās apstākļi, kuri ne visai labi atsaucās uz visas operācijas gaitu. Apvienotās Latv. divīzijas daļas iespiedās dziļi ienaidnieka rajonā, domādamas ar savu virzišanos uz priekšu atvieglināt kaimiņu darbību un cerēdamas, gadījumā, ja kaimiņiem neveiktos, ka panākumus paplašinās no aizmugures pieaicinātie papildu spēki. Ja uzbrukums būtu izdevies visā, no Armijas Komandiera norādītā rajonā, tad priekš pretinieka sakaušanas nevajadzētu nekādus papildu spēkus, jo vāciešiem svabādu lielāku spēku šeit nebija.

Par ģeneraļa Lebedinska grupas uzbrukumu gar Lielupes kreiso krastu nāca pavisam neapmierinošas ziņas, no kurām varēja spriest, ka mūsu labais flāngs pie Kalnciema ar šo grupu sakarus nedabūs.

3-ās Sibīrijas Strēlnieku divīzijas rajonā par jaunu gatavojās uz artilērijas sagatavošanu, jo kājnīeku uzbrukums līdz šim nebija veicies. Pulksten 12-os un 50 min. no 14. Sib. Str. divīzijas kreisā spārna tika saņemta uztraucoša telegrāma, ka 55. un 56. Sibīrijas Strēln. pulki, nepabalstīti no kreisā spārna kaimiņiem, atvilkušies no ieņemtajiem vācu ierakumiem uz savu izejas stāvokli. Tādā kārtā cēribas uz kaimiņu palīdzību, savukārt, daļām, kuŗas bija fronti pārrāvušas, — vēl nepiepildījās. Atlikās tikai sūtīt uz pārrāvumu lielākus spēkus, neievērojot pretinieka šauro priekšējo pozīciju līniju, attīstīt operāciju ienaidnieka aizmugurē un ieņemt Lielupes līniju, pat Jelgavu.

Taisni šai laikā tika saņemta no korpusa komandiera telegrāma, ar kuŗu tas pavēlēja divīzijas komandieram rēķināties tikai ar saviem spēkiem, t. i. 1-mo un 2-ro Latviešu Strēlnieku brigādēm, sastāvošām no 16 bataljoniem, kuŗi bija nakti sturmējuši un pārrāvusi ienaidnieka fronti, tad 10. un 9. Sibīrijas Strēlnieku pulkiem, no kuŗiem pirmais viss bija jau darbā pie grūto panākumu paplašināšanas un nodrošināšanas, bet no pēdējā, pēc viena bataljona aizsūtīšanas Mangaļu ieņemšanai, bija palikuši neizmantoti tikai 3 bataljoni. Mangaļi vēl nebija ieņemti. Ienaidnieks Skangaļu-Klives muižas virzienā stipri turējās katrā blokhauzī un dabīgā atbalstu punktā, kā arī nāca pretuzbrukumos no frontes, un, galvenā kārtā, no 1-ās Latviešu brigades un 10-tā Sibīrijas Strēln. pulka kreisā spārna. Uz otro Latv. brigādi ienaidnieks netaisīja nopietnu spiedienu, bet tās iedziļināšanās ienaidnieka aizmugurē bija riskanta, jo nebija nodrošināta izeja, tā tad ņemt palīgspēkus no otrās brigades nebija iespējams. Bez tam vēl šeit stāvoklis bija nenoteikts, jo sakarus starp pulkiem nācās uzturēt ļoti grūti.

Sakaru uzturēšanas un orientēšanās grūtumus pierāda sekošs fakts. Otrās Latviešu brigades kauju aprakstā ir norādīts, ka 11. un 12. rotas no 10. Sibīrijas strēlnieku pulka ar 6. Latviešu Strēlnieku pulka

komandieri, palkavnieku Lielgalvi un brigades štaba priekšnieka v. i., štabskapitanu Ozolu, priekšgalā, ap pulksten 19-iem 23. decembrī, virzoties no ziemeļu-vakariem gar pretinieka ierakumiem, it kā būtu nogājušas līdz Mangāļiem, kurī bijuši no pretinieka atstāti. Bet 1,5—2 verstis uz ziemeļu-vakariem no Mangāļiem, pret vācu ierakumiem, kurī it kā būtu bijuši no vāciešiem pamesti, turējies savās pozīcijās 5-ais Latv. Str. pulks. Bet otrās brigades komandiers ne vienreiz vien ziņoja, ka minētais pulks nevar pārraut ienaidnieka pozīciju līniju. 5-ā pulka izešana uz priekšu un kaut arī tikai pirmās vācu ierakumu joslas ieņemšana būtu nodrošinājusi:

1) sakarus ar abām brigādēm, 2) kopīgu pārrāvumu, piecas verstis platumā, tagadējo divu vietā, no kuļiem katrs bija tikai dažus simts soļus plats, ar ko būtu nodrošināti iekšējie spārni un apsargāta mūsu aizmugure, beidzot 3) atsvabinātu ievērojamu daļu rezervu, kas bija aizņemti ar Mangaļu sturmēšanu. Palkavnieks Lielgalvis ar štabskapitanu Ozolu bez šaubām ir noturējuši par Mangāļiem kādu citu nocietinātu punktu 413. jeb 414. kvadratu rajonā, bet fakts paliek, ka palkavnieka Lielgalvja virzīšanās uz dienvid-rītiem neatstāja nekādu iespaidu uz 5-ā Latviešu pulka darbību, kurš, ja tic ziņojumam, aizsargājis savu stāvokli pret tukšiem ienaidnieka ierakumiem. Šeit parādījās ļoti grūta sakaru uzturēšana mežā un orientēšanās neiespējamība.

Lai būtu vairāk spēku priekš galvenā trieciena, tad mūsu 3 $\frac{1}{2}$ verstes garās pozīciju pamatlīnijas apsargāšana un sakaru uzturēšana ar 14. Sib. Str. divīzijas rajonu tika uzdots, kaujas sākumā, 3-ā Latviešu Strēlnieku pulka 7-ai rotai.

Pēc tam, kad zem pretinieka spiediena 14-ās Sibīrijas Strēlnieku divīzijas daļas bija atvilkušās izejas stāvoklī, radās bailes no vācu mēģinājuma savus panākumus paplašināt, pārraujot mūsu fronti starp mūsu un 14-ās Sib. divīzijas rajoniem. Tāpēc, ja ne tūdaļ, tad katrā ziņā uz vakara pusi vajadzēja kaut ko izdalīt no tiem pašiem, līdz šim vēl neaiz-

tiktiem, trim 9-tā Sib. pulka bataljoniem mūsu kreisā spārna apsargāšanai.

Tā tad panākumu attīstīšanai divīzijas komandiera rīcībā spēku vairs neatradās: 9-ā Sib. pulka trīs bataljonus jau iepriekš vajadzēja atstāt flangu aizsargāšanai un dažādu citu varbūtību likvidēšanai. Vēl gaidīja uz kavaleriju, kurai bija patstāvīgs uzdevums — doties caur pārrāvumu uz ienaidnieka aizmuguri. Kavalerijas sekmīgā darbība varētu izsaukt dažādas pārgrozības visā tālākā operācijas gaitā. Pēc kavalerijas ierašanās tika pavēlēts: 1) otrās brigades komandieram nodibināt sakarus ar karaspēka daļu labo spārnu pie Skangāļiem, virzot uz priekšu 5-to Latv. Str. pulku, jeb izdalot nodaļas no pulkiem, kas atrodas pārrāvumā; 2) 2-rā un 3-šā pulka komandieriem organizēt izlūkošanu pa kreisi uz 14-ās Sib. Str. divīzijas pusi un apsargāt savus kreisos spārnus.

Pulksten 15-os un 45 min. tika izsūtīta pavēle 3-am Latv. Str. pulka komandieram pasteigties ar Mangaļu ieņemšanu.

Stundu pēc 9-ā Sib. pulka 1-ā bataljona izsūtīšanas sturmēt Mangaļus, 2-ais tā paša pulka bataljons tika uz Apvienotās divīzijas komandiera pavēli steidzīgi izsūtīts 2-ā Latv. Str. pulka komandiera rīcībā, lai atsīstū pretinieka pretuzbrukumus kreisajam spārnam no 471, 482 un 483 kvadratu puses.

Starp pulksten 14. un 15. ieradās ģenerāļa Kanšina kavalerijas brigade. Izsūtītie izlūki noskaidroja, ka jātnieku daļu kustības ir iespējamas tikai pa tekām, vietām pat zirgi jāved aiz pavadām: platie grāvji, kuŗu bija daudz, neatļāva jātniekiem svabādi rīkoties. Vienam no eskadroniem pēc tilta uztaisīšanas, izdevās nokļūt līdz Skangāļiem, bet tas neko nevarēja uzsākt un tam vajadzēja atgriesties; atgriezās arī divi citi eskadroni, kas bija palikuši Mangaļu rajonā.

Tā kā metās krēsla, tad pulksten 16-os un 20 min. 9-tā Sibīrijas strēlnieku pulka komandieram tika pavēlēts ar divām rotām un ložmetējiem ieņemt

mūsu ierakumu pamata līniju līdz 14-ai Sibīrijas Strēlnieku divīzijai, lai cieši nosargātu pa nakti mūsu Apvienotās divīzijas kreiso spārnu.

Apmēram pulksten 16-os un 40 min. tika saņemtas ziņas par straujiem vācu pretuzbrukumiem no Brašļu puses, kā arī no dienvid-vakariem, apņemot mūsu labo spārnu pie Skangāļiem. Mūsu daļu novietošanās ap to laiku parādīta šēmā Nr. 3.

Pēdējam rezervam — 9-tā Sibīrijas Strēlnieku pulka bataljonam ar ložmetējiem tika pavēlēts iziet mūsu priekšējos ierakumos, lai vajadzības gadījumā varētu sniegt ātru palīdzību 1-ai Latv. Strēlnieku brigādei.

Ap pulksten 17-iem palkavnieks Auzans nodeva priekš orientēšanās divīzijas komandieram 2-ās Latv. brigādes štāba priekšnieka v. i. ziņojumu, izsūtītu pulksten 15.50 min. no 15. mērķa rajona, no kura varēja spriest, ka pa kreisi no otrās brigādes nav uguns, kā redzams, tad vācieši ir atstājuši ierakumus pret 5-to Zemgales Latv. pulku. Bez tam vēl likts priekšā virzīt uz Skangāļiem kreisā spārna daļas. Ģenerālis Misiņš, pēc ziņojuma izlasīšanas, pavēlēja palkavniekam Auzanam pārīrināt 5. Zemgales Latv. pulka virzišanos uz priekšu, lai palīdzētu pirmās brigādes daļām. Ja vajadzīgs, sturmēt vāciešus, kas atrodas ierakumos, no flanga Mangāļu virzienā, palīdzot 5. Zemgales pulkam tikt uz priekšu.

Tā kā abu brīgažu štābi atradās kopā ar Apvienotās divīzijas štābu, tad ar palkavnieku Auzanu bija pastāvīgi sakari, un pavēles otrās brigādes komandieram ģenerālis Misiņš deva personīgi un mutiski.

Ap pulksten 18-iem tika saņemta ziņa, ka daļas, kas ieņēma Skangāļu pozīcijas, pārvarētas no pretinieka un sāk atkāpties gar ceļu uz ziemeļiem.

Tā kā jau priekš pulksten 16-iem nāca no daļu komandieriem ziņojumi par kaŗaspēka grūto stāvokli bez ēdiena, ko vēl pavairoja nogurums un aukstums, jo drēbes bija izmirkušas, tāpēc nevarēja palauties uz to, ka tās daļas tiks savestas tādā kārtībā, ka viņas varēs ieņemt un nosargāt pa nakti noteiktu

liniju, it sevišķi liniju bez ierakumiem, tad ar telegramu Nr. 30B tika lūgta korpusa komandiera atļauja izmantot 53-šā pulka divus bataljonus, kas atrodās korpusa rezervā Apvienotās divīzijas štaba rajonā.

Pēc pulksten 18.20 min, Apvienotās divīzijas komandiers, atstājot savā vietā apakšpalkavnieku Bangerski, personīgi devās Mangaļu-Skangaļu virzienā, apturot uz ceļa un sūtot atpakaļ dažādu karaspēka daļu atsevišķas karēivju grupas.

Kad ģenerālis Misiņš bija izgājis, apmēram pulksten 19, uz divīzijas štabu tika atvesta partija (150 cilvēki) sagūstītu vāciešu. Pēc tam ieradās kāds 9. Sib. str. pulka virsnieks, kas ziņoja pulka komandieram, ka pirmais bataljons sturmējis un ieņēmis Mangaļus, saņemdamus gūstekņus un ložmetējus.

Vēl nebija nopratināti un nosūtīti gūstekņi, kad kāds no virsniekiem ap pulksten 20 ziņoja ģenerālim Kržeminskim, ka Mangaļi par jaunu no vāciešiem ir ieņemti un 9. Sib. pulka pirmais bataljons viss iznīcināts. Tai laikā atnākušais ģenerālis Misiņš apstiprināja ziņu par Mangaļu atdošanu pretiniekam.

Priekš divīzijas komandiera atgriešanās pulksten 19.50 min. uz nosūtīto telegramu 30/B tika no korpusa štaba saņemta atbilde 08308, ka 53. Sibīrijas Strēlnieku pulka daļas nav atļauts ģenerālim Misiņam izlietot. Bez tam vēl bija pavēlēts noturēt ieņemtos punktus un sakārtoties.

Pulksten 22 Apvienotās Latv. Strēln. divīzijas daļas ieņēma apmēram tādu stāvokli, kā tas norādīts šemā Nr. 4.

Priekš ģenerāļa Misiņa atnākšanas apakšpalkavnieks Bangerskis runāja pa telefonu ar korpusa štaba priekšnieku par 53. Sib. pulka bataljonu nodošanu Apvienotās divīzijas komandiera rīcībā. Korpusa štaba priekšnieks izteica cerības, ka korpusa komandiers vajadzības gadījumā neatteiksies dot savas pēdējās rezerves, lai tikai ģenerālis Misiņš noteikti paziņo par savu tālāko darbības planu, kā arī norāda, kādam nolūkam vajadzīgi 53. pulka bataljoni.

Pēc divīzijas komandiera ierašanās apakšpal-kavnieks Bangerskis atstāstīja tam savu sarunu ar korpusa štaba priekšnieku. Generalim Misiņam, kad tas zvanīja pa telefonu uz korpusa štabu, no turienes pateica, ka par Apvienoto karaspēka daļu priekšnieku ir jau iecelts ģenerālis Trikovskis — 3. Sibīrijas strēlnieku divīzijas komandiers, kas drīzi ieradīsies Apvienotās divīzijas štabā.

Pulksten 23-os 23. decembrī ieradās Apvienotās Latviešu Strēlnieku divīzijas štabā ģenerālis Trikovskis un uzņēmās Apvienoto karaspēka daļu komandēšanu.

Apvienotā divīzijā zaudējumu ziņas no tai piedotām daļām netika iesūtītas. Pašas Apvienotās Latviešu Strēlnieku divīzijas daļās ierinda zaudēja 25% no štata virsniekiem un 31% karēivju, šai skaitā kritušu: virsnieku 6,5%, karēivju 4,9%, kas iztaisa 25% virsnieku un 15,8% karēivju no vispārējiem zaudējumiem.

Trofeju (lielgabalu, ložmetēju, lādiņu kastes, dažādu krājumu un gūstekņu) saņemts daudz, bet ceļu trūkuma dēļ uz mūsu pusi lielākā daļa saņemtā, neieskaitot ložmetējus, vajadzēja iznīcināt, jeb sabojāt. Sīki trofeju apraksti pievienoti Apvienotās Latviešu Strēlnieku divīzijas daļu kaujas darbību aprakstiem.

No 16 saņemtiem lielgabaliem izvesti tikai 4, citi samaitāti; ložmetēju saņemts apmēram 24, izvestu ap 20. Gūstekņu skaits vairāk par 600.

S l ē d z i e n i: 1. Kā jau bija paredzēts, stiprāko pretošanos ienaidnieks izrādīja 1. Latviešu Strēlnieku brigades rajonā, kuŗa uzbruka Mangaļu, Skangaļu un Klīves muižas virzienā. Otrās brigades daļām, spriežot pēc ziņojuma pulksten 15.50 min., pretošanos izrādīja tikai atsevišķas blindāžas pa kreisi, t. i. no Mangaļu puses, viņas neapšaudīja („Vispārīgi uguns nav nekādas,” ziņoja 2. Latv. Str. brigades štaba priekšnieka v. i.).

Pateicoties tam, ka kaimiņu rajonos netika nekas panākts, vācieši virzīja, kā redzams no gūstekņiem, visus savus svabādos bataljonus un rotas (49 un 16

landvēra, un 16. landšturma pulkus, 4. Poznaņas un 16. landšturma bataljonus, 332. un 407. kājnieku pulku daļas un gvardijas strēlniekus) uz Skangaliem.

2. 5. Zemgales Latviešu Strēlnieku pulka neveiksme atsaucās uz visas operācijas gaitu: 5. pulks bija sakaru pulks starp abām brigādēm. Viņa palikšana uz vietas atstāja atklātus abu brigāžu iekšējos spārnus. Uz Apvienotās divīzijas komandiera nemītigām pavēlēm, pasteigties ar 5. pulka virzišanu uz priekšu, sekoja ziņojumi, ka viss iespējamais tiek darīts, lai atvieglinātu 5. pulkam ieņemt pretinieka ierakumus. Tas bija redzams no palkavnieka Auzana ziņojumiem 6. Sibīrijas armijas korpusa komandieram pulksten 8.30 minutēs un 13.40 minutēs, kā arī no 2. brigades štaba priekšnieka v. i. ziņojuma no pulksten 15.50 min. palkavniekam Auzanam. Gaidot rezultatus, pēc 2. brigades komandiera rīkojumiem, uznāca krēsla un 5. Latviešu pulks palika uz vietas līdz 1. brigades atiešanai no Skangaliem.

3. 2. brigade, iedziļinādamās plašajā purvu un mežu apgabalā uz Kalnciema pusi, kaut arī to ienaidnieks neapdraudēja, bija spiesta nodrošināt savus spārnus un aizmuguri un tāpēc nevarēja sniegt manāmu palīdzību 1. brigades daļām, ne ar tiešu uzbrukumu, ne ar ienaidnieka uzmanības saistīšanu pie sevis.

4. 1. brigades daļas vakarā tika izspiestas no Skangaļu rajona un ieņēma platu, bet ne dziļu joslu ienaidnieka rajonā.

Tā tad Apvienotā Latviešu Strēlnieku divīzija savu uzdevumu, pārraut ienaidnieka nocietinājumu joslu, izpildīja, iedziļinoties ar savām priekšējām daļām 5—6 verstis ienaidnieka rajonā un saņemot batarejas.

Tālākā virzišanās uz Jelgavu bija domāta kopā ar kaimiņiem, kuŗu uzbrukums 23. decembrī bija nesekmīgs.

Apvienotās Latviešu Strēlnieku divīzijas komandiers ģenerālmajors M i s i ņ š.

Apvienotās Latviešu Strēlnieku divīzijas štaba priekšnieka v. i., apakšpalkavnieks B a n g e r s k i s.

III.

I. Latviešu Strēlnieku Brigades 22.— 23. decembra
1916. g. kauju apraksts.

Karte 2 v. un šema 250 asis collā.

Šīs operācijas sagatavošanas darbi tika izvesti ļoti enerģiski. Armijas komandiers, piedaloties 21. novembrī pie Vāveru muižas 4. Vidzemes pulka nocietināto joslu aizsargāšanas un sturmēšanas apmācībā, izteica pārliecību, ka Latviešu brigādēm visdrīzākā laikā vajadzēs veikt sevišķi svarīgus uzdevumus un tāpēc pavēlēja visu brigadi savest kopā un enerģiski apmācīt pēc no Viņa ekselences izstrādātas programmas. Lai šo pavēli izpildītu, I. brigades komandiers izsūtīja 24. novembrī zem Nr. 38 (slepeni) uz pulkiem cirkulārrikojumus, ar sīkiem mākslīgo kavēkļu pārvarēšanas paņēmieni aprakstiem. Galvenā savādībā šais Armijas Komandiera uzrādītos paņēmienos bija tā, ka karaspēka daļām pašām ar saviem spēkiem jāpārvar kavēkļi, bez artilērijas sagatavošanas, jo no artilērijas nevar vairāk pagērēt, nekā tā var dot.

Pamatojoties uz Armijas štaba rīkojumu, ar 2. Sibīrijas korpusa pavēli no 25. novembra zem Nr. 157 — 1. un 4. pulki tika ieskaitīti korpusa rezervē un atsvabināti no visiem darbiem. Šie divi un 3. Kurzemes pulks, kas atradās Milgrāvī, tika nepārtraukti apmācīti, pie kam apmācības vadīja brigades komandiers personīgi.

Tā kā 2. Rīgas pulks no 11. zepembra ieņēma kaujas rajonu un nemitīgi strādāja pie pozīciju nostiprināšanas, tad brigades komandiers 30. novembrī zem Nr. 44 (slepeni) iesniedza padotības kārtā raportu, kurā tas lūdza novietot 2. pulku tā, ka tas varētu izvest apmācības pēc Armijas Virspavēlnieka programmas, norādot, ka, ja tik vien būs dota pulkiem iespēja izvest apmācības pēc uzstādītās programmas un piesavināt cīņas paņēmienus, par sekmēm priekšā stāvošās kaujās nav jāšaubas.

2. Rīgas pulks tika nomainīts un 5. decembrī ieradās Agenskalnā. Uz šī pulka apmācību brigades komandiers grieza sevišķu vērību, jo tas bija ilgi atradies pozīcijās. Līdz pulku koncentrēšanās laikam (20. dec.) visi tie jau daudz maz bija iepazinušies ar nocietinātu joslu sturmēšanas programmu.

Paraleli lauku apmācībām tika sārīkotas sevišķas virsnieku apmācības un, bez tam vēl, parauga apmācības brīvā dabā.

14. decembrī tika izsūtīta Armijas Virspavēlnieka pavēle zem Nr. 976 (slepeni) uz katru rotu, ar kuŗas saturu tika iepazīstināti visi virsnieki un karņivji. Šai pavēlē tika norādīts uz nepieciešamību pārvarēt mākslīgus kavēkļus bez artilērijas palīdzības, jo tāda veida darbība tik var sekmēt pēkšņuma principa izvešanu.

Beidzot, jau uz pozīcijām, 22. decembrī pirms uzbrukuma sākšanās, tika saņemta 12. armijas pavēle Nr. 1000 ar uzsaukumu kaujā ejošiem.

Brigades komandiers, saņemdam 19. decembrī noteiktus norādījumus no Armijas komandiera par uzbrukuma vietu, devās tai pašā dienā uz 2. Latviešu Strēlnieku brigades štābu Lāču mājās, no kuŗienes 4 dienas (19., 20., 21. un 22. dec.) personīgi iepazīnās ar uzbrukumam izraudzīto vietu, un, pamatojoties uz ievāktām ziņām, izmeklēja punktus priekš frontes pārraušanas un, kopā ar štāba priekšnieku, izstrādāja uzbrukuma planu.

Spēku koncentrēšana sākās 19. decembrī, kad ar 2. Sibīrijas korpasa rīkojumu zem Nr. 08175 — 1. Daugavgrīvas pulkam no Kukuļmuižnieku mežs. mājām divos paņēmiēnos bija jāpāriet uz Cenām, bet 2. un 4. pulkiem no Torņakalna 21. decembrī tika pavēlēts pāriet uz Beberbeķiem un Dzīlnām.

Šī rīkojuma izpildīšanai 1. Daugavgrīvas pulks 19. decembrī pulksten 17 ieradās Beberbeķos un pārgāja 2. brigades komandiera rīcībā.

Brigades štābs, 2. un 4. pulki 22. decembrī pulksten 1 izgāja no Torņakalna un sasniedza: brigades štābs pulksten 2 Lāčus, bet pulki — 2. — Beberbeķus

pulksten 4, — 4. — Dzilnas pulksten 6. 22. decembrī līdz plkst. 10 I. brigades pulki bija novietojušies: 1. pulka I. bataljons mežsarga mājā Nr. 1, bet II. — Lāčos; 2. Rīgas — Beberbekos, 3. Kurzemes — II. bataljons — Sarkanajos, bet I. bataljons pozīcijās uz dienvidiem no II.

Pie pulku novietošanas tika griezta vērība uz to, lai pulki varētu izmantot svabādās zemnīcas.

Ar Apvienotās Latviešu divīzijas pavēli no 22. decembra 1916. gada zem Nr. 3 tika uzdots piepeši un strauji sturmēt pretinieka pozīcijas Mangaļu mežs. māju abās pusēs ar vispārīgu I. brigades tāļāku virzienu uz Skangāļiem — Klīves muižu. Uzbrukuma nolūks — atspiežot vāciešus pār Lielupi, virzīties kopā ar ģ.-m. Lebedinska daļām uz Jelgavu. Uzbrukuma sākums — 23. decembrī pulksten 5.

Lai šo uzdevumu izpildītu, tika izdota I. Latviešu str. brigades pavēle no 22. decembra zem Nr. 3, kurā bija norādīts, ka brigades komandiers ir nolēmis izvest uzbrukumu divās kolonās:

a) Labajai kolonai (3. Kurzemes pulka I. bataljons, 3. Sibīrijas artil. brigades 2. batareja, 1 vads sapieru) tika uzdots sturmēt pretinieka nocietinātās joslas rajonu gar grāvja rīta malu, kas iet caur uzrakstu kvadrātā 374 — uz Skangāļiem. Ar vienu rotu, apsargājot tagad ieņemto ierakumu līniju no Sarkanais — Zeltiņu mežs. māju ceļa ieskaitot līdz līnijai, kas iet caur K burtu uzrakstā Ekmen, uzturēt sakarus ar 1. Daugavgrīvas pulka kreiso spārnu.

b) Kreisai kolonai (Pirmais Daugavgrīvas pulks, 8 ložm., 3. Kurzemes pulka bataljons, 3. Sib. art. brigades 3. batareja, 1 vads sapieru), pēc salasīšanās kvadrātu 395 un 396 rajonā, tika pavēlēts strauji un piepeši pārraut pretinieka nocietinājumu joslu uz rītiem no līnijas, kas iet caur 418 kvadrata uzrakstu uz mērķi 69, pēc kam uzbrukt Skangaļu — Klīves muižas virzienā.

c) 2. Rīgas pulkam (2 bataljoni un 8 ložm.), būt 1. un bataljona no 3. pulku triecienu grupas rezervei, salasīties pa daļām līdz pulksten 16 22. de-

cembrī mežā mūsu ierakumos, kuŗi atrodas 375 kvadrātā un uz rītiem no tā, turot ciešus sakarus ar 1. pulku. Pēc tam, kad 1. pulks ir pārrāvis ierakumu joslu, ieņemt Mangaļu nocietinājumu mezglu, pēc kam uzbrukt Skangaļu — Klīves muižas virzienā.

d) 4. Vidzemes pulkam, kas atrodas Apvienotās Latviešu Strēlnieku divīzijas rezervā, līdz plkst. 16 sapulcēties mežā — 1½ verstes uz vakariem no Kārsteņiem.

Pa labi darbojās 2. Latviešu Strēlnieku brigade, kuŗai bija pavēlēts reizē ar 1. brigadi sturmēt pretinieku uz vakariem no grāvja, kas iet caur 18—19 artilērijas mērķiem (½ versti uz vakariem no Mangaļiem), līdz „Ložmetēju kalnam“, pie kam kreisā spārna pulkam (5. Zemgales) tika bez tam vēl uzdots uzbrukt Mangaļiem no ziemeļ-vakariem.

Uzbrukuma izpildījums.

1. Daugavgrīvas Latviešu Strēlnieku pulks.

Saskaņā ar Armijas Virspavēlnieka norādījumiem tika izstrādāts plans un nolemts uzbrukumu sākt piepeši, lai pretiniekam nebūtu iespējams izmantot savas artilērijas uguni un priekšlaicīgi sagrupēt rezerves.

Lai izmeklētu vietas priekš caurejām, pulka komandiers ar dažiem virsniekiem, to starpā kapitanu Briedi, 21. decembrī, dienā, izlūkoja no 500 soļu liela attāluma ienaidnieka pozīcijas, bet kapitans Briedis bez tam vēl ar saviem virsniekiem gāja izlūkošanā nakti no 22. uz 23. decembri.

23. decembrī pulksten 3 pulks bija sagrupēts 396. kvadrātā, otrais bataljons pirmajam aiz muguras. Pulka štabs arī atradās 396. kvadrātā, 500 soļus no pretinieka ierakumiem, neītrālā joslā, no kurienes pulka komandiers varēja tieši vadīt uzbrukuma sagatavošanas darbus.

Pulka salasīšanās notika pavisam slepeni, bez trokšņa, 200—300 soļus no pretinieka ierakumiem.

Pirms visa pulka sanākšanas pulksten 1.30 min. 23. decembrī no vadošā bataljona divām priekšējām rotām (1. un 3. r.) tika izsūtīti izlūki — drašu griezēji.

Pulksten 4.30 min. pret 3. rotas kreiso spārnu bija sagatavota caureja: pirmā drašu žogu rindā apmēram 10 soļus plata, otrā — 5 un trešā — 2. Minētās rotas labajā spārnā ienaidnieks griešanu pamanīja, tā ka to vajadzēja pārtraukt. 3. un 4. rotu, kuŗas bija novietotas pret abām domātām caurejām, vajadzēja pavirzīt drusku uz kreiso pusi pret izgriesto caureju.

Pret 1. (labā spārnā) rotu drašu griezēji arī tika pamanīti, bet ievērojot to, ka no šīs vietas gāja uz aizmuguri satiksmes eja, tad nolēma viņu izmantot.

Šeit pirmā drašu joslā caureju uzspridzināja ar pagarināta piroksilina lādiņa palīdzību, bet pārējās joslās (5 joslas no 5—7 mieti katrā) — tika griesta atklāti.

Lādiņu palikšana iztraucēja pretinieku, kuŗš, apgaismodams apkārtni ar raķetēm, atklāja stipru šaušanu un ložmetēju uguni.

Lai pretiniekam nedarītu zināmu mūsu nodomu, uzbrukuma sākumu atlika uz 20 minutēm. Drīzi šaušana beidzās un viss apklusā. Lādiņi pirmās rotas rajonā tika uzspridzināti pulksten 5 un 20 min. pēc norunāta kapitana Brieža signāla (2 sarkanās raķetes). Pulks, rota pēc rotas, ar kapitanu Briedi priekšgalā devās uz priekšu caur abām caurejām, ielauzās pretinieka ierakumos un ātrā laikā tos iztīrīja no vāciešiem.

Reizē ar pagarināto lādiņu sprādzieniem tika atklāta artilērijas uguns pa ienaidnieka ierakumiem.

Saskaņā ar brigades pavēli Nr. 3 no 22. decembra 3. Kurzemes pulka bataljons bija nodots 1. pulka komandiera, palkavnieka Karlsona, rīcībā.

Pēc ierašanās salasišanās vietā (396 kv.) bataljonam, ietilpstot galvenajos 1. pulka labās trieciena grupas spēkos, uzdeva sturmēt no rītiem Mangalus, izmantojot 1. pulka 1. rotas caureju.

Reizē ar pirmo pulku sturmēja arī 3. pulka bataljons, paplašinot, zem stipras ložmetēju un šautēju uguns, caureju pretinieka drāšu žogos.

Lai šo uzdevumu veiktu, bataljons ielauzās pretinieka ierakumos un izsita no tiem to aizstāvjus (saņēma 1 ložm.), virzoties uz labo pusi paplašināja pārrāvumu un ar divām rotām (1. priekšgalā) sturmēja Mangaļu blokhauzi, kuru pulksten 6.30 min. ieņēma.

Uz vakariem no Mangaļiem, apmēram 200—250 soļus tālu, perpendikulāri ierakumu pamata līnijai, atradās stipri nocietinātas pozīcijas ar blokhauziem, no kurienes bataljonu vācieši sagaidīja ar spēcīgu ložmetēju uguni, tā ka tam nebija iespējams virzīties uz priekšu un savienoties ar 3. pulka otro bataljonu, kas sturmēja Mangaļus no ziemeļ-vakariem.

Atstādams 3. rotu labā spārna aizsargāšanai, bataljona komandieris ar 1., 2. un 4. rotām (1. rota, pēc Mangaļu sasniegšana, gāja uz dienvid-rītiem) devās uz dienvidiem, pie kam labā spārnā gāja 2. rota. Netālu no Mangaļiem šī rota sastapa vācu ierakumu, iesturmēja to no flanga un saņēma darbojošos ložmetēju.

Seit drīzi ieradās arī 1. un 4. rotas, kuŗas zem podporučika Vītoļņa vadības uzbruka gar ierakumiem uz vakariem līdz to krustošanās punktam ar ceļu, no kuŗa vācieši tos apšaudīja ar ložmetējiem. Reizē ar podpuručiku Vītoļņu šo punktu sturmēja 1. pulka 1. rota, pie kam saņēma 3 ložmetējus, vienu — 1. pulka rota un 2 trešā pulka rotas; bez tam vēl saņēma 2 virsniekus un 21 karēivi.

Pēc vācu ierakumu ieņemšanas, bataljona komandiers, štabskapitāns Klīnsons, izdalījis vienu rotu priekš Mangaļu sturmēšanas, pats ar 4. un citu rotu daļām uzbruka dienvidu virzienā, izsītot šur tur palikušos vāciešus, uz batareju Nr. 114, kas šāva uz uzbrucējiem. Batarejas aizsargi tika nodurti, pēc kam viena 3. pulka un viena 2. pulka rotas sturmēja pašu batareju, — 3. pulka rota no dienvid-vakariem, — 2. pulka rota — no rītiem. Ar kopīgu triecienu batareja tika saņemta.

Pie saņemtās batarejas, kuŗa atradās pie ceļa, kas veda uz Skangāļiem, salasījās 1., 2. un 3. pulku rotas. Šeit ieradās arī 1. Daugavgrīvas pulka 1. bataljona komandiers, kapitans Briedis, kuŗš uzņēmās visu šo rotu komandēšanu, un deva jaunus uzdevumus tālākai darbībai, pie kam 3. pulka bataljonam uzdeva sekot pirmajam pulkam.

I. Daugavgrīvas pulks, ar grenadieriem un brīvprātīgiem drašu griezējiem priekšgalā, pulksten 5 un 20 min. ieņēma pirmo vācu ierakumu līniju un nocietinājumu mezglu pārrāvuma rajonā no 21. mērķa uz rītiem līdz strēlei, kas iet caur cīparu 4. kvadrātā 418. uzrakstā un vārda „Mangel“ (krievu kartē) pēdēju burtu.

Pulks, pēc izstrādātā uzbrukuma plana, ar pirmo bataljonu priekšgalā (1. un 3. rotas, aiz tām, pēc ienaidnieka pamatlīnijas iztīrīšanas, — 2. un 4. rotas) bez apstāšanās gāja dienvid-vakaru virzienā uz Skangāļiem.

Tā kā no labā un kreisā spārna pretinieks nāca pretuzbrukumos, tad 1. pulka komandiers izsūtīja — uz labo spārnu klātāko 3. pulka rotu ar ložmetēju, bet uz kreiso — 8. rotu no sava pulka ar 3 ložmetējiem. Vienu versti uz dienvidiem no pārrāvuma, mežā, pulks sastapās ar spēcīgām ienaidnieka daļām, kāpēc uz turieni tika sūtītas visas rezerves. Šeit norisinājās nežēlīga kauja, jo pretinieks aizsargājās ļoti stipri. Pat daudzos kokos atrada tā ložmetējus un atsevišķus kaŗeivjus. Atsevišķas daļas sajaucās, jo kauja notika nepazīstamā vietā, mežā.

Ievērojot to, ka no 439. kvadrata puses pretinieks stipri apšaudīja uzbrucējus, kapitans Briedis ar tuvākām 1., 2. un 3. rotas daļām devās uz to pusi un pulksten 7.30 min. sasniedza batareju 114, bet soļus 500 no tās, negaidot uz viņiem tika atklāta ložmetēju uguns; 1. pulka 2. rota saņēma vienu darbojošos ložmetēju un ložmetējniekus nogalināja.

Batareja, sastāvoša no 42 līniju 4 lielgabaliem, kuŗu kopīgi sturmēja 1. pulka 2. rota un 2. un 3. pulku daļas, tika saņemta. Pie batarejas 1. pulka rota sa-

nēma vēl ložmetēju Nr. 2059. Virzoties tālāk uz dienvid-vakariem 1. pulks ar kauju ieņēma 3 blokhaužus 467. kvadrata rajonā, no kuriem varēja šaut uz visām pusēm.

Pulksten 9 Pir. pulka 1. bataljona rotas sasniedza mežmalu uz vakariem no Skangaļu ceļa, kur atkal tās atdūrās uz stipru ložmetēju un šauteņu uguni. 2. Rīgas pulka daļas uzbruka pa kreisi no 1. pulka, bet 3. pulka bataljons sekoja abiem pulkiem.

Pirmais pulks, kuŗu stipri apšaudīja no mežmalas, sagriezās drusku uz vakariem no ceļa, pie kam 1. bataljona komandiers, kapitans Briedis, tika ievainots.

3. pulka bataljons, izejot uz priekšu, ieņēma vācu ierakumu un saņēma ložmetēju Nr. 413; pēc tam uzbruka tālāk gar ceļu, kas veda uz Skangaļiem.

Ap pulksten 10. ar kopīgu 1., 2. un 3. pulku spiedienu tika saņemta batareja, sastāvoša no trim 6-colliģiem lielgabaliem, kas atradās pakalnā, uz vakariem no ceļa, Skangaļu dienvid-rītu pusē. Ap pulksten 11 un 30 min. tika ieņemti augstumi uz dienvidrītiem no Skangaļiem un Skangaļi un izsūtīti uz priekšu izlūki.

2. Rīgas Latviešu Strēlnieku pulks.

2. Rīgas pulks, saskaņā ar 1. Latviešu Strēlnieku brigades pavēli, līdz pulksten 5 23. decembrī, salasījās mežā 396. kvadrata rajonā, pie kam viens bataljons novietojās tūlīņ pēc 3. pulka 1. bataljona, bet otrs — pakāpienveidīgi aiz pirmā, pa kreisi. Bataljoni bija sadalīti pa rotām, bet rotas — pa vadiem.

Pulksten 6, kad 1. pulks un 3. pulka bataljons gāja uzbrukumā, 2. pulka bataljons, aizrauts no viņu sajūsmas, metās uz priekšu, izgāja caur vācu nocietinājumu joslu un steidzās pakal ienaidniekam, ņie kam vienu rotu, kuŗa gāja pēdējā, pulka komandiers sadalīja divās pusrotās un izsūtīja pa kreisi un pa labi gar ierakumiem, lai aizsargātu spārnus.

Pusrota ar diviem ložmetējiem, kas tika izsūtīta pa labi, ieņēma vācu ierakumu traversus apmēram 100 soļus no Mangaliem un atsita daudzkārtējos vācu

pretuzbrukumus, un tā nosargāja caurejas no Mangaļu puses.

Vēlāk, apmēram pulksten 19, kad vācieši par jaunu ieņēma Mangaļus, šī pusrota, ieņemdamā pozīcijas aiz vācu ierakumu traversiem pret nocietinājumu mezglu, aizsargāja visu pārrāvuma labo spārnu. Otra pusrota, kas virzījās gar vācu ierakumiem uz dienvid-rītiem, sastapa stipru pretošanos mežmalā, uz rītiem no lielā grāvja. Tādā kārtā uzdevuma izpildīšanai — sturmēt Mangaļus — pulka komandieram palika tikai otrais bataljons.

Kad pulka komandiers ar 2. bataljonu bija izgājis caur vācu ierakumiem, tam bija jāatsakās no Mangaļu sturmēšanas, jo vācieši nāca pretuzbrukumā no dienvid-rītiem un apdraudēja visu, pārrāvumā atrodošo, karaspēka daļu aizmuguri. Lai apsargātu spārnu, pulka komandiers uzdeva 2-am bataljonam uzbrukt dienvid-rītu virzienā, no kurienes vācieši atklāja stipru ložmetēju uguni. Otrā bataljona komandiers, štabskapitans Jankovskis izsūtīja 6. un 7. rotas pirmajam bataljonam pakal, bet pats ar 5. un 8. rotām devās no pulka komandiera norādītā virzienā. Drīzi viņš ar abām rotām iznāca mežmalā uz rītiem no grāvja, kur 3. rotas pusrota bija jau uzsākusi kauju. Pretinieks tika no flangiem apiets un bija spiests atkāpties. Mūsu rotas enerģiski devās tam pakal, pie kam tika ievainots štabskapitans Jankovskis. 5. rota, virzīdamās uz priekšu, šķīta kaujā izsita pretinieku no ierakumiem un saņēma vienu ložmetēju zem Nr. 160 un 1 virsnieku ar 16 karēivjiem.

$\frac{3}{4}$ verstis uz rītiem no grāvja rotas satikās ar ienaidnieka papildspēkiem. Ar saskaņotu uguni rotas pretuzbrukumu atsita; pēc kam ap pulksten 14. un 30 min. ieradās viņu pabalstīšanai 10. Sibīrijas pulka bataljons. Sibīrieši ieņēma kaujas rajonu pa labi no lielā grāvja. Ap pulksten 15. vācieši piepeši uzbruka, atspiezdami krievu bataljonu drusku atpakaļ. $2\frac{1}{2}$ rotas no 2. pulka tika apdraudētas no flanga un tāpēc arī atvilkās uz vienu līniju ar sibīriešiem. Ap-

mēram pulksten 18. ieradās 9. Sibīrijas pulka bataljons un ieņēma 2. Rīgas pulka rotu rajonu, pēc kam šīs rotas tika sakārtotas un novietotas aiz 9. Sibīrijas pulka kreisā spārna vācu ierakumos, rezervē. Šeit rotas palika līdz pavēles saņemšanai atiet uz mūsu ierakumu līniju un atgāja tikai 24. decembrī pulksten 4.

7. rota, izejot caur pretinieku ierakumu līniju, gāja bataljonam no muguras, pie kam tika ievainoti viens pēc otra divi tās komandieri. Rotas komandēšanu uzņēmās feldfelibelis.

Pēc tam, kad divas rotas bija izsūtītas pa kreisi aizsegt spārnu, starp pēdējām un 1. bataljona rotām radās 2 verstis liels pārtraukums. Pulka komandiers uzdeva 7. rotai iziet uz priekšu dienvidu virzienā gar lielā grāvja vakara malu, uzturot sakarus ar labo un kreiso grupām. Rota izvīrējās ar kauju apmēram $1\frac{1}{2}$ verstis uz dienvidiem un neatlaidīgi aizsargājās no uzbrūkošā pretinieka līdz pulksten 14, kad ieradās 10. Sibīrijas pulka bataljons. Pēc tam rota tika atvilkta un nostādīta pakāpiena veidā aiz sībiešu labā spārna, bet ap pulksten 20, kad sākās vispārējā atkāpšanās, tika atvilkta un novietota rezervē aiz kreisā spārna. 1., 2., 4. un 6. rotas uzbruka dienvid-vakaru virzienā un ap pulksten 8 reizē ar 1. Daugavgrīvas un daļu no 3. Kurzemes pulkiem sturmēja batareju Nr. 114 (466. kvadrātā) un pēc tam zem I. bataljona komandiera kapitana Ozoliņa vadības sekoja I. Daugavgrīvas pulkam.

Tā kā stāvoklis nebija noskaidrots, tad vienai rotai tika pavēlēts palikt pie batarejas un to izvest. Rota visus 4 lielgabalus izvīlka uz ceļa un vakarā tos izveda.

Kapitans Ozoliņš, kas devās ar 3 rotām uz Skanģiem, apmēram 800 soļus no pēdējiem tika sagaidīts ar ložmetēju un šauteņu uguni no pretinieka kēdes, kas bija nometusies meža pļaviņas malā. Ar štiku triecienu vācieši tika izsisti un sāka atkāpties, pie kam 2. pulka rota saņēma darbojošos ložmetēju Nr. 116. Tālāk uzbrūkot, rotas straujā triecienā ie-

ņēma Skangaļu rīta pusē atrodošās aizsargāšanās blindadžas, pie kam saņēma gūstā 20 karņevjus un bez tam vēl ieguva 6 pajūga ratus, 2 lauku ķēķus un citus kara piederumus. Kad 3. pulka bataljons bija ieņēmis pašus Skangaļus un savā tālākā gaitā uz dienvid-vakariem uzdūrās uz nocietinātu virsotni, divas 2. pulka rotas šo virsotni sturmēja no vakariem un dienvid-vakariem, un, iznīcinot daļu viņas aizstāvju, 18 cilvēkus saņēma gūstā, kā arī, kopā ar pienākušam 1. un 3. pulku rotām ieguva divas 6-col-līgas mortīras. Rotas bija stīpri nogurušas, tā ka nevarēja turpināt ienaidnieka vajāšanu, un tāpēc to virzīšanos uz priekšu apturēja. Bet lai nezaudētu saskarus ar ienaidnieku, tika izsūtīti izlūki. Tādā kārtā vispārējais stāvoklis uz dienvidiem no Skangaļiem pulksten 11 un 30 min. bija tāds, kāds uzrādīts šemā.

3. Kurzemes Latviešu Strēlnieku pulks.

3. Kurzemes pulka otrajam bataljonam (5., 6. un 8. rotas, izlūku komanda un 2 ložmetēji) saskaņā ar pavēli, tika uzdots sturmēt pretinieka pozīcijas uz ziemeļ-vakariem no Mangaļiem gar grāvī, kas iet caur pretinieka līniju starp 18. un 19. artilērijas mērķiem, lai, pēc pozīciju pārraušanas, dotos uz Mangaļiem un savienotos ar pulka 1. bataljonu, pēc kam uzbruktu Skangaļiem. Sturmēt tika nolemts ar 2 rotām, bet trešai tika uzdots turēt sakarus ar kreiso brigades spārnu.

Pulksten 4 un 30 min. bataljons ieņēma izejas stāvokli uz rītiem no grāvja, 700 soļus no pretinieka. Vienu vadu ar ložmetēju izsūtīja demonstrācijas nolūkā pa kreisi — pret Mangaļiem.

Lai sagatavotu caurejas, pulksten 2. un 30 min. tika izsūtītas sapieru un izlūku komandas. Ap pulksten 5. ziņoja, ka pirmā drašu žogu rinda pārgriesta un iesākts griest nākošās rindas. Ap pulksten 5 un 20 min., pēc pagarināto lādiņu sprādzieniem 1. Daugavgrīvas pulkā, mūsu artilērija atklāja ap sturmējamo rajonu uguni, pie kam viena batareja apšau-

dija tieši rajonu, kur strādāja mūsu izlūki un sapieri. Vācieši, apgaismodami ar raķetēm apšaudīto rajonu, ieraudzīja izgriestās caurejas un griezējus un atklāja uz tiem stipru šauteņu un ložmetēju uguni, tā kā gandrīz visi griezēji aizgāja bojā. Tika izsūtīti jauni griezēji. Pulksten 6. un 20 min., kad kreisā kolona bija jau guvusi panākumus, bija pabeigta tikai viena caureja, bet divās citās vietās bija pārgriestas drātišs pirmā drāšu žogu rindā. Neskatoties uz to, pulka komandiers, lai saskaņotu darbību, pavēlēja atklāti griest caurejas un sāka sturmēšanu, ko pamanīja pretinieks, jo bija pavisam atklāta vieta. Tas atklāja uz sturmētājiem stipru šauteņu, ložmetēju un artilērijas uguni. Uzbrucēju vilņi, kas bija palikuši ļoti reti, sagūlās apmēram 100 solus no vācu drāšu žogiem. No 13 virsniekiem ierindā palika tikai 5. 80 cilvēkus, kas bija palikuši pāri no rotām, pulka komandiers pavēlēja atvilkt uz mežmalu, izejas stāvoklī. Pulksten 9 no 6 un 8. rotām un no atrodšanās pa kreisi sakaru uzturēšanai 5. rotas (pavisam ap 150 cilvēkiem) tika izlikta izejas stāvokļa līnijā sargu no daļas.

Pulksten 11., lai palīdzētu 3. pulka bataljonam iesturmēt Mangaļus no ziemeļiem un dienvidiem, tika izsūtītas 2 rotas no 10. Sibīrijas pulka 3. pulka komandiera rīcībā, bet pulksten 13, — uz turieni tika izsūtīts 9. Sibīrijas pulka bataljons, jo arī 3. pulka bataljona, kopā ar 2 rotām no 10. Sibīrijas pulka, uzbrukumi bija nesekmīgi. Pulksten 17. sibīrieši sturmēja Mangaļus no dienvidiem; tai pašā laikā 3. pulka rotas ar štabskapitanu Elsi priekšgalā, ielauzās vācu ierakumos. Šeit, pēc štabskapitana Elša ziņojuma, kad karaspēka daļas vēl nebija paspējušas sakārtoties, pretinieks ap plkst. 19. nāca piepeši no dienvidvakariem pretuzbrukumā. Drīzi parādījās vācieši arī no ziemeļrītiem un atklāja uguni no aizmugures uz sibīriešu ieņemtajiem ierakumiem. Negaidītā ieņaidnieka parādīšanās izsauca sajukumu. Štabskapitāns Elsis mēģināja ieviest kārtību, pavēlējams virsniekiem salāst savus ļaudis un atsist pretuzbru-

kumu, bet tas neizdevās. Tad viņš, juzdamies gandrīz no visām pusēm ielenkts, uzsaucis: — Strēlnieki, man pakal! — un meties caur drāšu žogos izgriesto caureju. Viņam sekoja latvieši un kāds simts sibiriešu, pie kam pēdējie iznesa pat vācu ložmetēja ķermeni un divas atslēgas. Kad viņi bija atnākuši līdz mežmalai, sibiriešus nosūtīja uz to daļām, bet 3. Kurzemes pulka strēlnieki ieņēma mūsu ierakumu pamatlīniju.

Rezerves.

4. Vidzemes Latviešu Strēlnieku pulks.

4. Vidzemes pulks, saskaņā ar Apvienotās Latviešu Strēlnieku divīzijas pavēli, atrodoties minētās divīzijas rezervē un turot sakarus ar 2. Rīgas pulku un 2. brigādi, 23. decembrī pulksten 5 sapulcējās uz ziemeļiem no Mangaļiem 375. kvadrātā un, atkarībā no 2. pulka, virzījās uz priekšu, paturot viņa daļas arvien redzes aplokā. Drīz pēc pretinieka frontes pārraušanas ap plkst. septiņiem tika saņemti no 1. un 3. pulkiem ziņojumi par papildu spēku nepieciešamību no svaigas karaspēka daļas. Pulksten 7 un 30 min. Apvienotās divīzijas komandieris izsūtīja 4. pulka komandieram pavēli zem Nr. 2056 nosūtīt 1. un 3. pulku komandieru rīcībā pa vienam bataljonam. Šīs pavēles izpildīšanai 1. bataljons nekavējoties tika izsūtīts caur pārrāvumu uz pirmo pulku, bet otrs — ar pulka komandieri priekšgalā virzījās pa mūsu pamatlīniju uz Mangaļu pusi, lai tieši izietu uz 3. pulku, kurš sturmēja Mangaļus no ziemeļiem, jo pēc 3. Kurzemes pulka komandiera ziņojuma, pretinieks no 18. un 19. artilērijas mērķu puses nāca straujā pretuzbrukumā.

Ap šo laiku telefona sakari ar pulkiem tika pārtraukti un tāpēc tika izsūtīts apstākļu noskaidrošanai brigādes štāba priekšnieka v. i. štabskapitāns Grinbergs. Zinādams, ka 5. Zemgales pulka, kurš darbojās pa labi no 3. pulka un 14. Sibīrijas Strēl-

nieku divīzijas daļu, kurās darbojās pa kriesi no pārrāvuma, uzbrukumi bija nesekmīgi (tas varēja dot iespēju pretiniekam pastiprināt savus spēkus Skangaļu virzienā), štabskapitāns Grinbergs, uz paša ierosmi Pirmas brigades štāba priekšnieka vārdā pavēlēja 4. pulka komandieram ar otro bataljonu,

Generalštāba kapteinis Gustavs Grinbergs,
I. Latviešu strēlnieku brigades štāba priekšnieks.

kurš vēl kauju nebija iesācis, sekot pirmajam bataljonam, lai aizturētu vācu spiedienu no dienvidrītiem un palīdzētu mūsu daļām, kas uzbrūk Skangaļiem, jo 3. pulks vācu pretuzbrukumus bija jau atsitis.

Sakarā uzturēšanai ar 1. un 2. pulkiem tika izsūtītas 5. un 8. rotas. Tā kā no kreisā spārna atskanēja pastāvīgs šauteņu un ložmetēju apšaudīšanās troksnis, un bija zināms, ka 14. Sibīrijas daļu uzbrukums nav izdevies, tad 4. pulka komandiers izsūtīja uz kreiso pusi 2. rotu. Citas pulka rotas tika virzītas uz dienvidvakariem caur mežu, kurā bija jāpārvar nelielas pretinieka daļas, kas neatlaidīgi aizsargāja katru vietējo priekšmetu. No ievainotā ka-

pitana Brieža pulka komandiers dabūja zināt, ka kvadratā 468 atrodošais blokhauzis Nr. 69 tiek no vāciešiem stipri aizsargāts; iepriekš iešanas uz Skangāļiem ir jāieņem šis pretinieka aizsargāšanās punkts. Neskatoties uz stipro uguni, 4. pulka rotas, kuŗas tika virzītas pret šo blokhauzi, ar 1. pulka daļu palīdzību, ieņēma nocietināto punktu, kas sastāvēja no 2 blokhauziem, pie kam saņēma 2 darbojošos ložmetējus, kuŗus ienaidnieks pie atkāpšanās nepaspēja aiznest. Šai punktā, kā vēlāk noskaidrojās, atradās 16. Landšturma pulka štabs. Liels skaits vācu kareivju kaujā tika nogalināts, bet 36 saņemti gūstā. Tika atrasts daudz dokumentu, kāŗšu; bez tam vēl saņēma daudz patronu, ieroču un lielu municijas noliktavu. Viss tas vēlāk, pie atkāpšanās, tika sadedzināts. Pēc šī punkta ieņemšanas ieradās 10. Sibīrijas pulka bataljons un pulks kopā ar to ap plkst. 14. devās uz Skangāļiem. 10. Sibīrijas pulka bataljons, kas līdz šim vēl nebija ņēmis daļību kaujās, gāja pa priekšu un ap pulksten 16. tā ķēdes atradās Skangāļu dienvidus pusē. 5. un 8. rotas, kuŗas bija izzsūtītas sakaru uzturēšanai ar 1. un 2. pulkiem, kopā ar tiem uzbruka Skangāļiem, atspiežot pretinieku, kuŗš vietu vietām mēģināja noturēties; šais kaujās tika saņemti gūstā 32 vācieši. Uz vakariem no Skangāļiem abas rotas atrada mežā 2 smagos vācu lielgabalus, kuŗus bija saņēmušas 1., 2. un 3. pulka rotas; šiem lielgabaliem pie atkāpšanās tika izņemtas atslēgas un ieraktas zemē, bet paši lielgabali, ar rokas granatu palīdzību, sabojāti. Pulksten 9 un 15 min., pēc 4. pulka iziešanas, panākumu paplašināšanai tika izsūtīts 10. Sibīrijas pulks Skangāļu virzienā, pie kam štaba priekšnieka v. i. štabskapitāns Grinbergs personīgi sagaidīja un veda minētā pulka 4. bataljonu 4. pulkam nopakaļus. Kad bataljona priekšējās daļas gāja caur vācu ierakumiem, bataljona komandiers, kuŗš gāja blakus štabskapitanam Grinbergam, tika ievainots un tam vajadzēja atstāt ierindu. Štabskapitāns Grinbergs veda bataljonu uz priekšu un, satīcis pie nocietinātā punkta uz dienvidiem no pārrā-

vuma 2. Rīgas pulka komandieri, palkavnieku Peniķi, nodeva bataljonu tā rīcībā, iepriekš uzdodams bataljona komandēšanu 15. rotas komandieram, kā vecākajam no rotu komandieriem. Ievērojot to, ka mežā pa kreisi no pārrāvuma taisni tai laikā vācieši uzbruka 2. pulka 2 $\frac{1}{2}$ rotām, palkavnieks Peniķis visu bataljonu izsūtīja sava pulka rotām palīgā, pavēlējams iet ķēdē, lai galīgi iztīrītu mežu no pretinieka daļām. Šis bataljons izgāja uz 2. pulka rotu līniju un ieņēma rajonu pa labi no tām, pie lielā grāvja. Ap pulksten 15. pretinieks no jauna nāca uzbrukumā un atspieda sibiriešus drusku atpakaļ.

Pulksten 11 pie nocietinātā punkta ieradās 10. Sibīrijas Strēlnieku pulka komandiers ar 2 bataljoniem; viņam bija pavēlēts sturmēt Mangaluš un rītiem un dienvidiem; palkavnieks Peniķis un štabskapitāns Grinbergs, kuŗi atradās šeit, iepazīstināja to sīki ar vispārējo stāvokli. Pēc $\frac{1}{2}$ stundas, kad pulka komandiers saviem apakšniekiem bija uzdevumu paskaidrojis, tas izsūtīja divas rotas uz Mangaliem no rītu puses, bet ar atlikušām rotām devās dienvid-vakaru virzienā, ar nolūku, kā tas bija redzams, sturmēt Mangaluš no dienvidiem. Bet vēlāk noskaidrojās, ka pulka komandiers ar 6 rotām pulksten 11. bija ieradies 1. Daugavgrīvas pulka komandiera rīcībā 69. mērķa rajonā. Ar zīmīti Nr. 959 pirmā Daugavgrīvas pulka komandiers lika priekšā 10. Sibīrijas strēlnieku pulka komandieram atstāt 2 rotas rezervē uz ceļu krustojšanās punktu pie 69. mērķa, lai aizsargātu aizmuguri un likvidētu triecienus no kreisās puses, bet atlikušās 4 rotas tūlīt sūtīt pakal pirmajam pulkam Skangaļu virzienā. Pulksten 12, 10 Sibīrijas pulka 4 rotas un savienotās 1. pulka rotas sasniedza mežmalu, kas atrodas uz rītiem no Skangaļiem 479. kvadrātā un sakārtojās kaujas kārtībā. Pa labi un kreisi no Mangaļu-Skangaļu ceļa (478—479 kvadratos) pozīcijas ieņēma 10. Sibīrijas pulka rotas, jo tās vēl nebija kaujās bijušas, bet 1. Daugavgrīvas pulka rotas palika sibiriešiem aiz muguras, rezervē. Ari 2. Rīgas pulka bataljons,

kas atradās pa labi no ceļa mežmalā, tika atvilktis rezervē un viņa vietā stājās sibiriešu rotas. Pulksten 14. un 30 min. Skangaljos ieradās 20. Somu draugu pulka eskadrons un 4. ats. kaval. brigades štaba priekšnieks. 2. Rīgas pulka 1. bataljona komandiers, kapitans Ozoliņš, iepazīstināja štaba priekšnieku ar stāvokli un lika tam priekšā izsūtīt izlūkus, kas arī pēc kāda laika tika izdarīts. Kapitana Ozoliņa lūgumu, izvest saņemto batareju, štaba priekšnieks atraidīja, sacīdams, ka lielgabalus saņēmumi kājnieki un tiem pašiem jāgādā par to izvešanu. Šos lielgabalus pie atkāpšanās vajadzēja atstāt ienaidnieka rokās, jo ar cilvēku spēku nebija iespējams viņus izvest.

Apmēram pēc stundas, nevienam nepaziņodams par izlūkošanas rezultātiem, eskadrons steidzīgi aizjāja.

Pēc tuvāko kaimiņu — pa labi — 5. Zemgales pulka, pa kriesi — 14. Sibīrijas divīzijas daļu neveiksmes I. brigade atradās ļoti sliktos apstākļos: pretinieks, kuram pēc mūsu kaimiņu uzbrukuma atsišanas atsvabinājās ievērojami spēki, sāka apdraudēt Skangaljiem uzbrūkošo daļu spārnus, un, sakarā ar to, visu pārrāvuma aizmuguri. Tai pašā laikā, cik varēja nojaust, tam bija pienākuši svaigi palīgspēki, pa ceļiem no dienvidvakariem un dienvidiem arī Skangalju rajonā. Aiz šiem iemesliem 2. Rīgas pulks nevarēja izpildīt savu uzdevumu — sturmēt Mangaljus — jo pastāvīgi vajadzēja izsūtīt pulka daļas kreisā spārna nodrošināšanai.

Lai I. brigades ieņemto rajonu nodrošinātu un atsvabinātu mūsu daļas, kas atradās pie Mangaljiem, vajadzēja vispirms ieņemt nocietinājumu mezglu uz vakariem no pēdējiem un pretinieku pozīcijas no pārrāvuma uz ziemeļvakariem. Tāpēc Apvienotās Latviešu divīzijas komandiers pavēlēja 10. Sibīrijas pulkam sturmēt šo mezglu no dienvidiem, bet vēlāk, apmēram pulksten 13, kad noskaidrojās, ka 10. pulka bataljons novirzījies uz Skangaljiem, tad no pienākušā 9. Sibīrijas pulka viens bataljons tika izsūtīts 3. Kurzemes

pulka komandiera rīcībā Mangaļu sturmēšanai kopā ar 3. pulka bataljonu un 2 rotām no 10. pulka. Bataljons, pēc ierašanās, sāka kopā ar 10. pulka 2 rotām sturmēt nocietinājumu mezglu no rītiem un dienvid-vakariem.

Ap pulksten 17. nocietinājumu mezglu, kuŗu sturmēja no ziemeļiem, dienvidiem un rītiem, ieņēma, pie kam tika saņemti apmēram 200 gūstekņi un ložmetēji.

Ap pulksten 19. tika saņemts ziņojums, ka vācieši, salasīdami ievērojamus spēkus, sturmējuši pavisam negaidot no dienvidiem un vakariem Mangaļus un tos ieņēmuši.

Reizē ar bataljonu, kuŗš tika sūtīts palkavnieka Kalniņa rīcībā ar uzdevumu sturmēt Mangaļus, ieradās pie nocietinātā punkta otrs 9. Sibīrijas strēlnieku pulka bataljons. Šis bataljons tika nodots 2. Rīgas pulka komandiera, palkavnieka Peniķa, rīcībā, un no pēdējā nosūtīts uz kreiso spārnu gar vācu ierakumiem, kur 2. pulka 2 $\frac{1}{2}$ rotas, pastāvīgi apdraudētas no ienaidnieka, ar lielām pūlēm turējās savās vietās. Kad ap pulksten 18. ieradās sibīrieši un ieņēma šo rotu rajonu, tad pēdējās, nogurušas, atrazdamies visu dienu kaujās, tika atvilktas atpakaļ un novietotas aiz sibīriešu kreisā spārna, vācu ierakumos, rezervē. Rotas šeit palika līdz pavēles saņemšanai atiet, ko izpildīja 24. decembrī ap pulksten 4.

Pulksten 16. I. Latviešu brigades un 9. un 10. Sibīrijas strēlnieku pulka novietošanās Mangaļu rajonā parādīta šemā.

Brigades pulkiem, kuŗi bija zaudējuši stipri daudz ļaužu, atradušies visu nakti sniegā, slapji, bez silta ēdiena, ko nebija iespējams pievest, un noguruši visas dienas kaujās, sākot no plkst. 5, — vajadzēja dot iespēju, kaut arī īsu laiku, atpūsties.

Pulksten 16 un 30 min. vācieši sāka uzbrukt no Braslas un 68. mērķa puses gar ceļu uz Skangāļiem.

Eskadrons, kas bija izsūtījies uz priekšu izlūkus, īsi pirms vācu parādīšanās steidzīgi aizjāja, nevienam neziņodams par izlūkošanas rezultātiem. Stei-

dzīga kavalerijas atiešana uzbudināja kājniekus, un tāpēc, kad patiešām sākās vācu uzbrukums un stipra ložmetēju un šauteņu uguns, to priekšējās daļas neizturēja un sāka atkāpties.

Steidzīgi tika izsūtītas uz priekšu ķēdes no rezerves daļām. Tās aizsargāja atejošās rotas. Atkāpjoties tika apraktas atslēgas no 3 saņemtiem lielgabaliem, iznīcinātas un sadedzinātas visas trofejas. Reizē ar uzbrukumu no dienvidiem un dienvidrītiem, vācieši sturmēja Skangalus arī no vakariem un uzbruka mūsu kreisam spārnam, kas atbalstījās uz vācu ierakumiem.

Zem pretinieka spiediena, cik varēdamas to aizturot, daļas sāka pakāpeniski atiet, jo baidījās no atgriešanas. Spriežot pēc straujā vācu pretuzbrukuma un apņemšanas stāvokļa ieņemšanas, kā arī pēc brigades rajonā no dažādām karaspēka daļām (Gvardijas strēln. bat., 16. Landšturma, 10. un 49. Landvēra, 332. un 407. kājnieku pulkiem) saņemto gūstekņu izteicieniem jānāk pie slēdziena, ka vācieši pret uzbrucējiem Skangalu-Klives muižas rajonā bija salasījuši ievērojamus spēkus. Šī slēdziena pareizību apstiprina 2 ziņojumi (Nr. 645 un bez numura) no 2. brigades štaba priekšnieka un 7. Bauskas pulka komandiera, no kuriem ir redzams, ka pulsten 16. 23. decembrī kaimiņu rajonā bijis klusums un pretinieks nav izrādījis gandrīz nekādu darbību.

Tā kā telefonu sakari ar 2. Latviešu strēlnieku brigadi bija pārtraukti, tad Apvienotās Latviešu divīzijas komandieram nebija iespējams pie laika apsvērt stāvokli un, atkarībā no tā, dot 2. brigadei rīkojumus, kas atvieglinātu tik kritiskā momentā 1. brigades darbību.

Saņemdamas ziņu par karaspēka daļu atiešanu no Skangaliem, brigades komandiers, ģeneral-majors Misiņš, štaba priekšnieka v. i., štabskapitana Grimberga un vecākā adjutanta, poručika Ozola, pavadībā, devās caur vācu ierakumiem sagaidīt atkāpjošās daļas.

Aiz vācu ierakumiem, pie nocietinātā punkta, tika sastapti atsevišķi pulciņi kareivju no dažādām karaspēku daļām. Brigades komandiers tiem uzsauca: — Uz priekšu, man pakal! — un veda tos Mangaļu virzienā, jo no turienes tika sevišķi stipri apšaudīts minētais punkts.

2. Rīgas pulka komandieram, palkavniekam Peniķim, tika uzdots tūlīt izsūtīt uz priekšu izlūkus, lai noskaidrotu stāvokli.

Kad pēc kāda laika tika noskaidrots, ka atejošās ar kauju daļas ir apstājušās uz līnijas no 64. mērķa 416. kvadrātā lokveidīgi caur 440—441. kvadrātu uzrakstu 19. mērķi 442. kvadrātā līdz vācu ierakumu līnijai ieskaitot, tad pulksten 20. brigades komandiers pavēlēja noturēties uz norādītās līnijas līdz svaigu daļu pienākšanai, pēc kam atdabūt zaudēto stāvokli.

Nezinādams neko par Mangaļu garnizona likteni, kurus par jaunu bija ieņēmuši vācieši, brigades komandiers, lai aizsargātu pārrāvuma labo spārnu, izsūtīja uz turieni tuvākās daļas. Steidzīgi atnācis štābā, brigades komandiers griezās pie korpusa štaba priekšnieka dēļ atļaujas sūtīt 53. Sibīrijas strēlnieku pulku, kas atradās korpusa rezervē, uz pārrāvumu, tur esošām daļām palīgā, bet tam no korpusa štaba ziņoja, ka par Apvienoto karaspēka daļu priekšnieku iecelts ģenerālis Trikovskijs, kurš jau izbraucis uz štābu.

23. decembrī pulksten 23. štābā ieradās ģenerālis Trikovskis un pavēlēja pulkiem atkāpties uz mūsu izejas pozīcijām.

Šīs pavēles izpildīšanai pulki pamazām atgāja uz mūsu līniju un tikai 24. decembrī ap pulksten 4, kad visas daļas bija atgājušas, aptures atstāja savas vietas.

No pulkiem saņemto trofeju un zaudējumu saraksti Nr. 5 un 6 pielikumos.

Pirmās Latviešu Strēlnieku brigades komandiers, ģenerālmajors Misiņš.

Štāba priekšnieka v. i. štabskapitans Grinbergs.

Trofeju saraksts

Pielikums Nr. 5.

kurās tika no I. Latviešu strēlnieku brigades pulkiem saņemtas 23. decembra 1916. g. kaujās.

Pulki	Virsnieki	Karavīji	Smagie	Viegļie	Mūsnieki	Lozmetēji	Granātu met.	Lieg. priekšr.	Zirgi	Sautenes	Kastes ar lozm. lentēm	Kastes ar min.	Prožektori	Tārašņu lielgabali	Elektr. stacija	Telefona apar.	Gazu trauks	Gazu trauks priekš. prof.	Velosipedi	Lauka ķēķi	Virsnieku ķēķi	Divjīga rati	Divrti	Karates	Saimn rati	Alzīgi	Tvaika katls	Kalli	Govis	Cīkass			
																															Ģim. teņņi	Lielgab.	
1. Daugavgrīvas	—	60	4	1	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
2. Rīgas	2	101	2	—	3	3	1	1	6	1	20	30	—	—	—	2	—	—	1	1	1	8	—	—	—	8	—	—	—	—	2	1	
3. Kurzemes	1	76	—	—	5	—	—	—	10	—	—	—	—	—	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	4	—	—	—	—	
4. Vidzemes	—	120	2	—	2	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Kopā	3	357	8	—	1	14	4	1	3	1	1	16	1	2	1	4	1	1	1	1	1	1	8	1	1	4	8	1	5	2	1	—	—

Bez tam vēl 1, 2 un 3 pulku daļas saņēma batareju, sastāvošu no 42 liniņu 4-iem lielgabaliem, kurus izveda 2-ais Rīgas pulks. Treknākie skaitļi norāda, ka apzīmētās trofejas nav bijis iespējams izvest. Bez tam vēl pulki saņēma: 2. Rīgas: Lietus provianta krājumus un kurpnieka materiālu (pazoles). 3. Kurzemes: Lielgabalu lādīņu kastes, lafetes, lentes priekš 7 lozmetējiem, lielas artillerijas lādīņu noliktavas; lādīņu daudzums netika noteikts, jo pulks virzījās uz priekšu. 4. Vidzemes: Pulka noliktavu ar apbruņošanās piederumiem, patruņu divričus (uzspridzināja pie atiešanas). Sautenu un patruņu noliktavu (aizdedzināja pie atkāpšanās). Daudz sarakstīšanās papirus un plānus (saņemti 16. Landšturma pulka stābā). Saņemts 16. Landšturma pulka štābs, pie kam kritīs 1 ģenerālis, vairāk virsnieku un daudz karavīju. Visu to nebija iespējams izvest un tāpēc tika iznīcināts.

I. Latviešu strēlnieku brigades štāba priekšnieka v. i. Stabskapitāns Grinbergs.

I. Latviešu strēlnieku brigades pulku
23. decembra 1916. g. kauju

Zaudējumu saraksts.

Pulki	Kritušie		Ievainotie		Kontuzētie		Bez vēsts zudušie	
	Virsn.	Kar.	Virsn.	Kar.	Virsn.	Kar.	Virsn.	Kar.
1. Daugavgrīvas	3	97	14	386	1	19	2	89
2. Rīgas	2	43	9	423	1	139	—	99
3. Kurzemes . .	3	166	7	372	3	126	1	34
4. Vidzemes . .	—	171	7	391	—	—	—	137
Kopā	8	477	37	1572	5	284	3	359

Štaba priekšnieka v. i.:

Štabskapitans **Grinbergs.**

Generalim Misiņam.

1916. gadā 23. decembrī pulksten 11-os 40 min.

Atvedu 10. Sibīrijas pulka 4-to bataljonu 2-rā pulka rajonā. Ta ka no kreisās puses vācieši apšauda pieejas mūsu jaunajām pozīcijām (4-tā bataljona komandieri, kas gāja man blakus, un 5 kareivjus nošāva), tad es nodevu bataljonu 2-rā pulka komandiera rīcībā, kurš viņu izsūtīja pa kreisi uz priekšu. Atnākušais 10. pulka 1-ais bataljons iesāka uzbrukumu Mangaļu virzienā, jo tur pēc ziņām, kurās saņēmām no ievainotā kapitana Brieža, ir palikuši daži cilvēki ar ložmetējiem. Paliekos šeit stāvokļa noskaidrošanai. Tā ka mūsu daļu tagadējam stāvoklim ir ļoti svarīga nozīme, tad būtu vēlams, ka visas rezerves tiktu sūtītas uz pārrāvumu, ta paplašināšanai un saņemto batareju izvešanai. Ļoti nepieciešami pārsviest uz šejieni visu kavaleriju, lai neļautu ienaidniekam par nakti sakārtoties.

Štabskapitans **Grinbergs. Nr. 120.**

Pareizi: Vecākā adjutanta v. i. poručiks **Dūdiņš.**

**Generaļa Mišina ziņojums XII. Armijas komandieram
11. martā 1917. g. Nr. 2 par 23. decembra 1916. gada
kauju sagatavošanu un tam padoto karaspēka daļu
vadību minētās kaujās.**

Sakarā ar saņemtām no Jūsu ekselences piezīmēm pie man padoto karaspēku daļu kauju darbību vadības 23. decembrī pag. g. ziņoju sekošo. Dabūdam no Jūsu ekselences 19. decembrī noteiktas ziņas par uzbrukumam izraudzīto vietu, es to pašu dienu devos uz 2. Latv. Strēln. brigades štabu un 3 dienas personīgi iepazīnos jo sīki ar priekšā stāvošo kauju rajonu un pieejām Bušu-Mangaļu rajonā (rajons uz vakariem no Mangaliem bija jau agrāk nozīmēts 2. brigadei). Pielikums Nr. 1.

Visvājākais profils ienaidnieka pozīcijām bija 472. un 473. kvadratu rajonos (šema 250 asis collā), jo sastāvēja tikai no 2 rindām drāšu žogu un bez tam vēl pieejas bija apslēptas; bet tā kā šis rajons atradās no vispārējā uzbrukuma virziena (līnijas Mangali — Skangali — Klives muiža) 2,5 — 3,5 verstes tālu, un, galvenais, abas uzbrūkošās brigades tika atdalītas viena no otras ar atklātu purvu, tad es izšķiros par labu rajonam netālu no Mangaliem (417. un 442. kv.). Šinī rajonā pozīcijas bija daudz stiprākas, aizsargātas visās vietās ar 3 drāšu žogu rindām; bet iepriekšējās apmācībās es nācu pie pārliecības, ka drāšu žogu pārvarēšanai nav vajadzīgs daudz laika, jāprot tikai strauji un ar saprašānu rīkoties; bez tam vēl visi strēlnieki gaidīja tikai uz Jūsu ekselences pavēli, lai parādītu savas zināšanas darbā. 23. decembrī katrs strēlnieks vēlējās piedalīties drāšu griešanā un tikt uzbrūkošo kolonu pirmajās rindās. Sākot no vecākiem priekšniekiem līdz strēlniekiem, visos dalībniekos bija viena apņemšanās — tagad jeb nekad. — Tā bija svēta sajūsma.

No izejas stāvokļa, rāpjoties pa sniegu, strēlnieki pielīda pie drāšu žogiem. Pirmo drāšu joslu, bet dažās vietās arī visu otro, pārgrieza ar šķērēm, nepamanīti no ienaidnieka stundiniekiem, un aizgā-

dāja tāpat klusi līdz drāšu žogiem pagarinātos lādiņus un citus līdzekļus priekš to pārvarēšanas. Līdz ko vācieši pamanīja drāšu griezējus un atklāja ložmetēju uguni, vienā momentā, it kā uz kopīgu komandu, atskanēja stipri pagarināto lādiņu un sviesto bumbu sprādzieni. No apzīmēto caureju flangiem vienā un tai pašā laikā mūsu ložmetēji sāka apšaudīt vācu ierakumus un ložmetējus, bet visas batarejas atklāja uguni uz Mangaliem un nocietinājumu punktu. Drīz pēc tam spēcīgs „Ura“, pabalstīts no simtiem rokas granatu sprādzieniem, satricināja visu uzbrukuma rajonu un dažās minūtēs strēlnieki ielauzās ierakumos. Pakaļējās kolonas atklāti paplašināja caurejas. Es satiku veselus un ievainotus strēlniekus, kuŗu virsdrēbes un pat veļa bija, pie drāšu žogu pārvarēšanas, saplēstas skrandās.

Kad pirmā ierakumu rinda un nocietinājumu punkts bija ieņemti, es pavēlēju uzbrukt gar ierakumiem, lai ieņemtu Mangalus un paplašinātu placdarmu uz rītiem līdz 19. mērķim ieskaitot.

Drīzumā tika ziņots, ka daļas, kuŗas uzbruka ar nolūku sturmēt Mangalus, nevar tikt uz priekšu, jo tiek aizturētas no stipras ložmetēju uguns, kas nāk no divstāvu blokhauža, no kuŗa var šaut uz visām pusēm. Lai atvieglinātu uzbrukšanu, es pavēlēju 5. Latviešu Strēln. pulkam enerģiskāki uzbrukt un sturmēt Mangalus no vakariem. 5. pulka uzbrukums palika bez sekmēm.

Ierakumi uz rītiem no Mangaliem līdz 19. mērķim tika no vāciešiem iztīrīti.

No pulksten 8 sāka pienākt ziņojumi, ka no 470. kvadrata puses vācieši iesākuši pretuzbrukumu. Es pavēlēju 2. Latv. Str. pulka komandieram virzīt uz turieni vienu no viņa bataljoniem, atsist vāciešus un aizsargāt mūsu kreiso spārnu pie uzbrukšanas Skan-galiem. Bataljons savu uzdevumu izpildīja. Ap pulksten 13., pēc 2. Latviešu pulka komandiera ziņojuma saņemšanas, ka ievērojami pretinieka spēki uzbrūk no dienvid-rītiem gar lielā grāvja abām malām un ka šai rajonā viņam atrodas tikai viena rota, ku-

rai nav iespējams atturēt ienaidnieka spiedienu, es izsūtīju no rezerva 10. Sibīrijas pulka vienu bataljonu palkavnieka Peniņa rīcībā. Pēc tam sešas rotas no tā paša pulka tika izsūtītas Skangaļu aizsargāšanai, bet divām rotām tika uzdots sturmēt Mangaļus.

Pirms iešanas uz Klīves muižu vajadzēja ieņemt Mangaļus; to krišanu gaidīja kuŗu katru brīdi. Kaŗaspēka daļu aizsargāšanai no rītiem un dienvidrītiem pie tālāka uzbrukuma no Skangaļiem uz Klīves muižu bija izraudzīti 10. pulka trīs bataljoni, kuŗi bez divām rotām bija jau izsūtīti pozīciju ieņemšanai un apsargāšanai no 19. mērķa 442. kvadratā līdz Skangaļiem ieskaitot. I. Latv. Str. brigades daļas vajadzēja atvilkt, lai ļaudis varētu iebaudīt siltu ēdienu, pēc kam sākt uzbrukumu Klīves muižai.

Tā kā vācieši vēl turējās Mangaļos, tad es pieprasīju palkavniekam Kalniņam, cik svaigu rotu viņam vēl būtu vajadzīgs, lai ar vienu triecienu no turienes vāciešus izsīstu. Palkavnieks Kalniņš ziņoja, ka vajadzīgas divas rotas. Taisni tajā laikā caur pārrāvumu vācu ierakumos gāja 10. Sib. pulka bataljons, no kuŗa es pavēlēju nosūtīt divas rotas palkavnieka Kalniņa rīcībā Mangaļu sturmēšanai.

Pēc tam uz maniem jautājumiem, kāpēc aizkavējas Mangaļu sturmēšana, palkavnieks Kalniņš atbildēja, ka, neskatoties uz viņa vairākkārtējo pavēli sākt uzbrukumu, 10. pulka rotas turpinot „mīdīties uz vietas“; bet pēc tam ziņoja, ka šīs rotas, sagaidītas ar stipru ložmetēju uguni, sagulušas.

Mangaļu krišanai bija ļoti liela nozīme priekš visas operācijas attīstīšanas un tāpēc šī punkta ieņemšanai es izsūtīju veselu 9. Sibīrijas Str. pulka bataljonu (rotas bija pilnā sastāvā) ar bataljona komandieri priek galā, par kuŗa spējām pulka komandieris ģ. m. Kržeminskis deva sajūsminošu atsauksmi.

Šis bataljons ietilpa triecienu grupā, kuŗai bija uzdots sturmēt Mangaļus un tāpēc tika nodots palkavnieka Kalniņa rīcībā. Pats es uzzīmēju uz kartes ceļu, pa kuŗu bataljonam jāiet: izejot caur pār-

rāvumu gar nocietināto punktu bataljonam jānogriežas uz Mangaļu-Skangaļu šoseju un pēc tam no aizmugures jāsturmē Mangaļi. Uzdevums vienkāršs un viegli izpildams. Nesaņemdam paziņojumu par izejas stāvokļa ieņemšanu priekš Mangaļu sturmēšanas, lai gan pēc aprēķina, ņemot vērā visas ceļa varbūtības (artilērijas uguns nebija, jo visas pretinieka batarejas Skangaļu virzienā bija no mums saņemtas) laiks bija to saņemt, es liku priekšā ģ. - m. Kržeminskim darīt iespaidu uz savu bataljona komandieri. Kad vairāk kā stunda bija pagājusi, es biedināju 9. pulka komandieri, ka ātcelšu bataljona komandieri, ja tas tūlī nesāks uzbrukumu. Generalmajors Kržeminskis atbildēja, ka jau divas rakstiskas pavēles viņš jau nosūtījis bataljona komandieram, tā kā kuŗu katru brīdi var gaidīt sturmēšanas sākumu. Man vēl nebija noteiktu ziņu par Mangaļu ieņemšanu, kad pa telefonu pateica, ka 10. Sibīrijas pulka daļas, kuŗas esot ieņēmušas pozīcijas pie Skangaļiem, atkāpušās, un ka kopā ar tām atiet arī atlikušais karaspēks. Lai uz vietas pieņemtu attiecīgus līdzekļus, es, štābskapitana Grinberga padarbībā, steidzos sagaidīt atejošās karaspēka daļas. Pie pārrāvuma un it sevišķi pie nocietinātā punkta es satiku ļaužu grupas, tās uzmundrināju, iecēlu viņām priekšniekus un sūtīju pa ceļu uz 64. mērķi (uz dienvidiem no Skangaļiem), no kuŗienes tai laikā atskanēja stipra šaušana. Piedzērušus, jeb arī tikai ar degvīna smaku, es nesatiku.

Atejošās daļas tika apturētas joslā no 64. mērķa 416. kvadratā, caur 440—441 kvadrātiem uz 19. mērķi 442. kv., kur tās ieņēma pozīcijas un sāka nocietināties. (Pielikums Nr. 2 un 3.) Uz manu pavēli tūlī tika izsūtītas stipras izlūku nodaļas ar uzdevumu atspiest pretinieku un noskaidrot tā spēkus. Tai pašā laikā es saņēmu pa telefonu caur 2. pulka štābu ziņojumu, ka Mangaļi par jaunu ieņemti no vāciešiem un par viņu garnizona, sastāvoša no 9. pulka bataljona un 2 rotām no 10. pulka, likteni nekas nav zināms. (Pielikums Nr. 4.) Es pa telefonu pateicu

uz Apvienotās Latv. Strēln. divīzijas štabu, lai no turienes paziņo uz korpusa štabu, ka es lūdzu dot manā rīcībā 53. Sib. Strēln. pulku, kas bija apmeties divīzijas štaba tuvumā. Pēc atgriešanās štabā es izsaucu pie telefona korpusa štaba priekšnieku un no jauna atkārtēju savu lūgumu dot manā rīcībā 53. Sib. Strēln. pulku, lai ar šo pulku ieņemtu labā kaujas rajona pozīcijas, nomainot atrodošās tur no manis salasītās daļas, kurās nepieciešami atvilkt un sakārtot. Man atbildēja, ka par Apvienoto daļu komandieri iecelts ģ.-m. Trikovskis, kuram drīz jāierodās manā štabā.

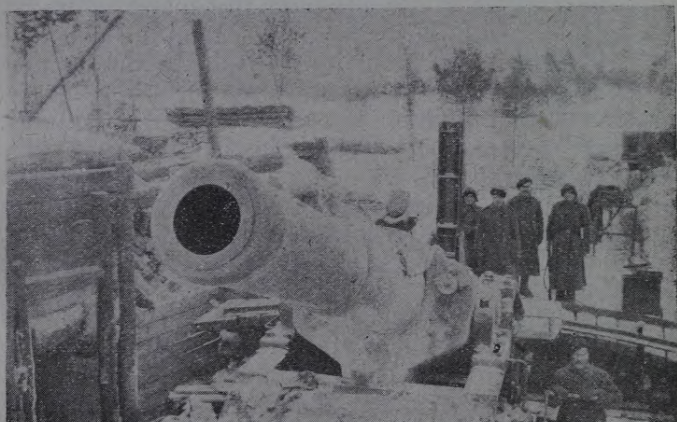
Pulksten 23. ieradās ģ.-m. Trikovskis. Manu ziņojumu par daļu nogrupēšanos uzklausiņās arī ģ.-m. Kržeminskis. Pēdējais pastāvēja uz to, ka nekavējoties jānomaina viņa bataljoni, norādot, ka pret bataljonu, kas atrodas kreisā spārnā pie 19. mērķa, vācieši nāk uzbrukumā un apiet to no spārna. Uz šo apgalvojumu es kategoriski atbildēju, ka spārns netiek apiets, kaut gan pēc Mangaļu atdošanas, kurus aizsargāja labākais 9. pulka bataljons, ar šī pulka kaujas spējām nevarēju rēķināties.

Ģ.-m. Trikovskis mutiski pavēlēja nekavējoties atstāt ieņemtās pozīcijas un atiet uz mūsu ierakumu pamatlīniju, ko es tūlīt pa telefonu darīju zināmu pulkos un arī pats devos turp. Atiešana notika mierīgi bez kāda spiediena no pretinieka puses.

Likās, ka ieņemtās pozīcijas varētu noderēt par jaunu izejas stāvokli pie otrreizējas Mangaļu sturmēšanas no spārna un aizmugures, bet Mangaļu ieņemšana varētu izsaukt visas nocietinātās līnijas, kā arī „Ložmetēja kalna“ krišanu un vāciešu atkāpšanos visā šai rajonā.

Es nevaru apvainot neviena no man uzticētās brigades karavīriem par to, ka šīs dienas spidošie panākumi ir bijuši gluži veltīgi. Brigade, pārraudama bez artilērijas sagatavošanas stipri nocietinātos ienaidnieka ierakumus, ieņēma pēc tam trīs joslas vācu nocietinājumu, saņēma trīs batarejas Skangaļu rajonā, atsvieda pretinieku uz Brašļiem

un vēl tālāk; izdarīja visu to ļoti nelabvēlīgos apstākļos, jo pa labi 5. Zemgales Latv. Strēln. pulks nesniedza nekādu palīdzību, bet pa kreisi 14. Sibīrijas divīzijas daļas bija atkāpušās uz saviem ieraku-

Viens no 12-colligiem lielgabaliem, kuņi piedalījās kaujas panākumu attīstīšanā.

miem, ar ko deva iespēju vāciešiem, pa mūsu uzbrukuma laiku Skangaļiem, apšaudīt spārnu un apiet no muguras izvīzītās uz priekšu daļas, pie kam tiem stipri palīdzēja uzbrukuma joslā atrodošies meži.

Tā kā 10. Sibīrijas Str. pulka daļas ļoti steidzīgi bija atstājušas pozīcijas aiz Skangaļiem (pielikums Nr. 5), tad vācieši sāka apiet izvīzīto uz priekšu 4. Latv. Str. pulku. Lai pulks netiktu galīgi atgriezts, tad viņa priekšējās daļas bija spiestas atkāpties, kas izsauca visas brigades atiešanu. Nostiprinoties līnijā no Mangaļiem uz 19. mērķi, brigades pulki kopā ar 9. un 10. Sib. pulku daļām aizturēja vāciešu virzīšanos uz priekšu. Šo līniju viņi noturēja arī pēc Mangaļu krišanas līdz pavēles saņemšanai atiet uz mūsu pamatlīniju.

Ziņoju, ka visi, sākot no pulku komandieriem līdz strēlniekiem ieskaitot, nodevās ar visu savu sirdi šim darbam un ar visu būtni centās vislabākā kārtā izpildīt viņiem doto uzdevumu, attaisnojot ar to Jūsu ekselences uzticību.

Sev es arī nevaru pārmest. Brigades pulku sagatavošanai darbi veicās labi, jo tika pielikti visi spēki. Pirms operācijas sākšanās es zem artilērijas un tiešas šauteņu uguns izlūkoju priekšā stāvošo kauju rajonu un pieejas pretinieka pozīcijām; kaujas laikā atrados tur, kur mana klātbūtne un vadība varēja palīdzēt kaujas gaitai. Domāju, ka esmu darijis visu, nesaudzējams spēkus un dzīvību, kas no manis atkarājās. Stāvoklis man arī bija skaidrs.

Saskaņā ar Jura ordeņa statutu § 8 pantiem 3 un 6 mani par 23. decembra 1916. g. kaujām, saņemto piezīmju un pārmetumu vietā, vajadzētu apbalvot ar 4. šķiras Sv. Jura ordeni. Nerunājot par iekšējiem pārdzīvojumiem, es, ziņoju tikai to, kas attiecas uz dienesta izpildīšanu. Mans tagadējais stāvoklis var manu autoritāti mazināt starp man uzticētiem kara vīriem, kuŗu paļāvība un uzticība negribot var zust, tāpēc es lūdzu atsvabināt mani no manu pienākumu izpildīšanas.

Kas attiecas uz to, ka 3. Sibīrijas strēlnieku divīzijas pulki zem manas vadības 23. decembra kaujās neatradās vajadzīgā augstumā, ziņoju, ka arī vēlākās kaujās, zem viņu tiešo un pastāvīgo priekšnieku vadības, kā tas redzams no šeit pievienotiem dokumentiem, tie nav parādījuši vajadzīgo drošību un stiprumu.

Pielikums: dokumenti uz 7 lap. p.

General-majors Misiņš.

Rezolūcijas noraksts.

„Atsvabināt ģenerālmajoru Misiņu no viņa pienākumu izpildīšanas un rūpēties par to, lai tam netiktu uzticēta atsevišķas brigades komandēšana. Bri-

gades komandēšanu pagaidām uzņemties vienam no brigades vecākiem pulku komandieriem."

Oriģinālu parakstījis:

„Armijas komandiers,

Infanterijas ģenerālis Radko-Dmitrijevs.

19 13./III. 17. g.

Pareizību apliecina: I. Latviešu Strēlnieku brigades štaba priekšnieka v. i.

Apakšpalkavnieks Suchodoļskis.

*

Autora piezīme: Ģenerālis Misiņš no Ziemeļu frontes Virspavēlnieka netika vis pazemināts, bet iecelts par atsevišķas divīzijas komandieri. Tas gaiši pierāda, ka virspavēlnieks ir augsti vērtējis Ģen. Misiņa nopelnus ziemas svētku kaujās.

Pielikums Nr. 1.

3. Kurzemes Latv. Strēln. pulka komandiera liecība. 1917. gada 2. martā. Nr. 6/01. Frontē. Karte 250 asis collā.

No 17.—22. decembrim man uzticētais pulks ieņēma priekšējo pozīciju rajonu no Mangaļu mežsargu mājām līdz Sarkanais mājām.

No 19.—22. decembrim, katru dienu I. Latv. Strēln. brigades komandiers ģenerālis Misiņš, kopā ar virsniekiem un izlūkiem, rekognoscēja ienaidnieka pozīcijas un iepazīnās ar pieejām. Izlūkošana notika Mangaļu un Bušu rajonā, bieži ne tik vien zem pretinieka artilērijas, bet arī šauteņu un ložmetēju uguns.

Oriģinālu parakstījis 3. Kurzemes Latv. Strēln. pulka komandiers, palkavnieks Kalniņš.

Pareizi: Vecākā adjutanta v. i.

poručiks Dūdiņš.

Pielikums Nr. 2.

2. Rīgas Latv. Strēlnieku pulka komandiera palkavnieka
Peniķa liecība.

23. decembrī 1916. g. tumsai iestājoties, daļas, kas darbojās Skangaļu rajonā, zem vācu spiediena sāka atkāpties uz pirmo pretinieka ierakumu līniju. Pateicoties tumsai, mežam un karaspēka daļu sajūkumam, daudz karēivju sāka pulcēties iet uz aizmuguri.

Es tai laikā ar 2. Rīgas pulka otro bataljonu un 10. Sibīrijas pulka 4. bataljonu aizturēju vācu uzņēmānos mūsu kreisam spārnā no dienvidrītiem. Apmēram pulksten 20 zemnīcā, kurā atradās 2. Rīgas pulka štābs, uz dienvidiem no 21. mērķa, ienāca I. Latv. Strēln. brigades priekšnieks, ģenerālmajors Misiņš un sacīja man, ka tas atvedis divas no atejošiem karēivjiem sastādītas rotas, kurās tas sūtīt uz labo spārnā, kur bija dzirdama spēcīga šautēņu apšaudīšanās, jo, kā vēlāk noskaidrojās, šai laikā vācieši bija ieņēmuši Mangalūs. Bez tam vēl, atbrāsmies manā štābā ģ.-m. Misiņš deva sekošu rakstisku pavēli: „1., 2., 4. Latviešu Strēlnieku pulku komandieriem un 10. un 9. Sibīrijas pulku bataljonu komandieriem, 23./XII. — 16. g., pulksten 20.

„Palikties ieņemtajās pozīcijās un, visādā ziņā, noturēt tās, iepriekš saredot savas daļas kārtībā. Par izpildīšanu ziņot. Rezerves (svaigas) tiks nekavējoties izsūtītas. Ģenerālmajors Misiņš.“

Tai laikā daļas ieņēma pozīcijas no 64. mērķa caur 440., 441. un 442. kvadrātiem. Atstājot 2. Rīgas pulka štābu, ģen.-maj. Misiņš man personīgi pavēlēja visādā ziņā noturēt ieņemtās pozīcijas un izsūtīt uz priekšu izlūkus, ko es arī izpildīju. Oriģinālu parakstījis p a l k a v n i e k s P e n i ķ e. 19 5./III. 17. g.

Pareizi: Vecākā adjutanta v. i.

p o r u č i k s D ū d i ņ š.

Pielikums Nr. 3.

Izraksts no 1. Daugavgrīvas Latv. Strēln. pulka 23. decembra 1916. g. kauju apraksta.

.... „Tādā kārtā zem pretinieka spiediena, kurš bija saņēmis pastiprinājumus un visu laiku apdraudēja mūsu grupas abus spārnus, mums vajadzēja pamazām atiet uz 64.—69. mērķu līniju. No šejienes Apvienotās Latviešu Strēlnieku divīzijas komandiers ģ.-m. Misiņš ar štaba priekšnieka v. i. štabs-kapitanu Grinbergu un poručiku Ozolu sūtīja uz priekšu karēivju grupas, kas bija salasītas no dažādām karaspēka daļām un ar to uzlaboja stāvokli labā latviešu pulku spārnā, kam bija sevišķi liela nozīme pēc Mangaļu krišanas. Pulksten 20 es saņēmu no ģ.-m. Misiņa pavēli turēties uz 64.—69. mērķu līnijas un izsūtīt izlūkus Skangaļu virzienā stāvokļa noskaidrošanai, kas arī tika nekavējoties izpildīts. Šai stāvokli, turot pa labi un kreisi sakarus ar kaimiņu daļām, pulki palika līdz pulksten 4-iem 24. decembrī, kad caur palkavnieku Peniķi no ģ.-m. Misiņa tika saņemta pavēle atiet uz mūsu ierakumu pamatlīniju. Atiešana notika zem pretinieka spiediena un stipras ložmetēju uguns. Atiešanas aizsegšanai tika iepriekš izsūtītas aizsargu nodaļas uz birzes malu, kas atradās neitralā joslā 396. kvadratā, pēc kam pulks mierīgi atgāja un saņiedza savus ierakumus 24. decembrī pulksten 5.

Oriģinalu parakstījis 1. Daugavgrīvas latv. strēln. pulka komandiers, palkavnieks Karlsons.

Pareizi: Vecākā adjutanta v. i.

poručiks Dūdiņš.

Pielikums Nr. 4.

Izraksts no 3. Kurzemes Latv. Strēln. pulka 2. bataljona komandiera kaujas apraksta.

.... „Ap pulksten 6 un 30 min. es pa telefonu saņēmu ziņu, ka kreisā kolona (1. Daugavgrīvas un 3. pulka 1. bataljons) ir uzsākuši uzbrukumu Man-

gaļiem. Neskatoties uz to, ka bija pabeigta tikai viena caureja, es nolēmu sākt sturmēšanu, pārvarot divās pārejās vietās otro drašu žogu rindu ar Novicka rokas granatām un griešanu „uz ātrumu”. Rotas izejas stāvoklī atradās šādā kārtībā. Katrs vads bija sastādīts vienā rindā, strēlnieks no strēlnieka vienu soli tālu un viens vads otram aiz muguras, 15 soļus tālu, tā kā no abām rotām iznāca 4 vilņi, katrs pusrotu stiprs. Es devos uz priekšu. Vācieši mūs uzreiz pamanīja, jo vieta bija pavisam atklāta — purvs, apklāts ar sniegu, kas bija no neskaītamām izlaistām raķetēm tik gaišs, kā dienā. Tie atklāja spēcīgu šauteni, ložmetēju un artilērijas uguni. Tarkšķēja pieci ložmetēji, Strēlnieki gāja, kā uz paradi, bet to rindas palika retas. Apmēram 700 soļus vajadzēja iet pa atklāto lauku. 100 soļus no vācu ierakumiem no pirmajiem diviem vilņiem nekas vairs nebija palicis; arī lielākā daļa kareivju no 3. un 4. vilņiem bija ievainota un krituši. No 13 virsniekiem bija palikuši tikai 5. Ziņoju par to pulka komandieram un saņēmu pēc tam pavēli salasīt laužu atliekas birzes malā, izejas stāvoklī. Salasījās pavisam apmēram 80 cilvēku. Palika gaišs. Ap pulksten 9 es saņēmu pavēli pusi no 5. rotas izsūtīt 3. rotas komandiera rīcībā. Ar pusrotu un vienu ložmetēju tika aizsūtīts praporščiks Rutkevičs. No 6. un 8. rotas atliekām — 80 cilvēku un 5. rotas pusrotas — 70 cilvēku, kopā ap 150 cilvēku ar vienu ložmetēju es izstādīju sargposteņus.

Pulksten 11 es saņēmu ziņu, ka Mangaļu sturmēšanai izgājušas 10. Sib. str. pulka divas rotas un ka pēc pēdējo ieņemšanas tiks uzvilkt sarkans karogs. Ap pulksten 13 pa telefonu tika ziņots, ka tādām pat nolūkam izsūtīts vēl 9. Sib. strēlnieku pulka bataljons. Pulksten 15 es saņēmu pavēli, pēc tam, kad 9. un 10. Sib. pulku 6 rotas būs ieņēmušas Mangaļus un ierakumus pa labi no tiem, nodibināt ar minētām rotām sakarus. Ap pulksten 17 no Mangaļiem un pa labi no tiem atskanēja ilgstošs „urrā” kliedziens. Es sapratu, ka Sibīrijas pulku rotas uzsākušas sturmi no spārna un aizmugures. Izsūtīju atnākušo mācības komandu,

sastāvošu no 25 cilv., zem praporščika Elša vadības uz vācu ierakumiem uzzināt, kas tur notiek, bet ar atlikušiem strēlniekiem, atstājot sargposteņus, gāju tiem pakal. Purvā, vācu drāšu žogu priekšā, atradās daudz 6. un 8. rotu ievainotu un kritušu kaŗeivju un es pavēlēju tās rotas komandieram podporučikam Kamolam ar rotu (60 cilv.) iznest ievainotos un kritušos, kā arī šautenes un apbruņošanās piederumus, bet ar atlikušiem 60 cilv. caur vācu drāšu žogiem iegāju to ierakumos. Tur es redzēju šādu ainu: ierakumi bija pārpildīti ar ļaudīm, kuŗi bez kaut kādas kārtības, grupās staigāja šurp un turp, spiedās gar zemniecām, iedami iekšā un ārā; daži nesa vācu segas, kaskas, bundžas, daži dzēra konjaku, ēda vācu kaltēto maizi, kļiedza un lamājās. Daudz bija piedzērušu. Ar pūlēm es atradu kādu štabskapitanu, kuŗš man teica, ka iepēmuši Mangaļus, saņēmuši 200 gūstekņus un dažus ložmetējus (cik, viņš nezināja). Pēc tam viņš man paziņoja, ka palicis bataljona komandiera vietā, kuŗš kaut kur aizgājis, jeb evakuējies (es nesapratu)—un ka viņš nezin tālākos uzdevumus. Pēc kāda laika—ap pulksten 18 — no Mangaļu puses atskanēja šāvieni. Daļa no ļaudīm devās uz to pusi. Kāds izsaucās: — Atpakaļ! vācieši! — Pēc tam: — Uz priekšu! Urā! Visi sāka kliegt „urrā“ un stāvēja uz vietas. Pēc tam vācieši atklāja uguni no aizmugurē atrodošās mežmales. Tas sacēla pilnīgu paniku. Viena daļa slēpās zemniecās, citi — ierakumos. Gar zemniecū durvīm un ierakumu aizsargāto pusi radās veselas ļaužu kauzdes, jo daži paklupa un citi krita pār tiem. Daļa ļaužu metās pār brustvēru, bet tur viņus atkal apšaudīja vācu ķēde, kas nāca no Mangaļu puses aiz drāšu žogiem un mēģināja apiet ierakumus. Daļa muka atpakaļ, daļa atklāja uguni. Daži kļiedza: — nešaujiet, tie mūsējie! — Ari es no sākuma domāju, ka tie nevar būt vācieši, jo vācieši taču nevar parādīties no aizmugures, neitralajā joslā, starp mūsu un vācu drāšu žogiem. Pēc pārliecināšanās, ka tā patiešām ir vācu ķēde, es komandēju: — Uz caureju! — Uz turieni skrēja ar dažiem kaŗeivjiem podporučiks Lāva un

praporščiks Veinbachs. Viņiem sekoja apmēram 50 cilvēki, bet tāi laikā kāds izsaucās: — Uz kurieni! Atpakaļ! — Lielākā daļa atskrēja atpakaļ, bet daļa sapinās caurejā un tika no vāciešiem nošauta. Šai chaosā sajaucās arī mani ļaudis ar Sibīrijas strēlniekiem. Beidzot es satiku štabskapitanu — bataljona komandieri. Tas man jautāja, ko darīt. Es atbildēju, ka nepieciešami nodalīt kādu grupu kareivju, kas atstātu vāciešus, bet citos ievest kārtību. Viņš sāka kliegt, rīkoties, bet nekas neiznāca. Tad es sacīju: — Mēs esam daudz virsnieku, stāsimies katrā traversu starpā pa vienam un atsīfīsim vāciešus. Štabskapitāns izplēta tikai rokas. Dzirdēju dažus 9. Sib. str. pulka kareivjus sarunājoties: — Ja esam apieti, tad jāpadodas. — Praporščiks Elsis gribēja vienu no tiem ar štiku nodurt, bet tas atvainojās, un teica, ka izrunājis mulķības. Pēc tam es paziņoju, ka esmu latviešu bataljona komandiers un gūstā nepalikšu. Kas grib, lai nāk man līdz un sāku iet uz mežmalas pusi. Man sekoja kādi 40—50 cilvēki. Bet kāds atkal izsaucās: — Atpakaļ! Šurp! — Vispārīgi kļiedza visi, nevarēja atšķirt virsnieku rīkojumus no kareivju kļiedzieniem. Redzot, ka jāsteidzas, jo vācieši nāk arvien tuvāk, es sāku kārtot ķēdi pret vāciešiem. Novietoju vienu blakus otram apmēram 10 kareivjus un pavēlēju šaut. Šai brīdī 9. pulka štabskapitāns izsaucās: — Atpakaļ, pie brustvēra! — Redzēju un jutu, ka būs jākrīt gūstā, jo ja pacēls rokas, es viens nekā neizdarišu. Es apņēmos izvest kaut tikai savus ļaudis un izsaukos: — Latvieši, man līdz! — un devos pār brustveru uz vācu drāšu žogu pusi. Man sekoja praporščiks Elsis un 5 mani ziņneši. Caureju nebija; es gāju gar vācu drāšu žogu. Beidzot atradu kādu grāvīti, pa kuŗu izgāju caur drātīm. Vācieši mūs apšaudīja no labās puses. Man sekoja ne tikai mani, bet arī Sibīrijas strēlnieki. Mežmalē es atradu podporučiku Lāvu, kas jau agrāki bija izgājis caur pirmo caureju.

Šeit es salasīju apmēram 30 kareivjus, kas bija iznākuši man līdz. Tiem pievienoju tos, kas nāca vē-

lāk. Par aprakstīto caur praporščiku Elsi Jums jau ziņoju. Pēc pavēles saņemšanas es atvedu ļaudis mūsu ierakumos. Sibiriešu strēlnieku bija iznācis apmēram 80—100 ar diviem ložmetējiem. Strēlnieki tika aizsūtīti uz viņu pulkiem. Pēdējais virsnieks, kas ieradās, bija poručiks Bergs. Tas ziņoja, ka priekš ierakumu atstāšanas tas satīcis 9. pulka štabskapitanu, kurš vislielākās panikas laikā iegājis zemnīcā un aizsmēķējis cigaru, atstādams savus ļaudis likteņa varā. Poručiks Bergs tam atgādinājis, ka vajagot kaut ko darīt. Uz to štabskapitans atbildējis, ka štiku kaujā viņš neskries, jo ir apiets. Kad poručiks Bergs atstājis ierakumus, sibiriešu strēlnieki klieguši: — Vāciet', nešauj, padodos! —

Oriģinālu parakstījuši 2. bataljona komandiers, štabskapitans Elsis un pulka komandiers palkavnieks Kalniņš.

Pareizi: Vecākā adjutanta v. i.

poručiks Dūdiņš.

Pielikums Nr. 5.

Izraksts no 4. Vidzemes Strēln. pulka 23. decembra 1916. g. kauju īsa apraksta.

.... Ap pulksten 15.50 min., tuvojoties Skangāļiem, es ievēroju, ka 10. Sibīrijas pulka bataljons izsūta ķēdi uz dienvidiem no Skangāļiem. Šī ķēde virzījās pret kalniņu, bet kad no turienes to sāka apšaudīt ar ložmetēju, devās atpakaļ. Pēc stāvokļa noskaidrošanas izrādījās, ka pretinieks uzbrūk 10. Sib. pulka bataljonam, ieņemot mežu uz vakariem no Skangāļiem. Es sāku dot rīkojumus dēļ pāriešanas uzbrukumā, apejot pretinieka spārnu, jo ķēde, kas atrodās pulkam priekšā, atkāpās no kreisā spārna aiz 4. pulka, atklājot tādā kārtā pulka kreiso spārnu un tūlī pēc tam atkāpās arī pret vidu un labo spārnu, atklājot arī pēdējo. Pretinieks turpināja uzbrukumu, apejot pulka abus spārnus. Uz pretinieku tika ai-

klāta šauteņu un ložmetēju viesuļuguns, kas apturēja to pret pulka vidu, bet sparnus viņi svabādi apgāja, jo bija daudz vairāk (rotās pēc dienas kaujām bija palicis tikai ap 60 karavīju katrā) un tie izmantoja biezo mežu un uznākušo tumsu. Pateicoties tumsai nevarēju novērot 10. Sibīrijas pulka stāvokli, un es, apiets no trim pusēm, bez palīgspēkiem aizmugurē un atklātiem spārnēm, pavēlēju pulkam atkāpties, sākot no pēdējām rotām; pa laikam ienaidnieka uzņēmās apturešanai priekšējās daļas pārgāja pretuzbrukumā, pie kam ļoti lielu palīdzību sniedza ložmetējnieki, kuŗi zem poručika Bebra un praporščika Zariņa vadības strādāja ar apbrīojamu pašaieliedzību un uzupurēšanos. Pretinieks atklāja uz pulku bumbometēju, šauteņu un ložmetēju krusta uguni. Pulks ar kauju atkāpās uz 69. mērķi, kur to jau vācieši sagaidīja, atklādami uguni no rītiem. Es atkāpos ar pēdējām ķēdēm, pie kam mežā, ap 150 soļu tālumā, varēja skaidri dzirdēt vācu komandas, kas nāca no mūsu spārnu un aizmugures pusēm. Pēc atiešanas pulks ieņēma pozīcijas vācu ierakumos, uzturot sakarus ar 9. Sibīrijas strēlnieku pulku, kuŗš atradās uz dienvid-rītiem.

Oriģinālu parakstījis

palkavnieks Zeltiņš.

Pareizi: Vecākā adjutanta v. i.

poručiks Dūdiņš.

Palkavniekam Auzanam.

23. decembrī 1916. g. pulksten 15.50 min.

Pirmajā vācu ierakumu līnijā $\frac{1}{2}$ versti uz ziemeļiem no lielā grāvja, kas iet no Nikolaja ceļa uz Grabbe.

Sturmējām blindažu, kas atrodas uz Nikolaja ceļa turpinājuma grāvja malā. Zemgaliešiem tas jāzin. 10. Sibīrijas pulka 3. bataljons dodas uz vācu otro līniju; pēc tam griezīsimies uz Skangāļiem. No

kreisās puses mūs šimbrīžam neapšauda. Vispārīgi nav nekādas uguns. Jādōmā, ka vācieši atstājuši savas pozīcijas pret 5. pulku (Zemgales). Valmierieši saņēmuši baņareju un zirgus. Smēķējam vācu papirosus un dzeram rumu.

Štābskapitāns Ozols.

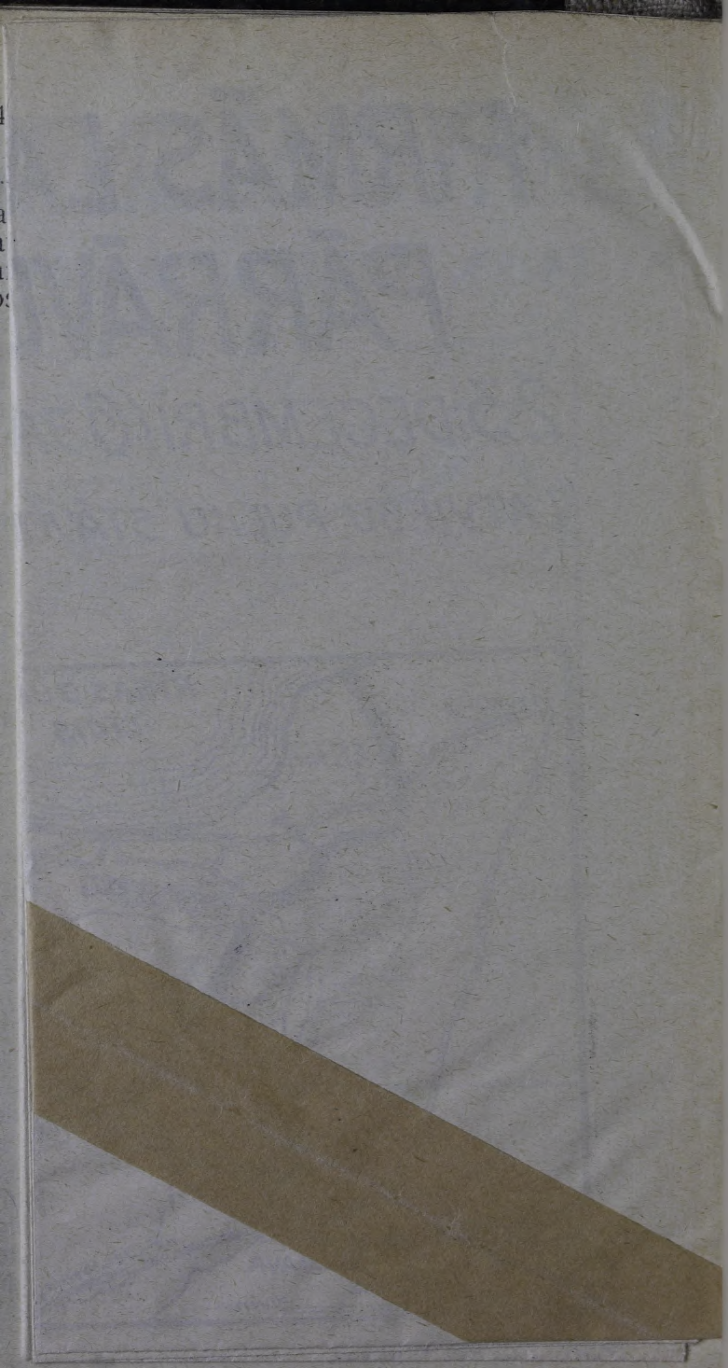
Pareizi: Vecākā adjutanta v. i.

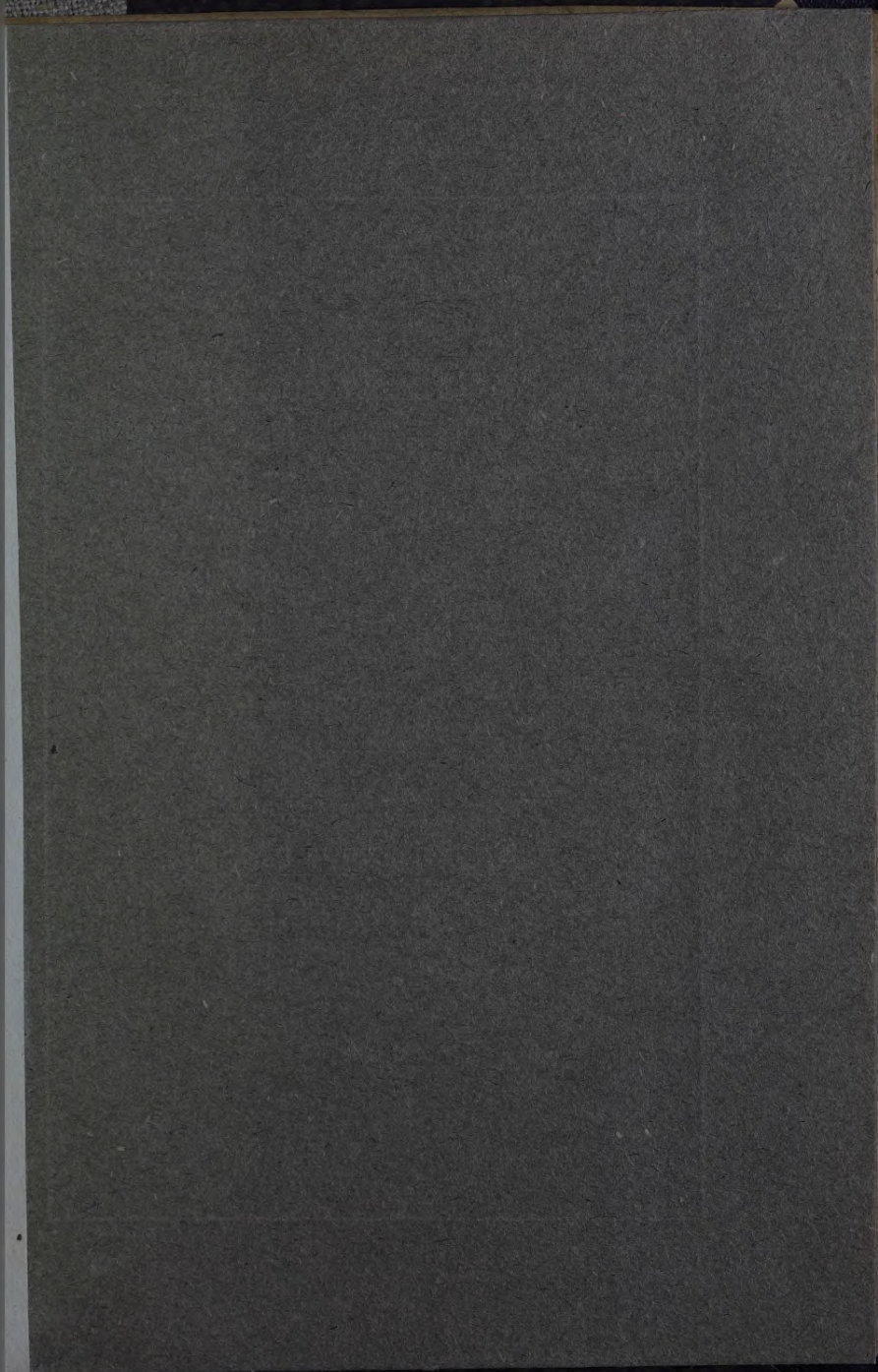
poručīks Dūdiņš.

Beigas.

1
a
t
l
o

Vāks pēc Jāzepa Grosvalda gleznas.

No ta paša autora:

La Guerre et la vérité — Editions de
l'Affranchi — Paris, 1919.

La Tragedie Siberienne — Ed. „Mercure
de France” — Paris, 1920.

Nāves sala.

□ □ □

Sagatavošana:

Julija kanjas pie Ķekavas.

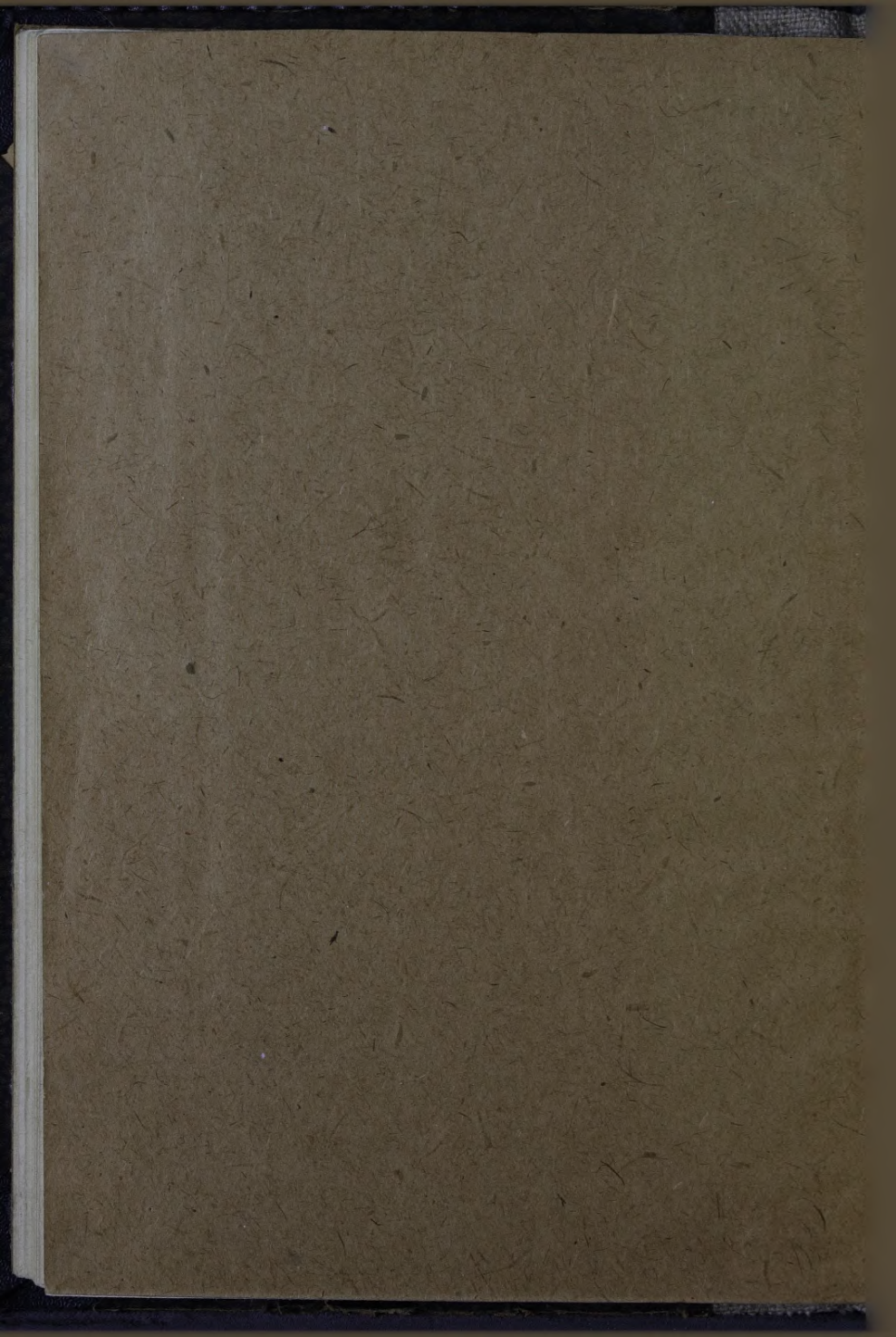
Ložmetēju kalnā.

□ □ □

24 DEC 1923

24 DEC 1923

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309054940

L2-1

Lat. 5